

1981/82:20

Fredagen den 6 november

Kl. 09.00

1 § Justerades protokollet för den 28 oktober.

2 § Svar på interpellationerna 1981/82:12 och 28 samt frågorna 1981/82:25 och 57 om behovet av apoteksservice i Stockholms skärgård

Anf. 1 Statsrådet KARIN AHRLAND:

Herr talman! Stina Andersson har frågat mig vad som kan göras för att behålla den angelägna service som apoteket i Dalarö utgör.

Birgitta Rydle har frågat mig dels om inte nedläggning av skärgårdsapotek strider mot de regionalpolitiska strävanden – utöver de sjukvårdspolitiska – som även regeringen företräder, bl. a. att verka för en levande skärgård, dels vilka möjligheter det finns generellt att få beslut om nedläggning av apotek omprövade och dels om statsmakterna genom lagstiftning och/eller avtal har hindrat Apoteksbolaget att acceptera kommunal förlusttäckning för olönsamma apotek, och, om så är fallet, vilka åtgärder som jag avser att vidta i syfte att få en ändring av reglerna till stånd.

Lilly Bergander har frågat vilka åtgärder som jag avser att vidta för att trygga servicen i anledning av indragningen av apoteket i Dalarö.

Inga Lantz har, mot bakgrund av nedläggningen av apoteket i Dalarö, frågat mig hur jag ser på nedläggning av apotek i glesbygdsområden och vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att trygga servicen av läkemedel.

Jag besvarar interpellationerna och frågorna i ett sammanhang.

Apoteksbolagets verksamhet regleras dels genom lagen (1970:205) om detaljhandel med läkemedel, dels genom ett avtal om Apoteksbolagets verksamhet som träffades den 18 september 1970 mellan staten och Apoteksbolaget.

Apoteksbolaget är alltså ett självständigt bolag, som faller under aktiebolagslagen. Det är därför inte möjligt för regeringen att ingripa i bolagets skötsel eller ompröva bolagsstyrelsens beslut.

I avtalet mellan staten och Apoteksbolaget står bl. a. att bolaget

Fredagen den
6 november 1981

*Om behovet av
apoteksservice i
Stockholms skär-
gård*

bestämmer i vilken utsträckning apotek och andra försäljningsställen för läkemedel skall finnas och var de skall vara belägna. Vid avvägning av försäljningsställets utformning och placering skall bolaget, enligt avtalet, eftersträva en god service till allmänheten och sjukvårdens organ.

Bolaget förbinder sig i avtalet att i sin verksamhet följa de allmänna riktlinjer för verksamheten som dragits upp vid riksdagsbehandlingen av frågan om ny organisation av läkemedelsförsörjningen m. m. (prop. 1970:74, 2LU 37, rskr 235, SU 98, rskr 223). Det åligger bolaget att svara för att en god läkemedelsförsörjning upprätthålls i landet. Verksamheten skall därvid bedrivas så, att möjligheterna att utnyttja läkemedelsutvecklingens resultat främjas samtidigt som så låga läkemedelskostnader som möjligt upprätthålls.

Även om regeringen alltså inte kan lägga sig i eller ändra Apoteksbolagets beslut, vill jag ändå med anledning av frågorna säga följande.

I samarbete med sjukvårdshuvudmännen har ett stort antal nya apotek öppnats i anslutning till vårdcentraler på platser där apotek tidigare inte har funnits. Under perioden 1971–1980 öppnades 135 nya apotek. Under samma tid har 26 apotek lagts ned, dels genom sammanslagningar, dels genom stängningar av små apotek på mindre tätorter utan eller med begränsad läkarservice. Nettoökningen har sålunda varit 109 apotek eller 18 %. Av nyetableringarna har drygt 20 % skett i den norra sjukvårdsregionen, medan befolkningen där utgör endast drygt 10 % av landets totala folkmängd. Planerna för den närmaste femårsperioden innebär samma ökningstakt.

Enligt Apoteksbolagets praxis inrättas ett konventionellt apotek vid en beräknad expeditivsvolym av minst 20 000 läkarordinationer per år. Vid Dalarö apotek expedierades under de senaste åren ca 5 000 recept per år, vilket motsvarar drygt 3 000 kunder. Antalet expedierade recept vid apoteket i Dalarö understiger sålunda avsevärt Apoteksbolagets normer. Dalarö har f. ö. ingen egen vårdcentral utan endast en filialmottagning till vårdcentralen i Handen, där ett apotek också finns. Filialmottagningen är öppen en viss tid en dag i veckan och under sommaren i regel ytterligare en dag i veckan.

Enligt vad jag vidare har inhämtat har den ansvarige sjukvårdshuvudmannen, Stockholms läns landsting, ända sedan år 1978 varit informerad om att det saknas underlag för ett apotek i Dalarö. När Apoteksbolaget den 27 april 1981 beslöt att lägga ned apoteket i Dalarö hade landstinget inte något att erinra i ärendet. Först den 9 september 1981, fyra dagar före apotekets stängning, agerade landstinget i frågan, men det var utifrån främst näringspolitiska synpunkter.

Apoteksbolaget har också samrått med socialstyrelsen om nedläggningen av Dalarö apotek. Inte heller socialstyrelsen, som är den högsta tillsynsmyndigheten för hälso- och sjukvården, har haft något att erinra mot att apoteket i Dalarö ersätts med ett apoteksombud. Med denna lösning har socialstyrelsen ansett att servicen kommer att ligga på en tillfredsställande nivå.

Glesöygdens läkemedelsförsörjning på orter utan apotek baseras på de s. k. apoteksombuden. Ca 1 500 sådana ombud finns f. n. i landet. Bolaget

har utvecklat apoteksombudens service genom att successivt förse merparten av dem med ett sortiment av de viktigaste receptfria läkemedlen. Leveranser av receptbelagda läkemedel till kunder som bor mer avlägset från apotek och apoteksombudet sker fraktfritt. Det gäller kunder som bor mer än två mil från apotek eller en mil från ombud. Ca 100 000 sådana paket avsänds varje år.

Inrättandet av apoteksombud har också fått en regionalpolitisk betydelse. I många fall har det bidragit till att dagligvarubutiker har överlevt i glesbygder.

Jag vill i detta sammanhang framhålla att det givetvis är angeläget att apoteksservicen fungerar tillfredsställande i både glesbygds- och tätortsområden. Så sker också, enligt min mening.

Till Birgitta Rydle vill jag till sist säga, att frågan om kommunal förlusttäckning till Apoteksbolaget för olönsamma apotek helt har legat utanför de förutsättningar som angavs i proposition 1970:74 om läkemedelsförsörjningens organisation.

Anf. 2 STINA ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min interpellation. Det är ett utförligt svar, men å andra sidan ger det en negativ bild när det gäller bevarandet av apoteket i Dalarö.

Det här är faktiskt en stor och viktig fråga för Dalarö men också en angelägen regionalpolitisk fråga. Skall glesbygden uttunnas och försvagas på bekostnad av tätorten och de större samhällena? Den frågan kommer också in i bilden.

Apoteksbolaget är ett statligt aktiebolag, och som sägs i svaret regleras dess verksamhet genom lagen om detaljhandel med läkemedel. I avtalet mellan staten och Apoteksbolaget sägs:

”4 §. Det åligger bolaget att svara för att en god läkemedelsförsörjning upprätthålls i landet.

5 §. --- Vid avvägning av försäljningsställets utformning och placering skall bolaget eftersträva en god service till allmänheten och sjukvårdens organ. ---

11 §. Bolaget skall eftersträva ett intimt samarbete med sjukvårdens huvudmän och med dem som eljest har att ta befattning med läkemedelsfrågor.”

Egentligen följs inte någon av dessa paragrafer. Det är inte att eftersträva god läkemedelsförsörjning att lägga ner apoteket i Dalarö.

Bolaget eftersträvar inte, såsom sägs i 5 §, en god service till allmänheten, när apoteket läggs ner.

Beträffande 11 § har Apoteksbolaget inte samarbetat med några läkare, verksamma i Dalarö, eller med några av sjukvårdsinrättningarna i Dalarö.

Haninge kommun, där apoteket ligger, har från tid till annan på det bestämdaste tagit avstånd från en nedläggning av apoteket. Det är där de människor bor som berörs av apotekets nedläggning. fru Ahrland. Obero-

Fredagen den
6 november 1981

*Om behovet av
apotecksservice i
Stockholms skär-
gård*

ende av vilken politisk majoritet som suttit i ledningen för kommunen har denna uppfattning framförts från kommunens sida till Apoteksbolaget. Denna uppfattning borde man ju där ha känt till. Eller negligerar man synpunkter som inkommer från berörda kommuner? Man kan fråga sig varför man då över huvud taget skall infordra deras synpunkter.

Dessa människor i skärgården lever i en hård miljö. Deras krav mot samhället är återhållsamma. En rimlig begäran från deras sida är att apoteket öppnas igen. Jag tycker att samhället här visar en kall, byråkratisk attityd. Den enskilda människan känner sig stå maktlös mot en kylig överhet.

Vidare sägs i svaret att landstinget först den 9 september 1981 agerade i frågan, men då utifrån främst näringspolitiska synpunkter. Jag vill, herr talman, beträffande landstingets agerande – i det här fallet Stockholms läns landsting – göra ett förtydligande och ett tillrättaläggande.

1978 informerades aldrig politikerna i landstinget om denna fråga. Om dåvarande sjukvårdslandstingsrådet var informerad känner jag inte till. Men i augusti 1981 var nuvarande sjukvårdslandstingsrådet helt ovetande om denna fråga. Men fru Ahrland hade, enligt de uppgifter jag har inhämtat, kl. 14.00 den 26 juni i år, strax före semestern – vilket kanske går att kolla i almanackan – en uppvaktning från företrädare för skärgården med centerns skärgårdslandstingsråd i spetsen och tillsammans med bl. a. Sigfrid Urwitz, Edvard Sjöblom och Anders Franzén. Vid denna uppvaktning diskuterades Dalaröapoteket. Det var strax innan vi i centern som politiker på landstingsnivå fick kännedom om apotekets nedläggning. Om sjukvårdsmnistern vid denna tidpunkt, i juni i år, hade velat göra något innan Apoteksbolaget fattade sitt andra beslut, hade detta varit möjligt.

Efter uppvaktningen den 26 juni skrev centerns landstingsgrupp en skrivelse till förvaltningsutskottet den 15 juli. Jag tillåter mig citera ur denna:

”Apoteket i Dalarö hotas efter beslut i Apoteksbolaget av nedläggning från och med 1 september 1981. Detta innebär att den bofasta befolkningen i denna del av skärgården och många tusentals sommargäster mister en viktig del av sin sociala service.

Landstinget har hårt engagerat sig för att bevara skärgården levande. Glädjande nog har också en befolkningsökning skett under senare år. Till skärgården flyttar även unga barnfamiljer, men huvuddelen av befolkningen utgörs fortfarande av äldre personer med stort behov av lättillgänglig service.

Dalarö är en basort för den södra delen av Stockholms skärgård. Det är därför särskilt viktigt att befintligt serviceutbud, som i detta fall apoteket, inte försvinner.

De beslut som fattas av statliga bolag måste anpassas till de allmänna regionalpolitiska målsättningar och till idén bakom det speciella stöd som utgår till skärgården, vilka såväl stat, landsting och kommun ställt sig bakom.

Det finns mot bakgrund av detta anledning till att landstinget tillskriver Apoteksbolaget och hemställer om att bolaget omprövar sitt beslut om

nedläggning av apoteket i Dalarö.”

Av detta brev framgår att det inte bara är de näringspolitiska aspekterna som behandlas.

Ordförandeberedningens i landstinget beslut den 27 augusti innebar tyvärr att moderaterna och folkpartiet sade nej till att denna skrivning skulle vidarebefordras till Apoteksbolaget. Centerns landstingsgrupp sände en skrivelse till Apoteksbolaget den 27 augusti i år, som tydligen inte heller noterats. När ärendet kom upp i förvaltningsutskottet beslöt en majoritet i utskottet att en framställning skulle göras. Moderaterna och folkpartiet motsatte sig detta. Det är denna skrivelse av den 9 september i år som fru Ahrland hänvisar till.

Frågan om nedläggning av Dalarö apotek har inte varit föremål för realbehandling i Stockholms läns landsting. Den har handlagts på administrativ nivå. Politikerna har först i ett sent skede inkomplats på frågan. Men jag tycker att denna fråga är av så stor dignitet och betydelse att den inte borde ha avgjorts på tjänstemannanivå. Är det på detta sätt enligt fru Ahrland som så viktiga frågor för de enskilda människorna skall avgöras?

Apoteksombud nämns i svaret. Mot detta är det en folkstorm i Dalarö: Det är ett orimligt beslut, det är omöjligt att bevara en levande skärgård, det är en katastrof. Detta är röster där utifrån.

Från Handens vårdcentral har rapporterats att exempelvis utöborna, som besöker läkaren där på fredagar, fortfarande inte har någon möjlighet att få sin medicin tidigare än måndag kväll. Vi har många öar ute i skärgården. Det kan kanske vara svårt för fru Ahrland att förstå den skärgård vi har. Vi vill ha skärgården kvar, och vi vill ha människor på öarna. Vi vill också ha djur kvar på öarna. Vissa äldre patienter på öarna kan få sin medicin endast per post, något som resulterar i flera dagars fördröjning. Man hinner kanske t. o. m. avlida, innan medicinen kommer.

Dessutom strävar socialstyrelsen efter, om jag är rätt underrättad, att i största möjliga mån begränsa telefonrecept. Detta på grund av att risken för missförstånd och felexpediering ökar vid telefonrecept. Tidigare utgjorde telefonrecepten i det här området bara några få procent av alla recept. Efter stängningen av apoteket i Dalarö har dessa recept ökat till ungefär 80 %.

Det är gott och väl att ca 100 000 paket för leveranser av receptbelagda läkemedel avsänds varje år, såsom fru Ahrland framhåller. Men sänder man i dag paket från Handens apotek så lär postgången gå över Stockholm, och då kan det ta fyra, fem dagar innan beställningen kommer till Dalarö.

Jag skulle gärna vilja citera ur Läkartidningen nr 41/1981, i vilken en artikel var införd men också en liten bild med text. Det stod: "Låt nedläggningsmarodörerna bo ute på Löjskär en vecka me huvevärk, å hjärtsnurp, kylskador, kärilkramp å trög mage och broschitis, så får di si." Men jag rekommenderar inte det, inte ens åt fru Ahrland.

Vi vill ha en levande skärgård i Stockholms län. I den inberäknas också apoteket i Dalarö. Många åtgärder på olika områden har vidtagits av Stockholms läns landsting.

Men till sist, fru Ahrland: Vilket socialt ansvar har ett statligt bolag? Skall

*Om behovet av
apoteksservice i
Stockholms skär-
gård*

Fredagen den
6 november 1981

*Om behovet av
apoteksservice i
Stockholms skär-
gård*

man endast räkna på ekonomin? Vad begär vi av det enskilda näringslivet? Säger vi där nej till socialt ansvar?

Anf. 3 BIRGITTA RYDLE (m):

Herr talman! Också jag ber att få tacka statsrådet Ahrland för interpellationssvaret.

Det är väl få frågor som lokalt har tilldragit sig ett så stort intresse som just frågan om nedläggningen av Dalarö apotek. Trots löften om åtgärder för att bibehålla en levande skärgård har allmänheten nu fått ett påtagligt bevis på att sådana löften kan vara nog så ihåliga. Det är därför inte så förvånande att apoteksnedläggningen engagerat så många och så djupt. Man uppfattar det som en signal från statsmakternas sida om att de strikt affärsmässiga bedömningarna går före de humanitära och att man stirrar sig blind på bara en liten del av det hela.

Ingen ansvarig tycks på allvar ha satt sig in i hela vidden av apoteksnedläggningens konsekvenser. Ingen ansvarig tycks ha gjort klart för sig – som Stina Andersson nyss påpekade – att de utöbor som besöker distriktsläkaren på en fredag måste vänta ända till måndag kväll på sin medicin och att äldre patienter på öar långt från läkemedelsförråden på Ornö och Utö nu endast kan få sin medicin per post, vilket med den postgång vi begåvats med orsakar flera dagars fördröjning. Fastlandspatienter som bor långt från själva Dalarö måste vänta till efter kl. 17.00 på sin medicin. Tjänstgörande läkare framhåller att de nu måste ägna mera tid åt intelefonering av recept. De pekar även på den ökande risk – som socialstyrelsen säger sig vilja eliminera – som telefonrecepten medför i fråga om missförstånd och felexpediering. Det är ytterligare följder av nedläggningen. Sådana ting kostar också pengar, och det är verkligen något som man inte kan bortse från när man gör en totalekonomisk värdering av effekterna.

Jag tycker att statsrådet alltför uppgivet gömmer sig bakom aktiebolagslagen och omöjligheten för statsmakterna att ingripa. Självfallet inbillar jag mig inte att regeringen skall gå in i bolagets skötsel eller ändra av bolaget fattade beslut – ingalunda. Däremot hade jag förväntat mig en positiv inställning och avsikt när det gäller att på lämpligt sätt föranstalta om en bättre tingens ordning.

Jag tycker inte att jag har fått svar på min tredje fråga och vill därför be statsrådet ange vilka initiativ som kan förväntas. Är statsrådet med andra ord beredd till en insats som medför att satsningar som görs för att bibehålla en levande skärgård inte längre saboteras genom apoteksnedläggning eller försämring av annan service, både till den bofasta befolkningen och – som i det här fallet – till de drygt 10 000 fritidsboende och alla tillfälliga turister?

Statsrådet försvarar i sitt svar apoteksombuden och framhåller bl. a. att läkemedel försänds fraktfritt och att apoteksombuden fått en regionalpolitisk betydelse genom att de bidragit till att dagligvarubutiker överlevt i glesbygder. Jag tror säkert att det kan vara på det sättet. Men dess värre är det ju inte det som gäller i det här fallet. Jag har reagerat och framställt min

interpellation till statsrådet därför att det här inte är fråga om inrättande av apoteksombud utan om en nedläggning av ett redan befintligt apotek. Det beslutet har fattats trots en massiv opinion mot nedläggningen och därför att man på beslutande håll inte har satt sig in i eller tagit hänsyn till alla omständigheter.

Jag kan hålla med om att det låter bra med fraktfria försändelser. Men det hjälper föga när postgången är både långsam och osäker. Det är den nämligen i skärgården. Kommunikationerna fungerar inte mellan öar och öar eller mellan öar och fastland på samma sätt som i tätorter. Statsrådet och regeringen måste beakta att Stockholms skärgård är särpräglad och att det är nödvändigt att bibehålla både apotek och annan samhällsservice även om det skulle medföra enstaka årsunderskott.

I praktiken är det ju så att varje nyttighet är en länk i en kedja. Brister en brister lätt nästa osv. Läggs apoteket ned läggs snart något annat ned, och den skärgård som vi vill värna om läggs efter hand öde. Jag vill alltså påstå att den lilla satsning som det skulle innebära att täcka Apoteksbolagets underskott i själva verket är en mycket billig regionalpolitisk satsning.

Är Karin Ahrland verkligen inte beredd att bidra till ändring av reglerna så att t. ex. kommunal förlusttäckning mot bakgrund av detta blir möjlig? Det är av utomordentligt stort intresse att få en viljeyttring från Karin Ahrlands sida och ett svar på denna fråga.

Anf. 4 LILLY BERGANDER (s):

Herr talman! Artigheten kräver naturligtvis att jag tackar statsrådet för svaret. Tyvärr måste jag konstatera att varken jag eller de människor som bor i Dalarö och i skärgården däromkring och berörs av svaret om apoteksnedläggningen kan uppleva det som vare sig positivt eller lugnande.

Alla partier är rörande eniga om att vi skall ha en levande skärgård. Då är det litet märkligt att man inte från regeringens sida, i första hand genom sjukvårdsministern, ställer upp och klart uttalar vikten av att skärgårdsbefolkningen har rätt till den service som apoteket innebär. Jag tror nämligen att Apoteksbolaget skulle vara mycket lyhört för ett sådant uttalande i Sveriges riksdag. Jag har förhoppningen att man då skulle ompröva sitt beslut om nedläggning. Även om jag vet att statsrådet inte kan gå in och ändra ett beslut som Apoteksbolaget har fattat, tycker jag att det skulle vara viktigt att statsrådet säger att det här beslutet är olyckligt.

Jag tycker också att politikerna i Haninge kommun har visat vilken vikt man lägger vid att denna service skall få bibehållas när man från kommunens sida – trots att vi vet att kommunerna i dag har ett svårt ekonomiskt läge – varit villig att betala den förlust som Dalarö apotek har.

Statsrådet säger vidare i sitt svar att Stockholms läns landsting ända sedan 1978 varit medvetet om att en nedläggning av apoteket i Dalarö skulle ske och att ingen erinran fanns när beslutet fattades den 27 april 1981. På den punkten har jag liksom Stina Andersson fått helt andra uppgifter – uppgifter som säger att information i stor utsträckning saknats. Jag vill därför fråga statsrådet vem inom landstinget som har fått denna information och således

*Om behovet av
apoteksservice i
Stockholms skär-
gård*

Fredagen den
6 november 1981

*Om behovet av
apoteksservice i
Stockholms skär-
gård*

haft vetskapen i den här frågan. Varför har informationen i så fall inte förts vidare – i varje fall till det landstingsråd som borde ha varit informerad och till de läkare som i Dalarö har varit berörda? Även annan berörd personal borde ju tidigt ha fått vetskap om nedlägningshotet.

Vi vet också att Dalarö apotek är det enda som finns nära öarna i skärgården från Nynäshamn och ända upp till Norrtälje. Vi som bor i de här regionerna vet hur det kan se ut på vintern, när isarna varken bär eller brister och det kan bli fråga om en nästan orimlig tidsåtgång att ta sig till Dalarö apotek. Jag behöver inte upprepa vad som sagts om möjligheterna att ta sig in till Haninge eller om den postgång som under sådana förhållanden inte heller kan fungera.

Jag tycker i likhet med de två interpellanter som nu också fått svar att vi verkligen borde ha råd att ge befolkningen i våra ytterområden och i vår skärgård den trygghet det innebär att få behålla sitt apotek. Sommartid finns det, såvitt jag förstår, alldeles tillräckligt underlag för att kunna behålla detsamma.

Statsrådet talar om hur många nya apotek som har öppnats under en viss tidsperiod. Ja, det är gott och väl, men skärgårdsbefolkningen har ju inte någon glädje av de apotek som öppnas i tätorterna.

Nej, statsrådet Ahrland, visa litet politiskt civilkurage och säg att det här måste vi försöka att gemensamt förändra! Vi måste slå vakt om vår skärgård, om vi någonsin skall få skärgårdsbefolkningens förtroende för att vi menar någonting med att vi skall behålla en levande skärgård.

Anf. 5 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag skall också be att först få tacka för svaret.

Dalarö apotek har lagts ner, och det tycker jag är dåligt. Det har varit en folkstorm mot denna nedläggning. Det är mycket förstäligt, men det har inte hjälpt – inte hittills i alla fall.

Huvudskälet till Apoteksbolagets nedlägningsbeslut var den bristande lönsamheten. Man har, som vi hörde av statsrådets svar, beräknat förlusten till 136 000 kr. 1980. Den fråga man då automatiskt ställer sig är denna: Är Apoteksbolaget ute efter profit på denna verksamhet? Jag menar inte att man skall lägga lönsamhetsaspekter på den här verksamheten, men om man skulle göra det – alltså ha lönsamhetsprinciper för tillgång till läkemedel – torde det bli än dyrare med den ordning som nu är tänkt att gälla, förutom att det blir sämre för människorna. Jag tänker då på dyra och kanske svåra transporter som kommun och landsting får betala i form av resor och vårdavgifter. Jag tycker att det är dåligt att lösa frågan genom att ha ett apoteksombud. Det räcker inte med ett sådant.

Problemen blir förstås större för den bofasta befolkningen under vintertid. Men den direkta efterfrågan på läkemedel är större under sommaren, eftersom det finns inte mindre än 20 000 människor som är sommarboende i kommunen.

Mottot "En levande skärgård" betyder att vissa livsviktiga funktionella verksamheter måste finnas för att ge liv åt denna glesbygd – t. ex. skola,

bibliotek, kommunikationer som fungerar, läkarvård, då också inbegripet läkemedel. Det är ofattbart att man på rena lönsamhetsgrunder kan rycka bort en viktig förutsättning för att få just en levande och beboelig skärgård. Jag har frågat Karin Ahrland vilka åtgärder regeringen tänker vidta för att säkra tillgången på läkemedel för människor som bor i glesbygd.

Låt mig sedan kommentera svaret litet. Det sägs där att bolaget skall eftersträva en god service till allmänheten. Det tycker jag inte man kan påstå att bolaget gör, speciellt inte i det här fallet. Bolaget skall svara för att en god läkemedelsförsörjning upprätthålls, står det senare i svaret. Men det tycker jag inte heller man kan säga att bolaget gör i det här fallet.

Sedan hänvisas det till att många nya apotek har öppnat och att nettotillskottet är mycket stort. Men det förhållandet att man öppnar nya apotek är inte ett skäl till att vissa apotek skall stängas. Det är ett dåligt skäl för att lägga ned t. ex. Dalarö apotek.

Sedan finns det vissa normer. Det skall finnas ett visst antal läkarordinationer per år för att man skall få ha ett apotek. Men jag anser att man måste ta hänsyn till de speciella förhållanden som råder i våra glesbygder – för människor på orter som ändå behöver den här servicen precis som andra orter och människor behöver dem.

Sedan säger Karin Ahrland:

”Jag vill – – – framhålla att det givetvis är angeläget att apoteksservicen fungerar tillfredsställande i såväl glesbygds- som tätortsområden. Så sker enligt min mening också i regel.”

Jag skulle vilja fråga Karin Ahrland hur hon ser på läkemedelsförsörjningen i glesbygd över huvud taget. Är verkligen läkemedelsförsörjningen i glesbygden bra i vårt land? – Jag skulle vilja ha svar på den frågan.

Såväl ekonomiska och medicinska som sociala skäl talar för att Apoteksbolaget skall tvingas att åter öppna apoteket i Dalarö. Det är snålt av Karin Ahrland att inte åtminstone kunna uttala en vilja att det här apoteket borde få vara kvar eller öppnas igen. Jag får inget stöd för kravet att man skall återöppna apoteket i Dalarö, men jag skulle till sist vilja ställa en direkt fråga till Karin Ahrland: Är det bra eller dåligt att man har lagt ned apoteket i Dalarö?

Anf. 6 Statsrådet KARIN AHRLAND:

Herr talman! Jag skall försöka att svara på de flesta frågor som ställts till mig.

Först vill jag tacka Stina Andersson för att hon i alla fall inte rekommenderar mig hjärtsnörp ute på en ö. Men, Stina Andersson, om detta skulle hända mig ute på en ö i Stockholms skärgård – vilket vi är ense om att vi inte önskar – hoppas jag antingen att en jourläkare kan komma dit eller också att någon kan hjälpa mig till en läkarstation. I närheten av denna läkarstation finns ett apotek. Och om doktorn kommer är han utrustad med en väska med sådana mediciner som behövs i första hand. Så fungerar faktiskt sjukvården i glesbygden i Sverige, enligt principerna.

Sedan vill jag återigen säga till ett flertal av damerna – det är trevligt att det

*Om behovet av
apoteksservice i
Stockholms skär-
gård*

Fredagen den
6 november 1981

*Om behovet av
apoteksservice i
Stockholms skär-
gård*

är bara damer i debatten – att ni vet precis lika väl som jag att vi inte har ministerstyre i det här landet. Jag har försökt förklara för dalaröborna, som kanske inte alla vet det, att det är bolagets styrelse som beslutar om var apoteken skall ligga – det är icke regeringens sak. Jag skulle faktiskt få konstitutionsutskottet på mig om jag gjorde några egna insatser för att styra var varje enskilt apotek skall ligga.

Stina Andersson nämnde att det var en uppvaktning hos mig den 26 juni. Det är alldeles riktigt. Jag har aldrig förnekat det. Vid den uppvaktningen sade jag till dem som kom detsamma som jag har sagt här – det är Apoteksbolaget som beslutar i den här frågan. Jag tror att de uppfattade det budskapet. Det var väl det som gjorde att centerns landstingsråd började agera i landstinget.

Stina Andersson ställde diverse frågor om Stockholms läns landsting. Jag får upprepa att regeringen inte lägger sig i vad man gör och inte gör i Stockholms läns landsting. Vi har olika politiska nivåer här i landet.

Stina Andersson tog upp skärgårdsbornas och glesbygdensbornas rätt att få ut medicin. På sådana orter där det finns apoteksombud expedieras nyutskrivna recept så snart som möjligt. Det går vanligen till på det sättet att läkaren ringer in receptet till det apotek som så att säga servar ombudet. Därifrån skickas läkemedlen till ombudet med nästa transport. Om det saknas ombud på orten skickar man medicinen direkt och kostnadsfritt.

När det gäller Handen och Dalarö är det enligt de uppgifter jag har fått på följande sätt.

Om en läkare ringer in recept till apoteket i Handen före kl. 14.30 kan medicinen avhämtas i Dalarö kl. 16.00 samma dag. Det gäller också recept som har lämnats in till ombudet i Dalarö före kl. 10.30.

Om en patient själv eller någon anhörig vill åka från Dalarö till Handen för att hämta medicin kan han ta bussen som går ungefär en gång i timmen – jag skall inte läsa upp tidtabellen – mellan kl. 7.40 på morgonen och kl. 17.05 på vardagar, och det är då apoteket är öppet. Resan tar 35 minuter, men det vet säkert dalaröborna utan att jag berättar det.

Apropå glesbygden har jag i mitt svar försökt förklara att Apoteksbolaget ständigt bygger ut läkemedelsförsörjningen på orter utan apotek. Man har också, som jag sagt i svaret, öppnat ett stort antal apotek. Man har, Inga Lantz, fördubblat tillgången på apoteksservice i den norra delen av Sverige – Inga Lantz talade ju mycket om glesbygdspromatiken. Jag upplyste också om att planerna går ut på ytterligare en fördubbling inom den närmaste tioårsperioden.

Inga Lantz frågade om bolaget var ute efter profit. Man talar om vinst, förlust och balans, Inga Lantz. Bolaget är ute efter balans, dvs. att inkomster och utgifter på ett tillfredsställande sätt skall gå ihop. Det är normalt att man försöker åstadkomma det i ekonomin.

Till sist: Ingenting är så bra att det inte kan bli bättre. Men det är fråga om en avvägning i varje enskilt fall. När damerna diskuterar låter det ibland som om ni vill ha ett apotek på varje ö i Stockholms skärgård, och det tror jag inte ligger inom det möjligas gräns.

Anf. 7 STINA ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få börja där fru Ahrland slutade. Hon sade att ingenting är så bra att det inte kan bli bättre. Här är det precis tvärtom. Vi hade ett apotek på Dalarö som var bra och som öborna var nöjda med. Då skall man inte göra det sämre för öborna.

Vad vi diskuterar är inte ett apotek på varje ö – det har vi aldrig varit inne på, och jag vet inte varifrån fru Ahrland har tagit det. Vi vill ha kvar apoteket på Dalarö, som är en centralort för södra skärgården med alla dess öar.

Fru Ahrland sade också att vad vi gör eller inte gör i Stockholms läns landsting bryr sig regeringen och riksdagen inte om. Det är alldeles riktigt. Fru Ahrland nämnde emellertid i sitt svar att landstinget reagerade först den 9 september, och därför ville jag göra ett tillrättaläggande då jag inte tyckte att detta överensstämde med verkligheten. Fru Ahrland nämnde också året 1978, men då hade vi i landstinget inte en aning om de här planerna på en nedläggning av apoteket. Fru Ahrland som sjukvårdsminister kände emellertid till dem redan i juni i år. Fru Ahrland reagerade inte på något sätt. Fru Ahrland har också redogjort för den uppvaktning som skedde. Formellt kan vi i dag inte göra någonting. Men vad man kunde ha önskat vore en liten viljeyttring från fru Ahrlands sida, ett uttalande om att det nog ändå vore fel att lägga ned apoteket på Dalarö. Jag väddar till sjukvårdsministern att för skärgårdsbornas skull, för den nödvändiga servicen som apoteket ger och för att behålla en levande skärgård utanför Stockholm – vi har en unik skärgård där – överväga den informella vägen. Är det inte möjligt att ta personlig kontakt med Apoteksbolaget? Dessutom rekommenderar jag fru Ahrland att göra ett besök på Dalarö. Jag tror att fru Ahrland skulle bli väl omhändertagen.

Jag har inte, som jag uppfattar det, fått svar på den fråga jag ställde: Vilket socialt ansvar har ett statligt bolag? Vad begär vi av det enskilda näringslivet? Säger vi där nej till socialt ansvar?

Fru Ahrland tog också upp mitt referat från Läkartidningen beträffande Löjskär. Det är inte så säkert, fru Ahrland, att hjälpen fungerar och att man kan få en läkare till ön ens med den helikopterservice som landstinget är berett att lämna. Vad gör man när sjön varken bär eller brister? Läkarväskan innehåller inte alla medikamenter. Det är en besvärlig fråga, fru Ahrland. Jag sade att jag inte önskade att fru Ahrland skulle bli bosatt ute på Löjskär, men jag vill gärna ha svar på den fråga jag ställde i mitt anförande: Vilket socialt ansvar har ett statligt bolag?

Anf. 8 BIRGITTA RYDLE (m):

Herr talman! Karin Ahrland säger att vi inte har ministerstyre i det här landet. Nej, det har vi förvisso inte. Men det är ju inte detta det är fråga om heller.

Vad jag talade om i min fråga till Karin Ahrland var om det inte finns någon möjlighet för regeringen att säga upp ett avtal som en gång har slutits och få ett nytt skrivet. Det har ju hänt förut att avtal som har slutits har ändrats. Och det har också hänt tidigare – det bör Karin Ahrland väl veta – att

*Om behovet av
apoteksservice i
Stockholms skär-
gård*

Fredagen den
6 november 1981

*Om behovet av
apoteksservice i
Stockholms skär-
gård*

riksdagen har ändrat tidigare stiftade lagar.

Min fråga gick alltså ut på att man skulle kunna förvänta sig ett initiativ så att man fick en ändring av avtalet till stånd som gav kommuner möjlighet att gå in med förlusttäckningsmedel när ett apotek går med förlust.

Jag vill återkomma till interpellationssvaret, vilket som jag tidigare har sagt inte ger tillräcklig eller ens rättvisande information om de verkliga förhållandena i samband med beslutet om nedläggning av apoteket i Dalarö. Än mindre ger det uttryck för en verklig strävan från regeringens sida att ställa det felaktiga beslutet till rätta.

I svaret sägs att filialmottagningen till öppenvårdscentralen är öppen viss tid en dag i veckan, under sommaren i regel ytterligare en dag i veckan. Men detta är ju helt missvisande. En distriktsläkarmottagning, var den än är belägen, är alltid öppen *en viss tid under dagen*.

För Dalarö gäller dessutom att landstingets speciella skärgårdsläkare har mottagning två dagar i veckan under sommartid för att ge service åt de många tusen fritidsboende och åt det omfattande rörliga friluftslivet, inte minst då alla båtturnister. Utöver detta finns det också privatläkarmottagningar – husläkare – och veterinärmottagningar, som det över huvud taget inte tagits någon notis om i svaret. Det är anmärkningsvärt.

Jag tycker att sjukvårdsministern skulle ha använt tid åt att sätta sig bättre in i ärendet än hon uppenbarligen har gjort, inte minst beträffande den uppvaktning med bl. a. långt över 1 000 namnunderskrifter som ägde rum i somras.

Det hade varit klädsamt om sjukvårdsministern hade forskat litet närmare kring den tidsangivelse rörande beslutet som återges i svaret. Då hade hon funnit intressanta frågetecken. I svaret står att Apoteksbolagets nedläggningsbeslut fattades den 27 april 1981. Hur kommer det sig då att detta beslut inte meddelades offentligt förrän den 1 juni?

Det ligger verkligen snubblande nära till hands att tro att man visste om vilken opposition beslutet skulle väcka och därför ville hemlighålla det så länge som möjligt för att beslutet skulle kunna verkställas utan appell. Det känns sannerligen inte bra när statsmakterna eller närstående företag agerar på ett sådant sätt.

Vidare framgår det av svaret att samråd med socialstyrelsen har föregått nedläggningsbeslutet och att det från detta håll inte rests några invändningar. Det är svagt, för socialstyrelsen, om någon instans, borde väl vara medveten om apoteksservicens betydelse för sjukvårdskostnaderna. Man har tydligen inte uppfattat, eller ens försökt beräkna, hur mycket sjukvårdskostnaderna kommer att öka. Taxi, sjuktransporter och sjukhusvistelse kostar mycket mera för samhället än Apoteksbolagets s. k. förlust på Dalarö apotek. Jag säger s. k. förlust, för en förlust på 160 000 kr. under 1980 skall vägas mot Apoteksbolagets vinst på 8 milj. kr. Apoteksbolaget säger i sin tioårsjubileumsskrift att vinst skall man inte eftersträva i första hand – samhällsansvaret är störst.

Anf. 9 LILLY BERGANDER (s):

Herr talman! Självfallet, Karin Ahrland, skall vi inte ha ministerstyre i vårt land. Men för den skull har man inte fråntagit vare sig regeringen eller den ansvariga ministern rätten att ha en uppfattning, och det tycker jag faktiskt att Karin Ahrland borde ha i den här frågan. Vi har heller inte sagt – i varje fall har inte jag gjort det – att vi skall ha ett apotek på varje ö i Stockholms skärgård. Vad vi diskuterar är att man skall få behålla det apotek som under långa tider har funnits i Dalarö för att man skall kunna betjäna alla de öar som finns mellan Nynäshamn och Norrtälje. Det är en helt annan sak, fru Ahrland.

Sedan kan man tycka att den tid som åtgår för att åka in till Handen inte är särskilt lång. Men, fru Ahrland, det är inte bara fråga om att åka från tätorten Dalarö till Handen. Det är när det gäller öarna utanför som de stora problemen uppkommer.

Jag måste säga som Birgitta Rydle att den lilla förlust man har haft under 1980 på Dalarö apotek är en spottstyver i jämförelse med den stora vinst man ändå haft som helhet. Det är ju märkligt att inte människorna i vår skärgård anses vara värda den clearingen från bättre ställda områden. Jag tycker i varje fall att det borde vara så.

Med tanke på det resonemang som här förs måste jag säga att vi får hoppas att det är friska människor, människor med järnhälsa, som bor i våra skärgårdsområden, för med det här synsättet i fråga om sjukvård och service är det antingen så, att man är frisk innan man har en chans att få medicin eller också är man död.

Jag tycker att det vore klädsamt om fru Ahrland kunde vidgå att det här kanske var ett olyckligt beslut. Jag är övertygad om att det med litet god vilja skulle gå att ändra detta. Även om jag vet att fru Ahrland inte kan stå och säga här i riksdagen att det skall ändras, så kan ändå en viljeyttring som uttalas här och informella kontakter göra att den här fadäsen kan uttraderas. Jag tror att vi alla skulle vinna på det.

Anf. 10 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Karin Ahrland säger att det har skett en fördubbling av etableringarna av apotek, och speciellt har det varit en förtätning i norra delen av vårt land. Men det är ju i och för sig inget alibi för att lägga ner ett apotek i mellersta eller i södra Sverige på en plats där det redan finns ett sådant.

Jag var uppe i Junsele i somras i ett ärende. Där fungerar inte distributionen av läkemedel tillfredsställande tycker jag. I Junsele bor 1 200–1 300 människor. Man får gå och lägga sitt recept i en låda, och sedan forslas receptet till närmaste apotek som ligger i Backe, 5 mil från Junsele. Så kommer en annan låda tillbaka, fylld med apoteksvaror. Detta är ju inte tillfredsställande. Det kan ta två dagar för en person att få sin medicin. Ibland är det faktiskt så att man är i akut behov av medicin.

Någon kanske säger att man kan ju ta sin bil och åka till apoteket. Det tar bara 35 minuter, säger Karin Ahrland, från Dalarö till Handen. Men alla har

Nr 20

Fredagen den
6 november 1981

*Om behovet av
apoteksservice i
Stockholms skär-
gård*

*Om behovet av
apoteksservice i
Stockholms skär-
gård*

inte bil. Ofta handlar det om äldre människor i de här områdena, som inte har tillgång till bil och som alltså inte har en möjlighet att kasta sig in i en bil för att åka och hämta sin medicin. De här frågorna har faktiskt väldigt stor betydelse för de enskilda människorna – ofta är det prekära situationer då man mår dåligt.

En sak är att på en ort inte ha ett apotek. Jag tycker att det borde ske en utbyggnad för att man skall kunna garantera service. Men en annan sak är att lägga ner ett apotek på en ort där ett sådant finns, som i fråga om Dalarö.

Det talas ju också i andra sammanhang om att vi skall förbättra servicen i glesbygden. Vad man nu gör här innebär ett konkret exempel på att man försämrar servicen på ett mycket viktigt område.

Karin Ahrland säger sedan att vi inte har ministerstyre i Sverige. Det är riktigt. Men man kan ju åtminstone få ett uttalande. Det är faktiskt så att Karin Ahrland är huvudansvarig för sjukvården och hälsovården här i landet. Därför tycker jag att man kan kräva en synpunkt, en viljeyttring i detta sammanhang.

I mitt tidigare inlägg frågade jag: Är det bra eller dåligt att man har lagt ner Dalarö apotek? Jag har fortfarande inte fått något svar på den frågan.

Anf. 11 Statsrådet KARIN AHLAND:

Herr talman! Det är faktiskt så att om jag svarade ja eller nej på den senaste frågan, så skulle det kunna tas till intäkt för ett påstående att jag försökte styra Apoteksbolaget – och det försöker jag inte, herr talman. Det mesta av debatten nu senast har haft denna inriktning, och jag tänker alltså inte ge mig in på detta, eftersom det strider mot Sveriges grundlag.

Stina Andersson frågade emellertid om det sociala ansvaret. Någon har här tidigare citerat ur grunderna för bolagets verksamhet. Det står där att bolaget skall svara för att en god läkemedelsförsörjning upprätthålls i landet och att verksamheten skall bedrivas så att möjligheter att utnyttja läkemedelsutvecklingens resultat främjas, samtidigt som så låga läkemedelskostnader som möjligt upprätthålls. Det är ytterst en avvägningsfråga som bolagets styrelse måste syssla med, och det är alltså självfallet ingen lätt uppgift.

Jag vill bara göra ett ytterligare påpekande med anledning av att Birgitta Rydle inte ansåg sig ha fått svar på sin senaste fråga. Jag vet inte att det i avtalet i och för sig finns någonting som skulle hindra bolaget från att ta emot ett bidrag när det gäller förlusttäckningen. Nu har jag inte så grundligt studerat regeringsrättens årsbok att jag här kan svära på att det strider mot kommunallagen eller inte att kommunen skulle göra det mesta. Det får Birgitta Rydle själv fundera på.

Till sist vill jag bara säga att det är en uppgift som man kanske skall komma ihåg i detta sammanhang. Apoteket i Dalarö har i decennier varit Sveriges minsta apotek, och det har fullmäktige därute också vetat om.

Anf. 12 STINA ANDERSSON (c):

Herr talman! Visst har Dalarö det minsta apoteket. Men därför behöver det ju inte i och för sig läggas ner.

De kommunala frågorna tog Birgitta Rydlic upp tidigare, och jag skall inte gå in på dem. Men det har talats om den lilla förlusten på 136 000 kr., och då kan man gärna ställa sig frågan: Har inte Apoteksbolaget råd med det med hänsyn till den vinst som bolaget uppvisat det senaste åren? Och detta skall ställas mot de sammanlagda kostnaderna för de enskilda människorna i form av resor, förlorad arbetsförtjänst osv. och mot postens kostnader.

När det gäller det sociala ansvaret, säger Karin Ahrland, är det en avvägningsfråga. O. K., det kan det synas vara. Men när det gäller det enskilda näringslivet – säger vi inte då att vi måste ta ett socialt ansvar i vårt arbete? Jag vill gärna höra kommentarer från fru Ahrland i det avseendet.

I den här frågan har inte mindre än fyra yttringar från olika partier kommit fram, två interpellationer och två enkla frågor. Alla dessa partier på riksnivåer är överens om att de vill arbeta för apotekets öppnande igen. Endast folkpartiet ställer sig negativt.

Vi skall ju enligt regeringsdeklarationen föra en politik i hela folkets intresse. Jag vill i sanningens namn påpeka att moderaterna i landstingsgruppen var emot det beslut som fattades där, och det är då så mycket mer glädjande att moderaterna i den här salen sedan ändrat uppfattning och anslutit sig till samma linje som den övriga majoriteten.

Fru Karin Ahrland har kanske – det har också visat sig vara fallet – varit okunnig på vissa områden när det gäller vår skärgård i Stockholms län. Jag vill gärna återkomma till frågan om en levande skärgård, som är något ytterst väsentligt, och säga att vi inom Stockholms läns landsting har gjort många insatser. Jag vill nämna några av dessa för Karin Ahrland för att peka på hur angeläget det är att vi har en levande skärgård, så att människor och djur skall kunna bo kvar ute i skärgården, och att vi där också skall få behålla vårt apotek.

Vi har på landstingsnivå arbetat på trafikens område, skärgårdstrafikens i all synnerhet, och vi har också gjort det när det gäller miljön. Bland våra näringspolitiska insatser finns hydrokopter i Norrtälje – som visserligen ligger i norra skärgården –, bidrag till drivmedelsanläggning, medel till planering av Stavsås vinterhamn på Värmdö, pilotprojekt angående uthyrning av fritidshus i skärgården, medel till drivmedelsanläggning på Muskö, bidrag till inköp av färja samt ombyggnad av färjelägen vid Högmarsö, ombyggnad av hus för gästhamnsservice vid Gräddö, medel till drivmedelsanläggning på Ljusterö, medel till inköp av hydrokopter, bidrag till fiskestation på Väddö och helikopterlandningsplatser på Nämndö, Runmarö, Harö, Möja, Norra Stavsudda, Svartsö och Gällnö t. ex.

Vi har vidare Stiftelsen Stockholms skärgård, där olika åtgärder också har vidtagits. Det skulle ta för lång tid för mig att räkna upp dem, men jag vill att Karin Ahrland skall veta att det är en satsning som vi gör och som vi hoppas skall kunna följas upp i viss mån på statlig nivå.

Nr 20

Fredagen den
6 november 1981

*Om behovet av
apoteksservice i
Stockholms skär-
gård*

*Om behovet av
apoteksservice i
Stockholms skär-
gård*

Vi har på kultursidan en försöksverksamhet med bokbåsturer i skärgården. Vi har vidare det första skärgårdsvandrarhemmet, som invigdes i juni 1981 på Stora Karlsholmen och på Gällnö, och vi funderar på ytterligare vandrarhem. Vi har renhållning inom skärgården, vi har byggnadsåtgärder på Käringboda naturreservat, som vi vill satsa på, bidrag till hushållnings-sällskapet för försöksverksamhet inom jordbruket i skärgården och vi har bidrag till fiskerinämden för åtgärder inom skärgården.

Detta är bara några exempel – jag kunde ha hållit på ännu längre – för att Karin Ahrland skall veta vilken intensiv satsning vi gör för att få behålla denna levande skärgård, där ett apotek utgör en del av den verksamhet som måste bedrivas.

Anf. 13 BIRGITTA RYDLE (m):

Herr talman! Det är ju så, Karin Ahrland, att när Haninge kommun och landstinget gick in och erbjöd sig att täcka Apoteksbolagets förlust på Dalaröapoteket, så svarade Apoteksbolaget att detta skulle strida mot avtalet. Det är därför jag har ställt min fråga till Karin Ahrland.

Sjukvårdsministern framhåller att det "är angeläget att apoteksservicen fungerar tillfredsställande i såväl glesbygds- som tätortsområden".

Det har vi inga delade meningar om. Men i svaret kommer det en slutkläm på det påståendet, nämligen följande: "Så sker enligt min mening också i regel." Ja, kanske det. Men när man gör ett sådant uttalande får man inte bortse från en så speciell del av landet som det milsvida skärgårdsområde Dalarö och dess omgivning utgör, vilket tydligen Karin Ahrland och Apoteksbolaget gör.

Det går inte heller att bortse från de planer som i Haninge kommun finns på att skapa flera möjligheter för fast boende på Dalarö och att Dalarö framdeles skall betraktas som ett primärt rekreationsområde. Tycker inte Karin Ahrland, att boende och planerare måste uppfatta det som ett hån att en väsentlig servicefunktion då försvinner på så kortsiktiga grunder som här har angetts?

Anf. 14 LILLY BERGANDER (s):

Herr talman! Om man bortser från de mänskliga och sociala aspekterna i detta ärende, kan man ändå efter denna debatt klart konstatera att det samhällsekonomiskt skulle vara mycket lönsamt att täcka den lilla förlust det här gäller, för att få behålla Dalarö apotek.

Vi har inom alla partier klart uttalat viljan att behålla en levande skärgård. Jag och mitt parti vill att det talet också skall ha en reell innebörd, att vi som politiker skall handla på ett sådant sätt att de människor som bor i dessa områden skall kunna lita på att vi menar vad vi säger. Det jag efterlyser från berörd minister är ett sådant uttalande.

Anf. 15 Statsrådet KARIN AHLAND:

Herr talman! Jag vill bara tillägga att jag självfallet har stor förståelse för de problem som finns i Stockholms skärgård och för befolkningen där. Jag

förstår att befolkningen inte blir glad över att apoteket läggs ned och att den kan bli oroad, men jag har försökt redovisa vad Apoteksbolaget har gjort i stället.

Jag har med intresse lyssnat på Stina Anderssons uppräknig av alla satsningar som man gör för skärgården i Stockholm. Och jag kan säga: Lycka till med satsningarna! Om ni blir lyckosamma i era satsningar, kan det resultera i att skärgården plötsligt växer ut och att många fler människor vill bo där. Många fler människor ger, såvitt jag kan förstå, bolaget underlag för mer omfattande service.

I övrigt tycker jag, herr talman, att de ärade riksdagsledamöterna skall ta konsekvenserna av vad de alla har sagt här i dag – att vi inte har ministerstyre. De skall därför inte tro att det kommer några ledande uttalanden från mig.

Anf. 16 STINA ANDERSSON (c):

Herr talman! Det var ett klart besked – det kommer inget ytterligare meddelande från Karin Ahrland. Men det var en positiv yttring, när hon sade att hon självfallet har stor förståelse för befolkningen i Dalarö. Det är faktiskt den enda positiva yttring jag har märkt från fru Ahrlands sida.

Vi har inte ministerstyre, och det skall vi inte heller ha.

De satsningar vi har gjort i Stockholms skärgård har gett till resultat att ytterligare människor har flyttat dit. Jag hoppas att vi skall kunna satsa mer på skärgården, så att vi får ännu fler människor bofasta där och att de verkligen kan bo kvar. Men en förutsättning för det är, som vi från vårt parti ser det, att vi får behålla apoteket på Dalarö.

Anf. 17 BIRGITTA RYDLE (m):

Herr talman! Jag när faktiskt en stilla förhoppning om att en eftertankens kränka blekhet skall inställa sig efter den här debatten och leda till regeringsinitiativ, som gör att vi åter kan få ett apotek i Dalarö.

Anf. 18 LILLY BERGANDER (s):

Herr talman! Tyvärr kan jag inte hitta något som helst positivt uttalande från statsrådets sida.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1981/82:3 om verksamheten vid Akademiska sjukhuset i Uppsala

Anf. 19 Statsrådet KARIN AHR LAND:

Herr talman! Oswald Söderqvist har frågat mig

1. om jag är beredd att ställa upp och ta beslutet om neddragningen av budgeten för Akademiska sjukhuset i Uppsala under omprövning.

2. om jag, i annat fall, anser att det är försvarligt att stänga avdelningar

*Om verksamheten
vid Akademiska
sjukhuset i Upp-
sala*

Fredagen den
6 november 1981

*Om verksamheten
vid Akademiska
sjukhuset i Upp-
sala*

och avskeda personal när det redan nu förekommer överbeläggning.

3. vilka de grundläggande orsakerna är till regeringens beslut att minska antalet platser inom den slutna vården på det sätt som nu sker.

4. vilket eller vilka råd jag vill ge till personalen på Akademiska sjukhuset, som nu måste avvisa svåra fall på grund av platsbrist.

5. vilket eller vilka råd jag vill ge till de på så sätt avvisade patienterna – interpellanten undrar till vilket annat sjukhus de kan vända sig – samt

6. vilka åtgärder jag och regeringen tänker vidta för att skaffa arbeten åt dem som nu avskedas från sjukvården, både på Akademiska sjukhuset och på andra håll.

Min företrädare statsrådet Holm föreslog vid sin anmälan i 1981 års budgetproposition av förslagsanslaget för budgetåret 1981/82 till driftkostnader vid Akademiska sjukhuset i Uppsala bl. a. att vissa produktivitets- och rationaliseringsvinster om 10,5 milj. kr. skulle göras i fråga om omkostnader och andra löner än läkarlöner vid sjukhuset. Riksdagen godtog utan erinran detta förslag om besparingar i sjukhusets verksamhet. Direktionen för sjukhuset lade sedan i maj 1981 fram ett förslag till budget för verksamhetsåret 1981/82, som utgick från oförändrad verksamhet. Direktionen begärde då ca 31 milj. kr. mer än vad budgetpropositionen hade tagit upp för nämnda utgifter. I augusti 1981 konstaterade direktionen att oförutsebara faktorer hade tillkommit, vilka medförde att direktionens budgetförslag skulle komma att överskridas med ytterligare 15,3 milj. kr.

Regeringen beslöt i september 1981 på mitt förslag att höja – jag vill betona höja – ramen för omkostnader och andra löner än läkarlöner med 15,5 milj. kr. i förhållande till riksdagens beslut. Höjningen gäller i avvaktan på ett nytt beslut av riksdagen. Samtidigt meddelade regeringen föreskrifter, som innebar att förslagsanslaget till avlöningar till läkare minskade med 5 milj. kr. Regeringen avstod således från att begära att produktivitets- och rationaliseringsvinsterna om 10,5 milj. kr. skulle genomföras. Regeringen förde dessutom över 5 milj. kr. från läkarlönanslaget till ramen för övriga löner och omkostnader. Denna överflyttning av medel hade diskuterats under hand med sjukhusets företrädare.

Regeringen har underställt riksdagen frågan i den nyligen beslutade propositionen om tilläggsbudget. I denna proposition begär regeringen också riksdagens bemyndigande att medge att ramen får överskridas för viss verksamhet vid Akademiska sjukhuset. Det senare föranleds närmast av en begäran från sjukhuset att få bestrida kostnaderna för den barn- och ungdomspsykiatriska kliniken vid sidan av den reguljära ramen. Om riksdagen ger det begärda bemyndigandet kommer sjukhusets framställning att övervägas i särskild ordning.

Sedan regeringen har ställt i utsikt också den höjningen av medelsramen för sjukhusets verksamhet har sjukhusdirektionen vidtagit åtgärder som enligt vad jag under hand har inhämtat kan minska de av direktionen tidigare beräknade utgifterna med ca 20 milj. kr. Detta har varit möjligt genom att direktionen bl. a. under budgetåret 1981/82 beslutat att stänga sammanlagt 89 vårdplatser. Stängningarna avser främst vården på andra kliniker än

regionklinikerna.

Oswald Söderqvists påstående att regeringen beslutat minska antalet platser inom den slutna vården är felaktigt, om därmed menas att regeringens beslut skulle syfta till en sådan minskning. Gäller frågan däremot vad regeringen har för grundläggande orsaker till att inte föreslå riksdagen att ytterligare höja utgiftsramen för omkostnader och andra löner än läkarlöner och därigenom göra vårdplatsstängningarna onödiga, så vill jag svara följande: Det viktigaste skälet är naturligtvis att regeringen inte kan tillåta hur stora kostnadsökningar som helst på det statliga undervisningsjukhuset, eftersom dessa kostnadsökningar kan betyda minskat ekonomiskt utrymme för andra angelägna sjukvårdsändamål.

Under arbetet inom HS 90 – hälso- och sjukvård inför 90-talet – har det tagits fram utgångspunkter och riktlinjer för det fortsatta arbetet. Enligt detta bör speciell uppmärksamhet ägnas möjligheterna och konsekvenserna av att begränsa länssjukvården för att öka förutsättningarna att inom snäva personella och finansiella resursramar säkerställa en planerad utbyggnad av primärvården.

Enligt ett nyligen färdigställt s. k. kameralbokslut vid sjukhuset utnyttjades omkring 5 000 vård dagar färre än beräknat vid Akademiska sjukhuset under budgetåret 1980/81. Detta kan vara ett tecken på att sjukhuset är överdimensionerat på ett oekonomiskt sätt. Men även om så inte är fallet, anser jag att direktionens beslut att stänga vissa vårdplatser är försvarligt så länge den s. k. länssjukvården vid sjukhuset begränsas i rimlig omfattning. Härigenom får vi en strukturförändring som renodlar sjukhusets roll som högspecialiserat regionsjukhus och som länssjukhus åt Uppsala läns landstingskommun.

Några svåra sjukdomsfall som skall behandlas på Akademiska sjukhuset enligt gällande avtal eller regionvårdsplanering skall inte behöva avvisas. För dessa fall kommer det att finnas plats även i fortsättningen. Några uppsägningar av personal vid sjukhuset har inte skett. Strävan bör helt naturligt vara att undvika uppsägningar också i fortsättningen. Personalen vid en vårdavdelning som stängt bör i regel kunna omplaceras, och naturlig avgång, som det brukar kallas, bör kunna användas för att totalt sett minska personalen i erforderlig utsträckning.

Jag är inte beredd att f. n. föreslå regeringen något annat beslut än det som jag har redogjort för och som föranlett tilläggsbudgetpropositionen till riksdagen.

Därmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat Oswald Söderqvists frågor.

Anf. 20 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka sjukvårdsministern för svaret på min interpellation.

Det var ett elegant och välformulerat svar, och enligt vad sjukvårdsministern har sagt här finns det egentligen inga problem vid Akademiska sjukhuset. Det blir ingen försämring av vården. Det blir inga avskedanden.

Nr 20

Fredagen den
6 november 1981

*Om verksamheten
vid Akademiska
sjukhuset i Upp-
sala*

Fredagen den
6 november 1981

*Om verksamheten
vid Akademiska
sjukhuset i Upp-
sala*

Det finns ingen risk för att några svåra sjukdomsfall skall behöva avvisas.

Men verkligheten är en annan, vilket jag skall återkomma till om en liten stund.

Först vill jag emellertid slå fast, som jag har gjort tidigare i debatter om den här frågan i Uppsala, att vi här har verkningarna av en borgerlig sjukvårdspolitik och en borgerlig politik inom den offentliga sektorn. Den offentliga sektorn skall skäras ned enligt de borgerliga regeringarnas program, oavsett vilken sammansättning de har. Det är klara och entydiga politiska beslut. Man prioriterar kostnader i samhället. Man väljer vad man vill satsa på och vad man inte vill satsa på. Man bestämmer sig för vad man skall skära ned på. Dessa politiska beslut drabbar till slut någon när de kommer ut i verklighetens samhälle. I det här fallet slår de mot sjukvården. Detta gäller naturligtvis inte bara Uppsala, men just i dag talar vi om sjukvården där.

Det slår mot barnsjukvården, och det slår mot annan sjukvård. Det blir sämre möjligheter, det blir längre köer osv. Det är viktigt att hålla detta i minnet i de tekniska diskussioner som förs i detta sammanhang. Det är alltså egentligen inga budgettekniska frågor eller sjukvårdstekniska frågor, utan det är ren och omedelbar borgerlig politik, där man väljer att skära ned på den offentliga sektorn och låta ett ekonomiskt krisläge hårdast slå mot dem som är mest drabbade förut. Man skär inte ned på militärutgifterna t. ex. Dessa tänker man inte minska, och efter den senaste tidens affärer på den sidan lär vi få höra talas om en höjning av militärkostnaderna, kanske med åtskilliga miljoner. Detta sagt som en parentes.

Nu har vi i Uppsala fått en debatt om detta. Jag är inte den första som vill gå fram och slå mot Karin Ahrland som sjukvårdsminister. Hon har fått ta över dessa beslut från andra sjukvårdsministrar. Nu är det många borgerliga politiker, framför allt i Uppsala, som gråter krokodiltårar och talar om vårt sjukhus och sådana saker, trots att de själva tidigare varit med om att fatta beslut som fått just dessa effekter. Jag vill alltså inte rikta mig enbart mot sjukvårdsminister Karin Ahrland i just den här regeringen.

Sedan detta om slutna och öppna vård. Det är svårt för mig att veta vad regeringen menar med sina beslut, som det talas om i interpellationssvaret. Jag vet inte om de har syftat till en minskning av den slutna vården. Vad som verkligen inträffar är att det blir en minskning av den slutna vården. Oavsett vad regeringen syftat till, så blir resultatet en minskning av den slutna vården. Samtidigt blir det ingen satsning på den öppna vården för att kompensera minskningen av den slutna vården, om nu detta skulle vara möjligt, vilket det inte är – man kan inte ersätta det ena med det andra.

Nå, tillbaka till verkligheten igen! Omkring 200 arbetstillfällen kommer till att börja med att försvinna vid Akademiska sjukhuset. Det betyder att nästan 200 vårdplatser kommer att försvinna vid sjukhuset före den 1 juli nästa år.

Det blir inga avskedanden, säger Karin Ahrland. Nej, det blir det inte. Många av dessa anställda går på korttidsförordnanden eller vikariat. De har alltså kortsiktiga anställningsförhållanden. Det är bara det gamla vanliga, att

låta den s. k. naturliga avgången verka – denna förskönande omskrivning som vi alltid använder nu för tiden när vi avskedar och sparkar folk. Fakta är och resultatet blir att människor blir utan jobb.

En annan effekt av detta är att det ökar arbetsbördan för dem som finns kvar. Sjukvårdspersonalen i allmänhet är redan mycket hårt sliten och har en tung arbetsbörda. I och med detta kommer pressen på dem som finns kvar att öka oerhört mycket. Det betyder i sin tur naturligtvis, när man redan har avdelningar med överbeläggning, att vi får en ytterligare sämre vård och sämre möjligheter att ta hand om folk.

Slutligen något om detta med läkarlönerna, som det talas om här och som tidigare varit uppe i dessa sammanhang. Nu är det de facto så, vilket också framgår av interpellationssvaret, att 5 milj. kr. tas bort från läkarlöneanslaget. Vad får då detta för effekter? Enligt vad som sagts från läkarhåll kommer det kanske att betyda att 60 läkartjänster försvinner. Det går ju inte att driva sjukvård på ett stort sjukhus med högspecialiserade avdelningar utan läkare. Det skulle vara intressant att få en precisering på den punkten och få höra hur sjukvårdsministern bedömer den här nedskärningen av läkarlöneanslaget. Kommer det inte att få några effekter alls? Enligt läkarnas organisationer – jag kan bara hänvisa till dem – kommer det som sagt att betyda att uppemot 60 tjänster försvinner. Det kan vara intressant att få höra hur sjukvårdsministern ser på detta.

Slutsatsen av allt det här är, som jag kan se det, ingenting annat än ått vi får sämre vård, att vi får ökad arbetslöshet, att vi får en kapitalförstöreling – något som det har talats mycket om i andra sammanhang i samhället – om man låter stora välförsedda avdelningar med modern och fin utrustning stängas och inte utnyttjar dessa resurser, på grund av att man inte kan hålla med personal, läkare och annat. Det är en kapitalförstöreling av allra grövsta slag. Men det är som jag inledningsvis sade den synliga och nu alltmer tydliga effekten av borgerlig politik – man skär ned på den offentliga sektorn när man skall ta itu med ekonomiska krissituationer i samhället.

Anf. 21 Förste vice talmannen INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! Låt mig först slå fast att det inte är fråga om mer pengar från staten. Ett enigt landsting har anslagit de medel som skulle behövas. Vad det är fråga om är en vidgning av ramarna.

Min avsikt var att inte delta i den här interpellationsdebatten, utan avvakta tilläggsbudgetpropositionen och motionera utifrån den. Men det förekommer sådana uttalanden i interpellationssvaret att jag har sett mig föranledd att begära ordet.

Det gäller generellt sett prioriteringsresonemanget beträffande öppen resp. sluten vård. Jag skall inte ta upp det nu, utan jag skall främst uppehålla mig vid några andra frågor. Statsrådet anförde i sitt interpellationssvar att omkring 5 000 färre vård dagar än beräknat utnyttjades vid Akademiska sjukhuset under förra budgetåret. "Detta kan", säger statsrådet, "vara ett tecken på att sjukhuset är överdimensionerat på ett oekonomiskt sätt." Men det beror ju, fru statsråd, främst på den nedskärning av antalet vårdplatser

Fredagen den
6 november 1981

*Om verksamheten
vid Akademiska
sjukhuset i Upp-
sala*

som påbörjades redan i våras för att man skulle försöka anpassa vården till de reellt sett lägre ekonomiska ramarna. F. ö. gäller ju i stort att de planerade besöken vid sjukhusen har minskat, därför att de akuta besöken har lagt beslag på allt fler vårdplatser. Detta har naturligtvis lett till längre köer vid många kliniker. Det kan snart visa sig vara en mycket dålig ekonomi, därför att många av dessa patienter i stället riskerar att komma in som akutfall och i betydligt sämre skick än de skulle ha varit om de hade fått komma i tid. "Men", säger statsrådet vidare, "även om så inte är fallet anser jag att direktionens beslut att stänga vissa vårdplatser är försvarligt i den mån den s. k. länssjukvården vid sjukhuset begränsas i rimlig omfattning. Härigenom fås en strukturförändring som renodlar sjukhusets roll som högspecialiserat regionsjukhus och som länssjukhus åt Uppsala läns landstingskommun."

Men skall det bli något sammanhang i det resonemanget, måste statsrådet med "den s. k. länssjukvården" avse den s. k. utomlänssjukvården eller den frivilliga kvoten, som statsrådet i andra sammanhang har kallat den. Den skall alltså begränsas. Statsrådet säger vidare:

"Några svåra sjukdomsfall, som skall behandlas på Akademiska sjukhuset enligt gällande avtal eller regionvårdsplanering skall inte behöva avvisas. För dessa fall kommer det att finnas plats även i fortsättningen." Men vad innebär då den s. k. utomlänsvården, vars patienter tydligen utan vidare skall kunna avvisas? Till stor del är det dels fråga om vård av patienter med sådana sjukdomar som är så sällsynta eller så extremt resurskrävande att det bara finns vårdmöjligheter på några få håll i vårt land – det gäller t. ex. brännskador –, dels en del resurskrävande eller särskilt kompetenskrävande behandlingar som man inte behärskade när regionsjukvårdsavtalen skrevs i början av 1960-talet – på områden där man gjort stora medicinska framsteg sedan dess och som innebär att man kan rädda liv eller rädda människor från kanske livslång invaliditet. Det kan vara sällsynta tarmsjukdomar, sällsynta cancersjukdomar hos barn eller vuxna, komplicerade kirurgiska ingrepp, såsom kärllkirurgi. Det kan vara barnleukemi och vuxenleukemi som i dag behandlas på kliniker vid Akademiska sjukhuset. Dessa kliniker kallas inte regionkliniker. Men det är bara de stora regionsjukhusen – och inte ens alla dessa – som har de erforderliga resurserna. En del av utomlänsvården vid Akademiska sjukhuset gäller vidare hjärtkirurgi för patienter från hela övre Norrland, därför att Umeå regionsjukhus inte har den specialiteten. Menar statsrådet på fullt allvar att läkarna skall sortera bort dessa svårt sjuka patienter och säga: Ni är utomlänspatienter, ni får finna er i att vara utan vård. Eller tror statsrådet att den planerade utbyggnaden av den öppna vården kan ta hand om de här patienterna? Eller menar statsrådet att övriga landsting skall bygga upp parallella vårdresurser på de här områdena? Jag är mycket angelägen om att få ett svar på detta.

Jag vore, liksom Oswald Söderqvist, också mycket intresserad av statsrådets syn på hur nedskärningen av läkarlönerna med sammanlagt 10 milj. kr. på sju månader skall gå till. Summan blir nämligen 10 miljoner om man jämför med förra årets bokslut. Naturlig avgång, som statsrådet generellt hänvisar till, kan väl inte gärna komma i fråga. Det skulle dels inte

räcka till, dels slå fullständigt blint och lamslå en lång rad kliniker; kanske t. o. m. tvinga dem att stänga. Jag är alltså mycket tacksam för statsrådets syn på framför allt de här två frågorna: Vart skall utomlänspatienterna ta vägen? Hur skall nedskärningen av läkarlönerna gå till?

Anf. 22 Statsrådet KARIN AHRLAND:

Herr talman! Jag skall försöka svara kortfattat innan Oswald Söderqvist begär replik.

Herr Söderqvist har talat mycket om nedskärningen av den offentliga sektorn. Jag utgår från att vi i och för sig inte skall ha någon ekonomisk allmänpolitisk debatt här, men eftersom Oswald Söderqvist uttryckt sig på det sättet att de borgerliga partierna enbart talar om att skära ned den offentliga sektorn, vill jag – för vilken gång i ordningen kan jag inte anmäla – bara återigen upprepa att det regeringen har sagt är att landstingen inte får expandera mer än 1 %. Det, herr talman, är icke en nedskärning av volymen, det är en nedskärning av takten. Det var dock en helt budgetteknisk fråga.

Sedan tog Oswald Söderqvist upp frågan om personalen. Det är en ständigt återkommande fråga i det här sammanhanget. Han påstod att nästan 200 vårdplatser och 200 tjänster skulle försvinna vid Akademiska sjukhuset. Jag gav i mitt svar siffran på hur många vårdplatser som man hittills har behövt stänga. I dagens läge ser det inte ut som om man skulle behöva stänga fler platser. Det är inte 200 platser, det är mindre än hälften.

När det gäller tjänsterna vill jag upplysa herr Söderqvist om att normalt sett nyanställs ca 800 personer vid Akademiska sjukhuset per år. Det är alltså en mycket stor arbetsplats. Därav kan, tror jag, Oswald Söderqvist själv förstå att det inte behövs några uppsägningar. Det är ytterligare anställningar utöver de 800 – semestervikarier, extra nattvak och liknande – som kommer i fråga. På tjänster har man hittills nyanställt ca 800 personer per år.

Ingegerd Troedsson har i dag slutit en ohelig allians med vpk. När det gäller ett par av de frågor som jag tror att både Ingegerd Troedsson och Oswald Söderqvist ställt om de fem miljonerna till läkarlönerna vill jag påpeka, att den bokföringstransaktionen skedde efter mycket nära underhandskontakt med direktionen vid sjukhuset, som sade att detta går att klara mycket bra om vi får de pengarna från läkaranslaget. Det är inte fråga om att några 60 läkartjänster skall försvinna. Det är fråga om att bl. a. läkarnas fackförening har sagt att läkarna inte får ha så mycket övertid.

Till sist: Jag trodde att jag hade svarat många, många gånger att det här beslutet inte under några förhållanden får gå ut över den specialiserade regionsjukvården – det finns ingen anledning till det. Från Akademiska sjukhuset i Uppsala har man också försäkrat att det inte kommer att göra det. Regionsjukhuset i Uppsala är bl. a. ett högspecialiserat undervisningssjukhus, där man är nästan ensam i landet om vissa specialiteter. Den verksamheten skall fortsätta. Det är självklart att de människor som behöver den vården skall få den där.

*Om verksamheten
vid Akademiska
sjukhuset i Upp-
sala*

*Om verksamheten
vid Akademiska
sjukhuset i Upp-
sala*

Vad man får dra in på är det som jag brukar kalla för kvoten utanför den vanliga länssjukvården. Det brukar vara lättare för en del att förstå vad jag menar då. Det är den frivilliga länssjukvården.

Anf. 23 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Först litet om borgerlig sjukvårdspolitik. Jag tycker inte att man kan föra en sådan här debatt som kunde gälla vilket sjukhus som helst i landet – för det är säkert många län som är berörda – utan att ta in det stora sammanhang som vi alla väl känner till. Det är de facto så att det är regeringens politiska beslut som börjar komma till synes på alla möjliga ställen ute i landet. Även om statsrådet här säger att det bara rör sig om 1 %, betyder det ändå i realiteten att vi får de effekter som jag nämnde. Och det har man valt. Det är alltså ett politiskt val som man har gjort. Det blir sämre vård, det blir mindre antal vårdplatser och det blir avskedanden av personal. Sedan kan man försöka att med olika tekniska finter föra bort detta resultat från verkligheten. Men detta är följderna av den borgerliga ekonomiska politiken. Vi skall inte ha någon ekonomisk debatt här i dag, men det är viktigt att föra fram vad resultatet blir både i Uppsala och på andra håll. Det är litet oärligt att genom finter och annat försöka påstå att det inte är fråga om några nedskärningar. Det är klart att det är det.

Sedan några ord om vårdplatserna. Vi vet att det redan i det s. k. första steget, som man har genomfört, har försvunnit vårdplatser. Vi vet också att genomförandet av andra steget, för att nu gå in litet mer på detaljer, kommer att medföra att ytterligare vårdplatser försvinner. Det rör sig om 140 vårdplatser plus kanske ett 50-tal, alltså uppemot 200 platser. Ännu vet vi inte riktigt vilka verkningar detta kommer att få. Det är typiskt för den här affären att effekterna av de förslag som lagts fram av regeringen i propositioner och på annat sätt inte har klagts.

Samma sak gäller naturligtvis frågan om läkarlönerna, där jag inte heller tycker att jag fick något tillfredsställande svar. Man får inte bara tro eller tänka sig att det kanske blir så eller så. Tar man bort 5 milj. kr. från ett löneanslag, måste det ju få effekter. Läkarnas organisation har bedömt att anslagsnedskärningen kommer att få de mycket allvarliga konsekvenser som jag talade om förut.

Mot slutet av sitt inlägg gick statsrådet in på detta om "frivillig vård". Den frågan var uppe vid statsrådets besök i Uppsala. Då tillbakavisades statsrådets påstående bestämt och tydligt av just läkare vid Akademiska sjukhuset. Det finns ingen sådan här frivillig vård som statsrådet talar om. Chefen för Akademiska sjukhusets medicinska klinik avfärdade det begreppet helt och hållet. Det är en helt nyuppfunnen term, säger han i ett svar i Upsala Nya Tidning den 1 oktober 1981. Det finns inga frivilliga vårdplatser, utan om man gör dessa nedskärningar kommer de att drabba också utomlänspatienter som är beroende av just den högspecialiserade vården på sjukhuset. Slutsatserna som jag framförde i mitt första anförande kvarstår. Det blir en försämring på alla möjliga håll. Alla vackra förklaringar och

tekniska spetsfundigheter till trots blir det en försämring av sjukvården – i det här fallet vid Akademiska sjukhuset, nästa gång kanske vid ett annat sjukhus.

Anf. 24 Förste vice talmannen INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! Låt mig först säga att ingen kan anklaga statsrådet Ahrland för vad som skrevs i budgetpropositionen i våras. Det förslag som lades fram av dåvarande hälsovårdsministern antogs också av en enig riksdag inkluderande dåvarande riksdagsman Karin Ahrland. Men förutsättningen för beslutet var att det skulle medge en i stort sett oförändrad verksamhet, och det har visat sig att man inte kan få det. Det finns alltså all anledning att ompröva beslutet.

Statsrådet säger nu att landstingen inte får expandera mer än 1 %. Det är alldeles riktigt. Det har riksdagen beslutat. Men utgångspunkten, som vi har diskuterat här, var en nedskärning med 2 % av den verksamhet som bedrevs vid Akademiska sjukhuset. Nu visar det sig att det inte ens med den vidgning av ramen som statsrådet är beredd att förorda går att undvika en nedskärning på mindre än 6–7 %.

Nu säger statsrådet att detta inte skall gå ut över den specialiserade regionsjukvården. Men platserna vid Akademiska sjukhuset är ju inte öronmärkta! Menar statsrådet verkligen att man skulle kunna skära ned en sjättedel av den kirurgiska klinikens platser utan att det på något vis skulle drabba regionpatienterna? Och framför allt: Även om man skulle kunna göra så att man undvek att de som kallas regionpatienter drabbas, hur går det då med utomlänspatienterna? Jag har fortfarande inte fått något svar på den frågan. Avser statsrådet att rekommendera läkarna att inte följa medicinska indikationer? Skall läkarna säga på följande sätt: Du lider av en sjukdom som hör till den frivilliga utomlänssjukvården, den omfattas inte av regionsjukvårdsbegreppet – även om det kanske i själva verket rör sig om en ännu mer specialiserad vård. Därför att du har en sådan här sjukdom får du finna dig i att inte få någon vård. – Jag vill ha ett klart svar från statsrådet på denna fråga. Det är ju indirekt vad statsrådet säger till Akademiska sjukhuset och läkarna där – att de skall tillämpa sådana regler.

Sedan till läkarlönerna. Statsrådet säger att direktionen har sagt att det går alldeles utmärkt att genomföra förslaget. Vad jag förstår går det över huvud taget inte alls. Statsrådets avsikt är att neddragningen skall drabba övertiden. Men tror statsrådet att läkarna rullar tummarna på den s. k. övertiden? Övertiden beror väl på att det är utomordentligt viktiga läkaruppgifter som måste utföras och att man då i vissa fall får betala för övertid. Hur skall man kunna göra denna nedskärning – som jag sade tidigare är det fråga om 10 milj. kr. i jämförelse med förra årets bokslut – när man har mindre än sju månader på sig för att göra den, när man vet att nedskärningen inte får gå ut över de läkare som är under utbildning, att avdelningsläkare och biträdande överläkare i allmänhet har sexårsförordnanden, att de överläkare som tillika är professorer sitter på statliga förordnanden och att de som skulle återstå främst är de överläkare som inte är professorer samt vikarierande läkare,

som av olika skäl är mycket ojämnt fördelade på olika kliniker? Hur skall man kunna ta bort motsvarande 60-70 sådana läkartjänster under det här budgetåret utan att det märks på vården, utan att det leder till förlamande effekter på många vårdavdelningar? Den ekvationen går över huvud taget inte ihop.

Sedan sade statsrådet i sitt svar att det visar sig att man inte behöver skära ned så många vårdplatser som man från början befarade. Det var då tal om att man skulle behöva skära bort ungefär 13 % av antalet vårdplatser. Men enligt vad jag har fått höra förbereder direktionen nu i stället en minskning av antalet öppenvårdsbesök med 35 000 besök detta år för att kunna klara budgetramarna. Jag kanske kunde få några synpunkter på vart de patienterna då skall ta vägen! Även om vårdcentralerna stod fixa och färdiga skulle de inte kunna tillgodose det här vårdbehovet – man har inte medgivit landstinget på långt när så många öppenvårdstjänster som skulle krävas för det.

Anf. 25 Statsrådet KARIN AHRRLAND:

Herr talman! Till det sista vill jag bara säga att öppenvården på sjukhuset enligt den långsiktiga planeringen skall minska. Ingegerd Troedssons uppgift om en minskning detta budgetår kan jag däremot inte kommentera i sak – såvitt jag vet har den frågan ännu inte varit uppe i direktionen.

Oswald Söderqvist vill jag svara: Ja, det har försvunnit vårdplatser – det är vi helt ense om. Det har jag aldrig bestritt. Vad jag har försökt säga – jag säger detta också till Ingegerd Troedsson – är att det i debatten många gånger förekommit stora överdrifter när man talat om hur många vårdplatser det skulle bli fråga om. När man sedan satt sig ned och varit litet fast och bestämd har man kunnat klara sig med en nedskärning som i dag ligger under 100 vårdplatser. Jag tycker att man skall ställa det i relation till att Akademiska sjukhuset är ett mycket stort sjukhus med mellan 1 300 och 1 400 vårdplatser totalt.

När det gäller antalet vårdplatser och vård dagar vill jag ytterligare säga – jag trodde inte att jag skulle behöva förklara det – att det finns två kategorier utomlänspatienter.

Den ena är regionvårdspatienter. Sjukhuset har på grund av ett avtal med landstingen inom denna sjukvårdsregion skyldighet att ta hand om de patienter som behöver sådan specialiserad vård att den inom denna region kan ges endast vid Akademiska sjukhuset. Dessa regionsjukvårdspatienter finns det fortfarande all möjlighet att ta hand om. Dessutom finns det all möjlighet att ta hand om alla patienter som bor inom Uppsala län. Detta är de två väsentliga uppgifterna, herr talman, för Akademiska sjukhuset i Uppsala.

Dessutom har man tagit emot s. k. utomlänspatienter från grannlänen, som man icke har slutit avtal om att ta emot – det är den andra kategorin utomlänspatienter. Om man minskar antalet platser måste det gälla dem.

Det är självklart, Ingegerd Troedsson, att vi inte har några märken på sängarna som anger vilken typ av patient som skall ligga där. Men Ingegerd

Troedsson vet nog också att det här är litet grand av en lek med ord. Man kan inte beställa en svårt sjuk från Gävle en speciell dag. Folk blir inte sjuka på beställning. Här är det hela tiden fråga om prognoser, som man får försöka uppfylla och budgetera därefter. Det är i detta sammanhang en nödvändighet att man har detta klart för sig.

Anf. 26 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Vårdplatser har försvunnit – det är vi överens om, säger statsrådet Ahrland nu. Då måste man fråga sig: Var vårdas nu de patienter som tidigare utnyttjat dessa vårdplatser? Och var skall de patienter vårdas som kommer att drabbas när ytterligare vårdplatser tas bort?

Vi vet att det är överbeläggning på de flesta avdelningar på Akademiska sjukhuset. Där ligger – som på många andra sjukhus i landet – folk i korridorerna under perioder då det är överbeläggning. Vart tar patienterna vägen när man skär ned antalet vårdplatser? Det är en högeligen intressant fråga. Den vård de kan få på en välutrustad avdelning i sluten vård kan inte ersättas med vård på några läkarstationer eller primärvårdsinstitutioner, ens om de vore utbyggda i vårt län eller andra län, vilket de inte är.

Jag konstaterar på nytt att vi har fått en betydande försämring. Människors möjligheter att få god sjukvård kommer att minska, det är kontentan av det hela.

Beträffande den kategori som Karin Ahrland ibland har kallat frivilliga vårdplatser och nu talar om som utomlänspatienter hänvisar jag till vad chefen för medicinska kliniken i Uppsala, professor Harry Boström, sade i Upsala Nya Tidning efter det att statsrådet Ahrland hade varit i Uppsala och talat om den här frågan. Dessa utomlänspatienter är ofta remitterade till Akademiska sjukhuset av överläkare på andra sjukhus i landet. Det är viktiga fall som inte kan behandlas på något annat ställe än på Akademiska sjukhuset. Om de inte kan tas emot där kan de inte någon annanstans få den vård de behöver. Vart skall en överläkare i t. ex. Luleå remittera en patient om den vård som behövs och som bara finns i Uppsala försvinner?

Effekten av att man skär ned sjukvårdsanslagen blir alltså försämringar, oavsett om det sker genom att ramar minskas eller att man lägger över ansvaret på landstingen. Det blir mindre pengar till sjukvården, den viktiga offentliga sektorn. Detta drabbar patienter, anställda och andra.

Anf. 27 Förste vice talmannen INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! Hälsovårdsministern säger att bara man är fast och bestämd kan det bli betydligt mindre nedskärningar än de som först diskuterades. Jag tycker inte att epiteten fast och bestämd är vad man vill förknippa med hälsovårdsministerns agerande i detta sammanhang. Sanningen är ju den att hälsovårdsministern har vacklat från den ena positionen till den andra, men också har gjort vissa medgivanden som tacksamt har noterats. Och nu säger hon också att man skall kunna förlägga barn- och ungdomspsykiatriska klinikens verksamhet utanför den reguljära ramen. Men fortfarande bygger mycket av statsrådets medgivanden på att man skall föra över 5 milj. kr. från

Fredagen den
6 november 1981

*Om verksamheten
vid Akademiska
sjukhuset i Upp-
sala*

läkarlönerna till övriga personalkostnader. Det är ett resonemang som över huvud taget inte håller, fru Ahrland.

Man har också gjort vissa andra omjusteringar, efter vad jag förstår. I stället för att skära ned 13 % av vårdplatserna, som det ursprungligen var fråga om, är man nu inne på att minska öppenvården vid sjukhuset, trots att det i dag inte finns några öppenvårdsresurser tillgängliga som kan hand om de patienterna. Det borde leda till en tankeställare: Vad skall vi göra med dessa patienter?

Slutligen utomlänspatienterna. Det kan väl ändå inte vara så att de regionsjukvårdsavtal som skrevs i början av 1960-talet och som löper på 30 år skall vara helt styrande för om en svårt sjuk människa skall få vård eller inte? Det menar uppenbarligen hälsovårdsministern. Barnleukemier, patienter med brännskador, hjärtkirurgipatienter skulle alltså avvisas, därför att dessa sjukdomar inte räknas som regionspecialiteter! Det är ett häpnadsväckande resonemang. Skall jag tolka statsrådets svar så att dessa får skylla sig själva för att de har drabbats av dessa sjukdomar? Eller menar statsrådet att de landsting där patienterna finns – det är normalt mycket få patienter i varje landsting – skall bygga upp parallella resurser för att kunna ge dessa människor den vård som de behöver? Det skulle innebära betydligt större kostnader och sämre kvalitet på vården, därför att underlaget är för litet för att ge vårdpersonalen den erfarenhet den behöver.

Tror statsrådet fortfarande att det bara är genom att skära ned övertiden som man kan klara de 10 miljonerna när det gäller läkarlönerna?

Anf. 28 Statsrådet KARIN AHLAND:

Herr talman! Jag blir litet bekymrad när Ingegerd Troedsson säger att jag har vacklat. Sanningen är ju faktiskt den att man – jag vet inte hur många gånger – från direktionen i Uppsala har kommit med olika bud. Jag kan alltså icke klandras för att jag säger en sak på basis av vissa uppgifter som jag får i slutet av juni och en annan sak när jag får nya uppgifter i augusti och ytterligare nya uppgifter i oktober. Det är inte att vackla, det är bara att försöka ta hänsyn till att det kommer fram nya uppgifter.

Sedan vill jag i detta sammanhang säga till Oswald Söderqvist att Harry Boström, som han citerar, har sagt en hel del som jag gärna svarar på, men jag har icke för vana att som statsråd kommentera uttalanden av en enskild statstjänsteman här i kammaren.

Utomlänsvården, som åtminstone vi tre vet vad det är för någonting, vill jag till sist bara kommentera för att ge några ytterligare fakta.

Till grund för anslagsframställningen, som var daterad den 15 juni i år, låg en beräkning av utgifterna för budgetåret 1980/81. Den innebar att utgifterna för omkostnader och för andra löner än läkarlöner skulle bli drygt 540 milj. kr. Då fanns också det kameralbokslut som jag har talat om, och enligt det blev utgifterna 550 milj. kr., eller 15 milj. kr. högre än väntat. Då hade länets bidrag för vården beräknats till 286 milj. kr., men det blev 297 milj. kr. i stället – 11 milj. kr. högre än väntat. Landstingskommunen fick något fler vård dagar till sitt förfogande än beräknat, därför att de övriga landstings-

*Om åtgärder för
att stärka
religions-
undervisningen i
skolan*

kommunerna utnyttjade 5 800 vårddagar färre än beräknat. Det innebar att deras vårdavgifter uppgick till ett belopp som var 18 milj. kr. mindre än vad som hade beräknats. De fick då 18,5 milj. kr. över att använda för andra ändamål. Det var ju bra för de landstingskommunerna, men staten fick en utgift för driften av sjukhuset på 22 milj. kr. mer än vad man hade räknat med. Dessutom fick landstingskommunerna ta sin del av kostnadsfördyringen med 15 milj. kr.

Det är alltså så, att lika litet som det går att öronmärka sängarna, lika litet går det för någon politiker att bestämma hur många som skall bli sjuka. Vad vi kan bestämma är att vi skall ha platser tillgängliga så att vi kan klara dem som verkligen är i starkt behov av vård, och det skall vi försöka sköta.

Anf. 29 Förste vice talmannen INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! Hälsovårdsministern bestrider att hon vacklat. Vad jag sade var att statsrådet successivt har gjort vissa medgivanden – och det är förtjänstfullt, det uppskattas i allra högsta grad. Men uppenbarligen är det så att de medgivandena inte är tillräckliga om man skall kunna ge en i stort sett oförändrad vård. Redan har 3 % av vårdplatserna skurits bort i år. Uppenbarligen förbereds utöver vissa ytterligare stängningar en nedskärning med 35 000 besök i den öppna vården vid sjukhuset, utan att man har någonting att sätta i stället. Dessutom har man uppenbarligen inte på något vis kunnat klara ens en enda miljon av de nedskärningar som man skall göra på läkarsidan.

Budgeten bygger naturligtvis på ett delvis föråldrat underlag. Det står fullständigt klart att kostnadsökningen har blivit betydligt större än det sedvanliga index som man räknar efter. Detta bär ingen enskild person ansvaret för. Det ligger i sakens natur att det är så – alla är lika ansvariga eller lika litet ansvariga.

Men bakgrunden är ju att ett enigt landsting har varit berett att tillskjuta de medel som skulle krävas för en i stort sett oförändrad verksamhet. Det är – jag vill upprepa det – inte fråga om att staten skall tillskjuta mer medel.

Uppenbarligen är det också så att de medgivanden som tydligen kommer att föreslås i kompletteringspropositionen och som jag ännu inte har fått del av kommer att vara otillräckliga. Jag antar att detta innebär att vi kommer att mötas igen i diskussion kring de ramar som behövs inom en ganska kort period.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1981/82:16 om åtgärder för att stärka religionsundervisningen i skolan**Anf. 30** Statsrådet ULLA TILLANDER:

Herr talman! Evert Svensson har frågat mig vilka ytterligare åtgärder regeringen ämnar vidta för att stärka religionsundervisningen i skolan. Han

Fredagen den
6 november 1981

*Om åtgärder för
att stärka
religions-
undervisningen i
skolan*

har vidare frågat mig vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att föra fram den nya bibelöversättningen i undervisningen.

I 1980 års läroplan för grundskolan (Lgr 80) betonas religionskunskapens betydelse. Ett övergripande tema och huvudområde för all skolans undervisning skall enligt läroplansbeslutet vara de stora samlevnads- och överlevnadsfrågorna, och därvid inte minst de etiska och religiösa aspekterna på människans tillvaro och framtid. Utbildningsutskottet betonade, i samband med riksdagsbeslutet om läroplanen år 1979, den stora betydelse vår inställning i tros- och livsåskådningsfrågor har för vårt förhållande till andra människor, likaväl som för vår inställning till de stora världsfrågorna.

Regeringen fastställde förra året mål och riktlinjer samt kursplaner i Lgr 80. I målen för samhällsorienterande ämnen anges att skolan skall hjälpa eleverna att bearbeta frågorna inför livet och tillvaron. Eleverna skall få vidgade kunskaper om den kristna religionen med Bibeln i centrum. Religionskunskapen har vidare fått en särställning i läroplanen genom att den är det enda orienteringsämnet för vilket särskilda delmål och huvudmoment angivits.

De brister i undervisningen i religionskunskap som många gånger finns kan enligt min mening i stor utsträckning tillskrivas det faktum att många lärare betraktar religionsämnet som svårt och upplever sina egna kunskaper i tros- och livsåskådningsfrågor som otillräckliga. Fr. o. m. läsåret 1982/83 kommer kommunerna själva i stor utsträckning att disponera de resurser som finns för lärarfortbildning. Ett särskilt anslag för lokal skolutveckling kommer att införas. Jag är övertygad om att denna ökade lokala frihet kommer att användas bl. a. för att möta det behov av fortbildning i religionskunskap som många lärare har. I propositionen (1980/81:97) om skolforskning och skolutredning angav föredraganden utbildning i religionskunskap som ett prioriterat område för lärarfortbildning. Som ett exempel på intresset för sådan fortbildning kan jag nämna att länskolnämnden i Skaraborgs län – bl. a. mot bakgrund av mitt uttalande om förstärkt ställning för religionskunskapen – planerar att i samarbete med svenska kyrkan starta ett fortbildningsprojekt om religionsundervisningen.

Nyöversättningen av Nya testamentet är en stor kulturell och religiös händelse som också är av stor betydelse för skolans religionsundervisning. Bibelöversättningen har väckt intresse i vida kretsar och kommer med all sannolikhet att leda till ett ökat intresse för religiösa frågor såväl i skolan som i samhället i övrigt. Flera förlag ger ut Nya testamentet i en sammanlagd upplaga på 500 000 exemplar. Från åtminstone något förlag kommer en särskild lärarhandledning att ges ut. Jag räknar med att många skolor kommer att köpa Nya testamentet i dess moderna version. Det är min fasta övertygelse att tillgången till Nya testamentet på ett modernt och, inte minst för ungdomar, mer lättillgängligt språk starkt kommer att öka intresset såväl för religionsundervisningen i stort som för ett direkt användande av Bibeln i undervisningen.

Sammanfattningsvis menar jag att det genom dels den nya läroplanen för grundskolan och andra reformer på skolområdet, dels nyöversättningen av Nya testamentet för framtiden finns goda förutsättningar för en förstärkt ställning för religionsundervisningen i skolan.

Anf. 31 EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

Strax efter det att fru Ulla Tillander hade tillträtt som skolminister framträdde hon i olika intervjuer och sade att hon ville förstärka religionsämnets ställning i skolan. Jag tror för min del att det var många som hälsade detta med tillfredsställelse. Borgerliga regeringar hade suttit i fyra år, och ingenting särskilt hade egentligen hänt på detta område. I själva verket hade ju en liten tidsmässig försämring skett i fråga om ämnet. I behandlingen 1979 föreslog vi från socialdemokratiskt håll att man skulle öka timantalet för de samhällsorienterande ämnena på högstadiet. På det sättet skulle man ha fått utrymme också för en viss ökning av religionsundervisningen. Men det förslaget avslogs som bekant av den borgerliga majoriteten.

Mot denna bakgrund undrar jag vad Ulla Tillander syftar på, när hon i åtminstone två tidningar, Kristendom och Skola nr 4 och den kyrkliga tidskriften Med, nr 10 i år, bl. a. säger att religionsämnets ställning och utformning i skolan framstår som en politisk skilje fråga. De socialistiska partirepresentanterna var mindre intresserade för en klart markerad kristendomsundervisning med Bibeln och Jesus i centrum, men med samtliga icke-socialistiska partirepresentanters stöd genomdrev Ulla Tillander den formulering som läroplanen har i dag, noterar reportern i Kristendom och Skola.

Jag ifrågasätter naturligtvis inte alls att fru Tillander kan ha ett större och djupare intresse än andra för religionsämnet. Men det är ändå svårt, tycker jag, att rannsaka hjärtan och njurar på den här punkten. Ser man till utbildningsutskottets skrivningar och riksdagens beslut, så framkommer ingenting som talar i den riktning som fru Tillander så markerat poängterar i nämnda intervju.

Och dess bättre, herr talman, rådde det i stort sett enighet om religionsämnet. Själv angav jag i en debatt i riksdagen 1975 några mål för undervisningen, som jag inte här behöver upprepa, eftersom de står i min interpellation. I det uttalandet instämde den dåvarande skolministern, Lena Hjelm-Wallén. Jag hänvisar i det avseendet till min interpellation.

För dem som med tillfredsställelse hälsade fru Tillanders propåer om att religionsundervisningen skulle förstärkas – och till dem hörde naturligtvis vi inom Broderskapsrörelsen – måste nog dagens svar medföra besvikelse. Det innehåller i stort sett ingenting. Möjligen kan man undanta en mening om att ett särskilt anslag för lokal skolutveckling kommer att införas. Jag skulle vara glad om fru Tillander ville redogöra närmare för den meningen. I vad mån kommer detta anslag att gälla icke behöriga religionslärares fortbildning? Det är, som fru Tillander säger, egentligen huvudfrågan i den här debatten. I själva verket finns det ju en rädsla för att kommuncerna inte kommer att

*Om åtgärder för
att stärka
religions-
undervisningen i
skolan*

*Om åtgärder för
att stärka
religions-
undervisningen i
skolan*

prioritera fortbildning av religionslärare. Vi har som bekant många religionslärare som inte är behöriga att undervisa i ämnet. Kommunerna kommer att ha ont om pengar, och fru Tillander kommer inte att ha något större inflytande över detta, såvitt jag nu kan förstå.

Läroplanen och av regeringen fastställda mål och riktlinjer – efter riksdagens beslut och rekommendationer – är det i stort sett inget fel på. Vi är eniga på den punkten, efter vad jag förstår. Vad som brister är – som fru Tillander mycket riktigt påpekar och som jag understryker här – att många lärare betraktar religionsämnet som svårt och upplever sina egna kunskaper i tros- och livsåskådningsfrågor som otillräckliga.

Nu har ansvaret för fortbildningen överfört till kommunerna. Lärarna har inte längre själva den möjlighet som de hade tidigare – om jag har fått rätta informationer – att begära vidareutbildning. Det ligger i kommunens hand att avgöra om det finns ett behov av sådan vidareutbildning eller inte. Vi skall från Broderskapsrörelsen göra allt vad vi kan för att driva på kommunerna på den punkten, eftersom det härvidlag finns ett stort behov.

Vi anser att religionsundervisning naturligtvis är ytterst viktig. Men utöver vad jag har sagt i min interpellation vill jag anföra några ytterligare synpunkter, som jag tycker är viktiga att ta fram.

1. Såvitt jag förstår måste pedagogiken utvecklas vidare. Det är väsentligt. Vi behöver för den sakens skull inrätta den professur i religionspedagogik som UHÄ har högprioriterat. Trots återhållsamhet i övrigt har UHÄ velat lyfta fram den tjänsten från budgetåret 1983/84. Detta skulle främja forskning, utveckling och utbildning på alla nivåer. Det finns en omfattande internationell forskning, som också skulle kunna tillgodogöras i den svenska debatten.

2. Lärarutbildningen måste inrymma religionspedagogisk utbildning på alla nivåer och gälla såväl lågstadie- som mellanstadie- och högstadielärare. Ämnet religionskunskap bör komma med i SÖ:s sommarkurser av ämnesfördjupande karaktär. Om högstadielärare skall gå in i religionsundervisningen utan behörighet – och det är i många fall nödvändigt – är det särskilt nödvändigt att de får utbildning.

3. Lärostoffet skall vara stimulerande för den personliga utvecklingen samt – och detta är viktigt – ta hänsyn till barnets mognadsgrad. Det är, framhåller de som sysslar med religionsundervisning, oerhört viktigt att man just tar hänsyn till barnens mognadsgrad under den långa tid då de går i skolan och får religionsundervisning.

4. En fjärde punkt är att religionsundervisningen, som vi vet, berör värderingsfrågor. Det är viktigt att värderingsfrågorna lyfts fram. Här har vi, herr talman, under åren haft en lång debatt om objektivitet och neutralitet. Men enligt min mening bör objektiviteten tolkas i enlighet med lärostoffets sakliga innehåll. Det handlar om livssyn och värderingar, om förmåga att leva, om vuxensamhällets vilja och förmåga att stå för värderingen och en vilja att arbeta med livsfrågorna. Här kan ju skolan falla tillbaka på vad som står i läroplanen om mål och riktlinjer, som fru Tillander har redogjort för här.

5. Religionsläraren bör få till särskild uppgift att ansvara för skolans etiska fostran. Den bör ju – som det har framhållits tidigare – alla känna ansvar för. men det finns naturligtvis en risk för att det *alla* känner ansvar för, det känner till slut *ingen* ansvar för. Eftersom religionen i så hög grad rör frågor om etik, om rätt och fel, om gott och ont, om den enskilde och samhället, lämpar sig detta ämne för att vidga begreppet religion till att röra också etik, livsåskådning och värderingar och, för att använda ett ganska slitet uttryck, livskvalitet.

6. Religionsundervisningen bör göras aktuell. Det är sant att den tillhör vår historia och vår kultur, men den rör också dagens situation. Vi märker det kanske framför allt negativt i det som sker i Iran och den muslimska världen. Där är religionen starkt sammanflätad med samhället, och man talar om muslimska stater, koncessionsbundna stater. Vi menar att det strider mot religionsfriheten. Men, herr talman, det existerar och påverkar – på gott och ont – flera hundra miljoner människor, och vi märker samma religiösa tendenser i USA och på Nordirland, för att inte nämna Polen, Latinamerika och vårt eget samhälle. Det är olika riktningar som gör sig gällande – fundamentalism och befrielseteologi, för att ta ett par. Det är nödvändigt för unga människor, precis som det är för oss som är äldre, att känna till detta för att kunna förstå vår omvärld.

Bibeln är vår viktigaste bok. Nya testamentet har nu kommit ut i en ny översättning, och en halv miljon exemplar är sålda, såsom fru Tillander säger i sitt svar.

Alltså: En gammal känd bok som kommer ut i nyöversättning går på rekordtid ut i en upplaga på en halv miljon exemplar – det måste betyda ett oerhört intresse ute bland människorna.

Jag hoppas liksom statsrådet Tillander att skolorna skaffar sig Nya testamentet och använder det i undervisningen. Detta bör gälla också daghem och förskolor, eftersom Bibeln är en bok som tillhör vårt samhälle och vår kultur.

Bibeln tillhör vår kultur, och det borde tillhöra allmänbildningen att känna till dess innehåll. Hur skall man annars kunna förstå även moderna författare, som aldrig verkar komma ifrån de bibliska motiven och associationerna? Det är inte bara Jersild som rör sig med bibliska associationer.

Vi som har ansvar för framtidens samhälle har också ett ansvar att förmedla det bästa vi äger – och det menar jag är Bibeln.

Jag vill ha en levande, problemorienterad, nutidsbunden och pedagogiskt väl utformad religionsundervisning. Jag hoppas att statsrådet Tillander i fortsättningen också vill medverka till detta.

Svaret i dag ger inte mycket utöver det som redan har bestämts i riksdagen. Men, herr talman, det kommer en morgondag. Och vem som än blir skolminister i framtiden hoppas jag att vi kan utveckla den här frågan till att bli vad jag för min del önskar att den skall bli.

För att sammanfatta och ställa ett par frågor:

1. Låt oss börja med att få en professur tillsatt i religionspedagogik.

*Om åtgärder för
att stärka
religions-
undervisningen i
skolan*

2. Låt oss se till att fortbildningen blir en verklighet och att den utvecklas, eftersom det finns ett stort behov på den här punkten.

3. Jag vill ha svar beträffande vad den lokala skolutvecklingen innebär för just religionsämnet.

4. Vad ämnar statsrådet vidta för ytterligare åtgärder utöver dem som riksdagen 1979 beslutade om och som sedan från regeringens sida utvecklats i Mål och riktlinjer?

Anf. 32 BIRGITTA RYDLE (m):

Herr talman! Jag vill komma med några kommentarer kring interpellationssvaret, och jag börjar med Ulla Tillanders uttalande om stärkning av religionsämnets ställning i skolan.

Vid en frågestund i förra veckan hade jag ställt en fråga till skolministern beträffande förslaget att skolförordningen skall ändras så att endast sammanfattningsbetyg ges i samhällsorienterande ämnen. Jag hade frågat om hon ansåg att det bidrar till att stärka religionskunskapsämnets ställning i skolan att en elev inte längre kan få betyg i det enskilda ämnet.

Jag fick inget svar på den frågan, och jag lär inte få det i dag heller. Min uppfattning är att den föreslagna ändringen inte skulle stärka utan tvärtom försvaga religionskunskapens ställning.

Jag vill också beröra frågan om lärarutbildningen och lärarbehörigheten. Vi tycks allesammans vara överens om att detta kanske är det viktigaste av allt. Det är väsentligt att undervisningen ges av behöriga lärare.

Det har under lång tid varit brist på behöriga religionskunskapslärare på högstadiet. Då har t. ex. ämneslärare med tvåämneskombination i andra ämnen många gånger fått åta sig också religionsundervisning utan att vara behöriga. Och det är många av dem som har ansökt om tjänstledighet för att läsa religionskunskap men vägrats detta med hänvisning till att den ämneskombination de då skulle få inte fanns i skolförordningen.

I våras fattade riksdagen beslut om ny organisation för personalutbildningen, med anledning av förra skolministern Britt Mogårds proposition om skolforskning och personalutveckling, som det också refereras till i interpellationssvaret. Där framhålls betydelsen av inte bara fortbildningsinsatserna utan också utbildningsinsatserna – insatser som breddar kompetensen hos högstadielärarna – och där anges att sådana insatser bör få hög prioritet.

Häri ingår inom den samhällsorienterande sektorn utbildning i religionskunskap, och det är nödvändigt att den utbildningen får vara bland de högst prioriterade. Vi måste för religionsundervisningens skull snabbt kompensera skolförordningens gamla bestämmelser om giltiga ämneskombinationer genom att nu utbilda bort bristen på lärare i ämnet.

Jag vill också peka på kyrkans, samfundens och föräldrarnas ansvar i det här sammanhanget. Kyrkan och samfunden kan göra stora insatser för att ge eleverna fördjupade insikter i den kristna läran, genom att bidra till föreningsmedverkan i skolan.

Utvecklingen av religionskunskapens och kristendomsundervisningens

ställning enligt den nya läroplanen bör följas mycket noga, och visar det sig att förändringar behövs skall naturligtvis sådana också aktualiseras.

Anf. 33 Statsrådet ULLA TILLANDER:

Herr talman! Evert Svensson var inte riktigt nöjd med svaret och menade att det har rätt enighet i riksdagen om religionskunskapen. Så kan det väl vara, men det har faktiskt varit annorlunda i andra sammanhang.

Evert Svensson har säkert i friskt minne den debatt som föranleddes av utarbetandet av ny läroplan. Många kände då oro över att ämnet skulle försvinna. Därför framförde vi faktiskt från den icke-socialistiska sidan en avvikande mening, och de synpunkter som då framfördes tillgodosågs i läroplanen. Sådana synpunkter kom också från andra håll, och den opinion som då växte fram påverkade säkert – liksom naturligtvis den majoritet som också hade möjlighet att göra detta sedan – utformningen av läroplanen.

Vi är överens om att ämnet är mycket bra beskrivet i läroplanen. Vad jag velat framhålla är inte att ämnet ges mer tid utan att lärarna ges stöd för att utnyttja de möjligheter som läroplanen ger, att vi helt enkelt genomför och lever upp till de beslut som redan är fattade.

Vad Evert Svensson talar om som en förstärkning rör sig faktiskt bara om fem minuter i veckan, om man slår ut det på grundskolan.

Evert Svensson sade att Bibeln är vår viktigaste bok. Det håller jag med om. Men det har varit en tid då det har funnits risk för att Bibeln skulle försvinna som lärobok. Därför är jag glad för att Evert Svensson nu gör denna markering här i dag – och jag tvivlade inte heller på Evert Svenssons personliga inställning på den punkten.

Evert Svenssons interpellation visar på ett positivt engagemang för religionskunskapens ställning i den svenska grundskolan, och det måste jag notera med tillfredsställelse. Men jag vill samtidigt – med tanke på vad Evert Svensson har sagt i dag – uttrycka den förhoppningen att Evert Svensson representerar en bred opinion inom sitt parti. Det är nämligen betydelsefullt att den uppfattning som kommer till uttryck i interpellationen och som Evert Svensson fört fram här i dag verkligen är vad hela det socialdemokratiska partiet tycker.

Evert Svensson hänvisar till de uttalanden som jag har gjort för en förstärkning av religionskunskapen i allmänhet och av inslagen med kristendom och av bibelkunskap i synnerhet. Det faktum att de väckte en sådan positiv uppmärksamhet som herr Svensson nämnde, var för många säkert i viss mån förvånande. Den brevskörd, de namnunderskrifter, telefonsamtal och instämmanden från vitt skilda håll som jag har fått kan vara värda att begrunda. Kanske hade alltför många alltför länge saknat ett klart uttalat stöd för en religionskunskap, där också kristendomen kunde framställas som en livshållning värd att erbjuda de unga i vår tid.

Att religionskunskapsämnet på mellanstadiet hade fått en bekymmersam ställning är ett faktum som tidigare inte tillräckligt har uppmärksammats på centralt håll. Alla som har varit i kontakt med skolan vet ju att en situation där ett ämne upplever ett slags kris och ifrågasätts inte uppkommer hastigt,

*Om åtgärder för
att stärka
religions-
undervisningen i
skolan*

utan att det är fråga om en långsam process. Jag vill understryka att det inte hänger samman med att lärarna skulle hysa bristande ambition eller vilja att göra sitt bästa. Tvärtom finns det en stark önskan att göra det bästa av också det ämnet ute på fältet.

Men i en situation där ett ämne löper en påtaglig risk, så att det faktiskt inte längre motsvarar läroplanens beskrivning, föreligger två möjligheter. Det ena alternativet är att välja att passivt åse avtagandet, avstå från att uppmärksamma problemet, underlåta att ge impulser, förtiga problemet och uppgivet konstatera att ämnet inte längre har någon framtid. Det får då, helt enkelt, inget stöd från centralt håll. För min del menar jag att ett sådant tillvägagångssätt innebär en underskattning av Sveriges lärarkår. Framför allt tror jag att det är en underskattning av vad människor har rätt att vänta sig av skolan. Det är inte minst en underskattning av det stöd som en innehållsrik och meningsfull religionskunskap förhoppningsvis har i den svenska riksdagen.

Det andra alternativet är att notera problemet, diagnostisera det och föreslå åtgärder. Jag har nämnt några. Fortbildning behövs. Ett uttalat stöd från skolmyndigheter, från regeringen, från departement, från skolöverstyrelse och från utbildningsenheter är mycket väsentliga led i en vitalisering och aktualisering av ämnet – och det menar jag är det allra viktigaste.

Jag skulle också besvara Birgitta Rydles fråga om religionskunskapens innehåll och om betygen. Problemet med att ämnet, eller åtminstone vissa värdefulla moment i det, löpt risk att försvinna har inte ett dugg med frågan om betyg att göra. Birgitta Rydle kan väl inte mena att det blir lättare för lärarna att undervisa, om de får sätta betyg i ämnet? Det är att förenkla problemet på ett sätt som inte gör ämnet någon tjänst. Är det inte så att det som för Birgitta Rydle står i centrum i detta fall är betygen, inte religionskunskapen? Betyg behövs, men det är andra skäl till det.

Jag vill till Evert Svensson säga att om man går in för det andra alternativ som jag nämnde, kan på bred front en ny ansats göras med fräscha, intressanta och tändande impulser på ett ämne som annars skulle framstå som grått, trist, dammigt och förlegat. I stället skulle det framstå som fräscht, aktuellt och angeläget och som innehållande en kunskap som är nödvändig för både en nutids- och en evighetsorientering i en tillvaro vilken, som också Evert Svensson var inne på, erbjuder människor så få fasta punkter. Det blir ett redskap till människans möjlighet att lägga en egen kurs i en tillvaro som förser oss med så mycket av det materiellt goda men som är så fattig när det gäller andlig vägledning. Det finns alltså många starka skäl för att göra kraftfulla insatser när det gäller fortbildning och fördjupning och därmed också stimulera intresset.

Jag vill återigen framhålla att tiden är ovidkommande – vad det är fråga om är vad man gör med resurserna. Den viktigaste uppgiften är att ge tiden innehåll.

Jag skall också ta några ytterligare exempel på vad som f. n. är på gång när det gäller fortbildning i religionskunskap. Fortbildningsavdelningen i Malmö har utarbetat två rapporter, "Religion i skolan" och "Barn tänker", som

bl. a. innehåller en sammanfattning av erfarenheter från olika forskningsprojekt om barn och livsfrågor. Avsikten är att rapporterna skall kunna användas till lärarutbildning och fortbildning och ge personal i skola och barnomsorg en ämneestetisk och metodisk fördjupning i dessa frågor. Fortbildningsavdelningen i Umeå räknar med att vid årsskiftet med hjälp av medel från SÖ ge ut ett fortbildningsmaterial avseende läroplan 80 och religionskunskapen. Ett stadiövergripande och grundligare analyserande fortbildningsmaterial i religionskunskap planeras f. n. Det beräknas vara färdigt om något år. Här ingår arbete med det som Evert Svensson tog upp, nämligen de internationella forskningserfarenheterna.

Vid högskolan i Halmstad pågår f. n. en kurs i etik och livsåskådning, som vänder sig till förskollärare och fritidspedagoger. Jag räknar med att fler högskolor kommer att utnyttja sin lokala beslutanderätt till att anordna enstaka kurser för lärare i livsåskådningsfrågor. Lunds stift planerar att under nästa år anordna en sommarkurs i Båstad om religionsundervisning, som riktar sig till lärare i grundskolan.

Allt detta är exempel som enligt min mening tyder på en kraftig ökning av intresset för religionsundervisning i skolan. Det finns all anledning att tro att detta till stor del beror på att religionskunskapen har fått en starkare ställning i den nya läroplanen. Jag utgår också ifrån att nyöversättningen av Nya testamentet kommer att öka intresset ytterligare.

Anf. 34 EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Vad jag reagerar mot är att fru Tillander i olika sammanhang försöker att i sämre bemärkelse partipolitiserar frågan. Jag tycker att man skall försöka att få så bred enighet som möjligt. Det kan ju, fru Tillander, tänkas att det kommer att bli en socialdemokratisk regering, och då hoppas jag att den regeringen kan fullfölja detta arbete.

Mycket av det som fru Tillander talat om har pågått ganska länge, varför det inte rör sig om någonting nytt. När det gäller ett ämne av den här karaktären blir det naturligtvis skiftningar inom opinionen. Jag vill gå tillbaka till början av 1960-talet, då vi hade diskussionen om objektivitet, neutralitet och saklighet. Vid det tillfället tyckte jag att den kristna opinionen gjorde fel. Man sade att vi inte får undervisa så och så. De möjligheter som fanns tillvaratogs inte. Därför spred sig också en viss rädsla bland lärarna. Vi kom ganska snart över detta, och vi har redan under en ganska lång tid haft en mer positiv trend. När jag har sagt detta är det också, herr talman, viktigt att säga att vi lever i ett pluralistiskt samhälle – vi vill inte ha en enbart muslimsk stat och inte heller en enbart kristen stat, utan vi vill att samhället skall vara till för alla. Det är klart, att tar man upp livsåskådning och etik i religionsämnet, måste undervisningen också spegla det samhälle som vi lever i. Jag är angelägen om – och jag förstår att även fru Tillander är det – att livsåskådningsfrågorna lyfts fram, så att vi kan ge eleverna en vägledning för deras framtid. Jag menar att religionsämnet, liksom också andra ämnen, skall hjälpa eleverna till en livsåskådning. Det är viktigt att ha en livsåskådning med sig genom livet.

Jag fick väl egentligen inte svar på de frågor som jag till slut ställde. Naturligtvis ifrågasätter jag inte fru Tillanders intresse. Själv har jag intresse, men jag utgår ifrån att andra, oavsett parti, kan ha mindre intresse för de här frågorna. Det är emellertid viktigt att få veta var religionsämnet kommer in i de lokala sammanhangen. Hur får vi det med professuren i religionspedagogik? Jag tycker att frågan om fortbildning nu åvilar kommunerna. Vad riksdag och regering kan göra på det här området är väl egentligen, såvitt jag förstår, bara att sända ut impulser.

Anf. 35 BIRGITTA RYDLE (m):

Herr talman! Nej, Ulla Tillander, det är inte vad lärarna gör eller tycker som låg bakom min fråga. Det gäller här elevernas eget intresse för ämnet, och det gäller att uppmuntra och stödja ett sådant intresse. En sådan uppmuntran är vetskapen om att man får bevis på sina kunskaper.

Anf. 36 Statsrådet ULLA TILLANDER:

Herr talman! Jag kan hålla med om mycket av det som Evert Svensson här har sagt. Han sade att det mesta som nu är på gång när det gäller religionskunskapen faktiskt är nytt. De som sysslar med fortbildning kan vittna om att det finns ett nytt och mycket stort intresse för religionskunskap.

När det gäller fortbildningsanslaget, som Evert Svensson tar upp, kan jag bara hänvisa till det riksdagsbeslut som har fattats i största enighet.

När Evert Svensson beskriver ämnet religionskunskap och behandlingen av det i skolan – och Evert Svensson tar också upp detta i interpellationen – vill jag säga att det i många fall är naturligt med integration. Om man t. ex. läser om Indien som arbetsmodell, är det naturligt att man också läser om religionerna i detta område. Detsamma kan gälla svenskt 1800-tal och väckelserörelserna – för att ta ett annat exempel. Men det är samtidigt viktigt att framhålla att hela ämnets innehåll inte går att behandla på det sättet utan att det då medför risker. Jesus i Nya testamentet skall naturligtvis inte integreras i Medelhavsområdets geografi, utan många väsentliga moment måste ha sin självständiga tid och behandling. Det är tanken bakom att ämnet i läroplanen inte är helt integrerat. Det är också nödvändigt med tanke på att det finns elever som inte deltar i undervisningen när det gäller de specifikt kristna områdena. Vi är skyldiga att ta hänsyn till detta, eftersom de skall kunna befrias från religionskunskap i sådana fall, och jag håller med Evert Svensson om vad han sade om vårt pluralistiska samhälle. Man blir därför tveksam inför de ensidiga krav på integration som Evert Svensson har – eller är de inte så ensidiga? Vi måste nämligen observera riskerna med detta. De finns också i kyrkor och samfund i praktiskt taget hela Sverige i ett rikt urval – jag vill understryka det. Vill man förverkliga målsättningen att skolan skall vara öppen för samhället och samhället skall kunna komma in i skolan, finns här en stor resurs för skolan att utnyttja och för kyrkor och samfund att också ta till vara. Det är bara att önska att initiativen tas från båda håll, ju förr desto bättre, och att man från kyrkornas sida nalkas skolan med känsla för

uppgiftens speciella karaktär – något som i allmänhet finns hos företrädare för kyrkorna.

Det är också en väsentlig uppgift för skolan att vidga kunskaperna och toleransen gentemot invandrare i vårt land. Kunskap och tolerans står i ett direkt och proportionellt förhållande till varandra. Ju mer kunskap, desto mer förståelse, och omvänt: ju mer intolerans, desto större grad av fördomar, grundade på bristande kunskap. Frågan är om det finns något ämne på schemat – Evert Svensson var också inne på det – som så vidgar perspektiven för den enskilde eleven. Det griper ju långt ner i mänsklighetens forntid, och det rumsliga perspektivet omfattar hela världen. Det ställer människan inför de innersta och yttersta frågorna. Det är därför viktigt att det är fråga om en orientering, samtidigt som samlevnadsfrågor och sociala spörsmål, frågor om fred och rättvisa djupt påverkas av dessa perspektiv. Världen blir liksom människan mångdimensionell och förvandlas inte till en plattityd och människan inte bara till en tvådimensionell varelse i ett snävt socialt mönster, utan hon får rymd. Människan blir en gåta, inte ett slutgiltigt kartlagt socialt fenomen rätt och slätt.

Anf. 37 EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Fru Tillander säger många vackra ord här, och det kan vara bra att höra sådana från en skolminister, och det har naturligtvis sin påverkan utåt – jag kan tänka mig det. Men det är klart att det är viktigt att man följer upp vad man säger och att det kommer att hända någonting på detta område framöver.

Jag vill återigen understryka, herr talman, att det här är fråga om en utveckling och att det finns ett starkare intresse i dag för religionskunskapen än tidigare – det är ju alldeles tydligt. Men jag vill ta upp den partipolitiska frågan igen. Från det att man diskuterar olika saker eller olika moment i ett ämne och kan på en och annan punkt ha litet olika åsikter, något som tillhör en naturlig debatt i varje ämne, till att dra en stor partipolitisk skiljelinje, tycker jag är att gå alldeles för långt. Jag tycker att fru Tillander skall ta tillbaka detta. För min del önskar jag att vi tillsammans skall kunna föra denna utveckling framåt.

Jag vill ta upp ytterligare en sak som också fru Tillander berörde: samverkan mellan skolan, kyrkorna och hemmen. Det är klart att det här är fråga om en skillnad. Skolan skall ha en icke konfessionsbunden undervisning där kristendom och andra religioner skall komma in på ett objektivt och sakligt sätt och engagera sig. Men kyrkorna kan ju ha en helt konfessionsbunden undervisning och skall så ha. Vi har inom Broderskapsrörelsen haft tanken att man inom kyrkorna och inom samfunden skulle kunna ha en sådan konfessionsbunden undervisning. Hur den skall samordnas med skolan har jag ingen bestämd mening om. Den kan naturligtvis inte ingå i skolans verksamhet, men den kan samordnas på ett eller annat sätt.

Fru Tillander tar upp frågan om samarbetet mellan svenska kyrkan och skolan i Skaraborgs län. Jag har naturligtvis ingenting emot svenska kyrkan, långt därifrån, men jag menar att detta är en fråga som i särskilt hög grad är

*Meddelande om
interpellationssvar*

lämpad för ett ekumeniskt samarbete. När fru Tillander talar med länskolnämnden i Skaraborgs län nästa gång bör hon hälsa nämnden att det också finns andra samfund än svenska kyrkan.

Anf. 38 Statsrådet ULLA TILLANDER:

Herr talman! Vad jag har sagt, Evert Svensson, är att jag är glad över det engagemang som Evert Svensson visar i denna fråga. Jag hoppas att denna uppfattning är representativ för det parti som Evert Svensson företräder.

Vad beträffar pilotprojektet i Skaraborgs län är det meningen att det skall användas som ett pilotprojekt. Arbetet är ett resultat av ett nyvaknat intresse. Det är självklart att man på många sätt kan bearbeta det och lämna synpunkter på det när man skall gå vidare.

Evert Svensson är inte riktigt nöjd med de åtgärder som vidtas, och egentligen är det på sätt och vis ett positivt tecken. Jag hoppas att detta kommer att visa sig i ett fortsatt gemensamt samarbete. Jag kan – jag vill understryka det – med glädje konstatera att regeringen helhjärtat står bakom det synsätt i fråga om religionskunskapen som jag försökt att redovisa och som innebär att man vill göra allt för att religionskunskap skall återfå sin plats som ett levande och angeläget ämne både för möjligheten till en vid orientering och möjligheten till personlig fördjupning. Jag kan också framhålla det glädjande förhållandet att skolöverstyrelsen har en beredskap och beredvillighet att göra en aktiv insats som initiativtagare och impulsgivare på detta område, där marken är beredd och mottagligheten tycks vara stor. Det är faktiskt nödvändigt för att läroplanens möjligheter, som – det vill jag återigen betona – är stora, verkligen skall bli utnyttjade och fyllda med ett reellt innehåll.

Evert Svensson var kanske litet ironisk över de vackra orden. Men jag tror faktiskt att det har en mycket stor betydelse, om detta ämne har stöd från centralt håll.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Meddelande om svar på interpellationerna 1981/82:36 och 44

Anf. 39 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Jag avsåg att i dag lämna svar på en interpellation av Lars-Ove Hagberg om statliga beställningar utomlands samt svar på en interpellation av Marie-Ann Johansson om jämställdheten på arbetsmarknaden. På grund av arbetsbelastningen i kammaren i dag är min avsikt att besvara Lars-Ove Hagbergs interpellation den 4 december och Marie-Ann Johanssons interpellation den 23 november.

Anf. 40 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Börje Nilsson har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att förbättra sysselsättningsläget i Kristianstads län i allmänhet och speciellt för de anställda inom byggnadsämnesindustrin.

Carl-Henrik Hermansson har frågat mig hur regeringen ser på den växande arbetslösheten i Stockholms län och vilka orsakerna är till denna arbetslöshet samt vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att avskaffa arbetslösheten och säkra en meningsfull sysselsättning för landets invånare.

Nils Berndtson har frågat mig vilka åtgärder regeringen är beredd att vidta för att möta den allvarliga arbetslöshetssituationen i Östergötland.

Bertil Måbrink har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att förhindra ytterligare arbetslöshet i Gävleborgs län och vilka initiativ regeringen tänker ta för att ge arbete åt de nu ca 6 000 arbetslösa i länet.

Raul Blücher har frågat mig om regeringen anser att hittills genomförda statliga åtgärder har haft tillräckligt positiva effekter på sysselsättningen i Värmlands län och om regeringen avser att ta initiativ till nya typer av statliga åtgärder än de hittills prövade för att motverka den kraftigt ökande arbetslösheten i länet.

Karl Erik Eriksson har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att motverka arbetslösheten i de hårdast drabbade länen, och han nämner som exempel situationen i Värmlands län.

Hans Petersson i Hallstahammar har frågat mig vad regeringen tänker göra för att minska arbetslösheten i Västmanlands län och för att stärka arbetsförmedlingarnas personella resurser.

Oswald Söderqvist har frågat mig vilka konkreta åtgärder regeringen tänker vidta för att ersätta bortfallet av arbeten vid Forsmark och vilka övriga åtgärder som skall vidtas för en region som Norduppland. Vidare har han frågat mig vilken effekt nedskärningen inom den offentliga sektorn får på arbetsmarknaden och i samband därmed hur regeringen skall lösa ungdomsarbetslösheten i en kommun som Uppsala, när verksamheten inom vårdsektorn skärs ned.

Marie-Ann Johansson har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta på kort resp. lång sikt för att möta den allvarliga arbetslöshetssituationen i Älvsborgs län.

Alexander Chrisopoulos har frågat mig hur regeringen bedömer sambandet mellan arbetsmarknadsläget i Göteborgs och Bohus län och den strukturomvandling som svensk industri f. n. genomgår. Vidare har han frågat vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att förbättra arbetsmarknadsläget i Göteborgs och Bohus län.

Karin Nordlander har frågat mig vilka åtgärder regeringen tänker vidta för att förhindra att alla varsel om nedläggning av företag och friställning av

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

personal i Smålandslänen träder i kraft och vilka åtgärder regeringen planerar för att minska arbetslösheten i Småland.

Lars-Ove Hagberg har frågat mig vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att förhindra ökad arbetslöshet i Kopparbergs län och om regeringen avser att vidta några åtgärder så att såväl de arbetslösa som de i utbildning och beredskapsarbete i länet kan ges varaktig sysselsättning.

Per Israelsson har frågat mig om regeringen är beredd att vidta åtgärder för att skapa ökad sysselsättning i Örebro län och Skaraborgs län samt om länsarbetsnämnderna i de båda länen kommer att få begärd resursförstärkning för att lindra arbetslösheten.

Sven Henriesson har frågat mig om vilka åtgärder regeringen avser att vidta med anledning av den snabbt växande arbetslösheten i Västernorrlands län och i Jämtlands län.

Jag besvarar interpellationerna och frågan i ett sammanhang.

Bakgrunden till dessa frågor är den i hela landet ökade arbetslösheten och det ökade antalet varsel.

Situationen på arbetsmarknaden under den närmaste framtiden inger oro. Det finns visserligen hopp om att konjunkturen förbättras långsamt mot slutet av det här budgetåret om nuvarande tendens för orderingång till exportindustrin står sig. Den väntade uppgången ger dock inte någon större effekt på arbetsmarknaden förrän någon gång under andra halvåret 1982.

Förutom nedgången av konjunkturen har vi en rad mer långsiktiga problem. Det gäller strukturella obalanser inte minst inom de råvarubaserade industrigrenarna, som svarar för en stor del av sysselsättningen inom många av frågeställarnas hemlän. Det gäller också vår handel med utlandet och statens stora budgetunderskott.

Det är mot den bakgrunden man skall se regeringens ekonomiska politik. Vi måste i första hand vidta sådana åtgärder som bidrar till att rätta till de långsiktiga balansproblemen i ekonomin. Åtgärder som devalveringen av kronan, momssänkningen, en lägre ränta och en stram finanspolitik syftar till att bemästra dessa problem och trygga sysselsättningen på längre sikt.

För att möta den allmänna försämringen av sysselsättningsläget och därmed också de problem som frågeställarnas hemlän har drabbats av beslutade regeringen i våras om förstärkta arbetsmarknadspolitiska insatser. Då beslutades om ytterligare 1 500 milj. kr. för arbetsmarknadsutbildning, beredskapsarbeten och tidigareläggning av offentliga investeringar. Dessutom beslutade regeringen för några veckor sedan om ytterligare 600 milj. kr. till arbetsmarknadspolitiska åtgärder, varav 200 milj. kr. till tidigarelagda statliga investeringar. Det innebär att regeringen trots det ytterst ansträngda budgetläget hittills i år har anvisat 6 600 milj. kr. för arbetsmarknadspolitiska åtgärder, varav 3 200 milj. kr. för beredskapsarbeten, 2 800 milj. kr. för arbetsmarknadsutbildning och 600 milj. kr. för tidigareläggning av byggen.

Arbetsmarknadsstyrelsen har därigenom fått medel för beredskapsarbeten, som bör räcka för att sysselsätta 30 000–40 000 personer i vinter, vilket är fler än under föregående vinter. Medlen för arbetsmarknadsutbildning

beräknas räcka för ca 50 000 elever i vinter, vilket är ca 10 000 fler än under förra vintern.

Till detta kommer de generella åtgärder som regeringen lagt fram för att stärka näringslivets konkurrenskraft, vilket bör åstadkomma en mer balanserad utveckling av ekonomin.

Samtidigt som arbetslösheten har ökat har strukturella förändringar medfört att många arbeten som tidigare var inkörsporlar för ungdomar till arbetslivet har försvunnit. I regeringsproposition 1979/80:145 om åtgärder för att främja ungdomars utbildning i gymnasieskolan ges skolan ökade möjligheter att ta ansvar för den yngsta åldersgruppen, 16- och 17-åringarna. Detta innebär bl. a. ett mer varierat utbud av utbildning i form av inbyggd utbildning, lärlingsutbildning och yrkesintroduktion.

Även ungdomar över 18 år drabbas av den minskade efterfrågan på arbetstillfällen för nybörjare på arbetsmarknaden. En stor del av de arbetslösa 18–19-åringarna saknar yrkesutbildning eller har en utbildning som inte efterfrågas på arbetsmarknaden. Fr. o. m. den 1 juli i år har därför tillträdet till arbetsmarknadsutbildning vidgats för denna grupp.

AMS möjlighet att ordna beredskapsarbeten för ungdomar i åldrarna 18–25 år hos stat och kommun har förlängts, liksom även en viss möjlighet till beredskapsarbete för 16–17-åringar som inte på något annat sätt kan lösa sin sysselsättningsfråga.

För att visa att regeringen verkligen förutsett det svåra sysselsättningsläget i vinter vill jag peka på den tilldelning av beredskapsmedel som gjorts i frågeställarnas hemlän. Kristianstads län har innevarande budgetår fått 15,5 milj. kr. mer än föregående budgetår. Motsvarande siffror för de övriga aktuella länen är: Stockholms län ytterligare 4,5 milj. kr., Östergötlands län ytterligare 16 milj. kr., Gävleborgs län ytterligare 31,5 milj. kr., Västmanlands län ytterligare 29 milj. kr., Uppsala län ytterligare 2,5 milj. kr., Älvsborgs län ytterligare 15 milj. kr., Göteborgs och Bohus län ytterligare 28 milj. kr., Smålandslänen har tillsammans fått ytterligare 20 milj. kr., Kopparbergs län ytterligare 44,5 milj. kr., Skaraborgs län ytterligare 12,5 milj. kr., Örebro län ytterligare 15 milj. kr., Västernorrlands län ytterligare 41,5 milj. kr. samt Värmlands län ytterligare 54 milj. kr. Totalt har för samtliga dessa län medelstildelningen ökat från 1 058,5 milj. kr. 1980/81 till 1 388 milj. kr. 1981/82. För landet som helhet har medelstildelningen ökat med 503,4 milj. kr. innevarande budgetår jämfört med det föregående.

För arbetsmarknadsutbildning har regeringen i år beräknat ett totalt medelstillskott på ca 4 000 milj. kr., varav 2 800 milj. kr. utgör anslagsmedel och resterande del inflytande arbetsgivaravgifter. Dessa medel svarar mot en utbildningsvolym om ca 130 000 kursdeltagare. Motsvarande siffror förra året var 3 200 milj. kr. och 120 000 kursdeltagare.

Slutligen vill jag erinra om att det ännu är för tidigt att utläsa de fulla effekterna av den ökade satsningen som regeringen har gjort för att förbättra läget på arbetsmarknaden och för att minska arbetslösheten. Detta gäller också de sysselsättningsstimulanser som riksdagen beslutade om i våras med anledning av regeringens sysselsättningspolitiska proposition. Såväl den

Nr 20

Fredagen den
6 november 1981

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

tillfälliga rekryteringsstimulansen som rekryteringsbidraget för långtidsarbetslösa ungdomar är åtgärder som kommer att få full effekt först senare under budgetåret.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 41 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Jag vill först för min del tacka för svaret på interpellationen.

Enligt statistik som offentliggörs i dag uppgår arbetslösheten i landet till 133 000. Det är den högsta siffran som på många decennier har kunnat noteras i oktober månad. Ungdomsarbetslösheten ligger kvar vid 61 000, vilket också är ytterst bekymmersamt. Normalt skall den siffran gå ner på hösten, men det har alltså inte skett. Den svaga produktionsutvecklingen har – precis som socialdemokraterna har varnat för vid flera tillfällen – medfört en kraftig försämring av arbetsmarknadsläget i landet.

Även situationen i Kristianstads län, som jag närmast har interpellat arbetsmarknadsministern om, är ytterst svår. Arbetslösheten är just nu ca 5 000, och det är mycket för Kristianstads län. Det innebär en fördubbling på ett år. Med hänsyn till lagda varsel kan siffran stiga till närmare 7 000 under vintern. Ungdomen står även i vårt län för ca 50 %. Just ungdomsarbetslösheten är kanhända det allvarligaste i det här sammanhanget, för den kan på lång sikt föra med sig många problem.

Länet har, som arbetsmarknadsministern säger i svaret, fått ytterligare 15,5 miljoner i beredskapsmedel, men det räcker inte. Såväl länsstyrelsen som länsarbetsnämnden har begärt ytterligare miljoner för att klara sysselsättningen under vintern. Får vi inte de pengar som behövs, åvilar det arbetsmarknadsministern ett tungt ansvar.

Statsrådets svar innehåller inga lugnande besked till alla dem som drabbas av arbetslösheten. Statsrådet redogör rent allmänt för vidtagna åtgärder. Redogörelsen innehåller ingenting nytt, utan bara sådant som är känt sedan tidigare, nu senast genom den ekonomiska propositionen. Det är nu länge sedan vi framställde interpellationerna, och statsrådet har haft lång tid för att begrunda det svåra arbetsmarknadsläget i landet. Sett mot den bakgrunden är det ett magert svar arbetsmarknadsministern har läst upp. Vi kan naturligtvis inte känna oss nöjda, utan vi måste kritisera regeringen för den politik som förs och som slår väldigt hårt mot enskilda människor.

Arbetsmarknadsministern kommenterar inte alls de enskilda problem som finns i Kristianstads län och som jag tog upp i interpellationen. Den nedrustning av industrikapaciteten som har ägt rum under de senaste åren slår t. ex. mycket hårt mot flera kommuner, och det kommer att bli kännbart för lång tid framöver. Företagsdöden har gått hårt fram i vissa delar av länet, vilket kan medföra att hela byar försvinner. Det drabbar enskilda människor väldigt hårt. Arbetslösheten är ett ont för de enskilda människor som

drabbas, men den är också ett ont för samhället i dess helhet. Arbetslösheten måste därför bekämpas med alla medel.

En mycket besvärlig omständighet är att företagsledningarna i flertalet företag i Kristianstads län är belägna utanför länet och i vissa fall i utlandet. Det har negativt påverkat aktieägarnas intresse att vidmakthålla sysselsättningen. Det är därför viktigt, som jag ser det, att ägandet kommer så nära de människor som möjligt som är direkt beroende av företagen. Ett system med länsvisa löntagarfonder bör därför vara ett viktigt instrument för att slå vakt om näringslivet och på nytt bygga upp en industri i landet.

Det uppkomna läget på arbetsmarknaden har förutsetts sedan länge. Redan under hösten 1980 klargjorde socialdemokraterna i riksdagen att den dåvarande regeringens politik skulle leda till ökad arbetslöshet. När regeringen nu senast under våren sade nej till ytterligare 1,5 miljarder enligt det socialdemokratiska förslaget försatt man, som jag ser det, möjligheterna att undvika den kris som nu är ett faktum.

Efter det svar vi fått i dag och efter det att vi studerat den ekonomiska propositionen kan vi konstatera att regeringen i sin allmänna politik överger de värderingar som präglat svensk arbetsmarknadspolitik i decennier. Arbetsmarknadspolitiken raderas, eftersom AMS inte får de resurser som erfordras för att möta arbetslösheten. Följden blir att siffrorna stiger än mer som en direkt följd av att regeringen vägrar sätta in traditionell arbetsmarknadspolitik med full styrka. Man har under många år fört en arbetslöshetskapande politik.

Regeringen och närmast arbetsmarknadsministern får bära ansvaret för det svåra läge som många människor hamnat i. Statsrådet Eliasson kan ju inte heller vara nöjd med sitt eget handlande, om han studerar de siffror som offentliggörs i dag. Regeringens metod att anslå några miljoner åt gången och därefter invänta effekterna av dessa miljoner är som jag ser det en felaktig metod. Redan i ett tidigt skede måste man klargöra hur läget blir och därefter sätta in erforderliga resurser. Länsarbetsnämnderna måste ju ha en långsiktigare planering för sin verksamhet.

Jag vill slå fast att socialdemokraterna aldrig överger arbetsmarknadspolitiken. Alla möjligheter som står till buds skall utnyttjas för att bekämpa arbetslösheten. Vi har också i vår partimotion angående inriktningen av den ekonomiska politiken, en motion som skall behandlas här i riksdagen nu i november, lagt de förslag som erfordras för att slå tillbaka arbetslösheten. Accepteras s-förslaget kan vi också mer aktivt bekämpa arbetslösheten under vintern.

Tack än en gång för det svar jag fått från arbetsmarknadsministern.

Anf. 42 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Att riksdagsledamöter från så många län framställt interpellationer om arbetslösheten är ett uttryck för den stora oro och den växande förbittring som finns ute bland människorna. Oron och förbittringen har också mycket reella orsaker. Sverige är på väg in i den värsta arbetslöshetsvintern under hela efterkrigstiden. Det uppmätta antalet

Nr 20

**Fredagen den
6 november 1981**

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

arbetslösa är redan bland de högsta under hela 1970-talet. Nästan hälften av de arbetslösa är ungdomar i åldern 16–24 år. Särskilt utsatta är tonårsflickorna.

Till de öppet arbetslösa kommer så de övriga grupper som ställts utanför den ordinarie produktionsprocessen och arbetsmarknaden. Dit hör de som hänvisats till olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Dit hör de över 300 000 kvinnor som nu arbetar i hemmen, men som vill komma ut i förvärvsarbete. Dit hör de som förtidspensionerats av arbetsmarknadsskäl. Dit hör de som kallas handikappade, men som vill och kan göra en insats i arbetslivet om de bereds tillfälle till det. Antalet människor som är beredda att ta sin plats i arbetslivet, men som inte får tillfälle därtill, uppgår till mellan 800 000 och 1 000 000. Det finns också över 100 000 människor som har deltidsarbete av arbetsmarknadsskäl, men som vill arbeta på heltid.

Arbetslösheten får inte och behöver inte accepteras. Det finns alltför många ekonomiska och politiska makthavare som ser arbetslösheten som något ofrånkomligt och nödvändigt, och som vill sätta gränser för de arbetsmarknadspolitiska satsningarna. Det finns skrämmande uttryck för detta synsätt i regeringens proposition nr 30, som skall diskuteras här i riksdagen nästa vecka.

Samtidigt finns det emellertid på många håll också en växande insikt om att arbetslöshet inte kan godtas och om att ett samhälles största ekonomiska förlust är att låta människor gå utan arbete. En folkvrede växer fram mot den slappa lät-gå-politik som accepterar arbetslösheten. Jag vill citera ett uttryck för en inställning till arbetslösheten som jag tycker är riktig och sund och som måste vara utgångspunkten för de politiska åtgärderna. Det är ett avsnitt ur en ledare i senaste numret av tidningen Vi, konsumentkooperationens organ. Där skrivs:

”Det är socialt orättfärdigt att tillåta en stor arbetslöshet. Samhället lastar över en stor börda på några 100 000 människor, en börda som vore rätt lätt om vi alla delade den genom att svara mot de ekonomiska krav som en aktiv sysselsättningspolitik ställer. Det är ekonomiskt lättsinnigt att släppa fram en hög arbetslöshet. Sveriges problem är inte att vi arbetar och producerar för mycket, tvärtom. Arbetslösheten innebär att vi går miste om arbetsinsatser, som verkligen behövs om landet ska komma på fötter igen.”

Det är helt riktiga synpunkter. Särskilt orättfärdigt är det att tillåta en så stor arbetslöshet bland ungdomen som Sverige f. n. har. Arbetslöshet är förstörande och nedbrytande, passiviserande och demoraliserande. Vi har inte rätt att utsätta våra ungdomar för det gissel som arbetslösheten är. Läget börjar nu likna 1930-talet, då en hel ungdomsgeneration tvingades gå i åratal utan att kunna få ett ordentligt jobb. Från min egen uppväxttid i sågverksdödens Norrland har jag skrämmande minnen av hur arbetslösheten drabbade mina kamrater och av de svåra problem de ställdes inför.

Det kom sedan en tid då de styrande lovade att massarbetslöshet aldrig mer skulle tillåtas och då man försäkrade att samhällsorganen nu behärskade den sociala teknik som behövdes för att hålla arbetslösheten borta. Det visade sig i stället handla om politik och om politisk vilja. I dag slår

massarbetslösheten på nytt hårt mot hundratusentals människor i Sverige. Vi har inte rätt att kapitulera inför arbetslösheten. Vi har inte heller råd att göra det. Enda möjligheten för vårt land att komma ut ur krisen är att arbeta sig ut ur den.

Regeringens analyser av arbetslösheten vilar på falska föreställningar. Dess ekonomiska politik kan därför heller inte avskaffa arbetslösheten, en målsättning som den borgerliga regeringen f. ö. inte förefaller ha. Vad arbetsmarknadsministern i dag säger i sitt interpellationssvar – för vilket jag tackar – om effekterna på sysselsättningen av denna politik är därför skrivet i sanden. Sanningen är att arbetslösheten nu håller på att ytterligare förvärras och att regeringen icke vidtar effektiva åtgärder för att hindra detta.

Det som behövs i stället för regeringspolitiken är direkt arbetsskapande samhällsinsatser för att lindra krisens verkningar. Det krävs också vidgade befogenheter för de fackliga organisationerna och ökad samhällelig kontroll över näringslivets utveckling. En sådan politik kan sammanfattas i följande åtta punkter:

1. Ett program för 100 000 nya samhällsnyttiga arbeten under en period av högst tre år, innefattande ökat bostadsbyggande, en planmässig utbyggnad av den offentliga sektorns samhällsservice och satsningar på inhemska och förnybara energikällor.

2. Ett statligt industriprogram av storleksordningen 100 000 nya industriarbetsplatser under 1980-talet.

3. Kreditväsendet under samhällelig ledning och kontroll. Nationalisering av de privata storbankerna och andra kreditinstitut.

4. Uppbyggnad av samhällsägda fonder under de arbetandes kontroll för att förverkliga det samhälleliga industriprogrammet.

5. Stopp för kapitalflykt och industriutflyttning. Skärpt valutakontroll.

6. Facklig vetorätt mot avskedanden och permitteringar. Full lön under hela permitteringstiden.

7. Ökning av AMS resurser enligt vad verket begärt för att mildra den mest akuta situationen nu i vinter.

8. Inledning av reformen, en förkortning av arbetsdagen till sex timmar.

Denna politik står i skarp kontrast till regeringens politik. Regeringen vill hålla storfinansens exportindustri med en reservarmé av arbetslösa. Den skär målmedvetet ned den offentliga sektorn och ökar därmed ytterligare arbetslösheten. Det är ingen tillfällighet att i arbetslöshetsstatistiken just Kommunalarbetareförbundet redovisar många arbetslösa.

Arbetslösheten var tidigare under vissa tidsperioder koncentrerad till skogslänen och till Norrland. I dessa områden är arbetslösheten också i dag relativt sett störst, men den slår samtidigt mot alla län. Malmöhus län, Stockholms län, Göteborgs och Bohus län har tillsammans med Norrbottens län toppplatserna i tabellen över antalet arbetslösa räknat i absoluta siffror. Även län som länge har betraktats som områden med en stark expansion lider alltså nu under verkningarna av strukturella förändringar och av den akuta konjunkturkrisen.

I Stockholms län, vars ena halva jag representerar här i riksdagen, finns nu ca 13 000 öppet arbetslösa. Det är den högsta siffran under efterkrigstiden. I den redogörelse för arbetsmarknadsutsikterna hösten 1981 som avlåtits av länsarbetsnämnden räknar man med att situationen under vinterhalvåret ytterligare kommer att förvärras. Antalet nyanmälda platser har minskat kraftigt under 1981. Anledningen är enligt länsarbetsnämnden dels den rådande lågkonjunkturen, dels den ekonomiska åtstramningen inom den offentliga sektorn som främst drabbar administrationen. Därtill kommer effekterna av den pågående strukturomvandlingen. De som särskilt drabbas av det svåra arbetsmarknadsläget är nytillträdande på arbetsmarknaden, dvs. ungdomar och kvinnor som varit hemarbetande. Vad som ytterligare kan befaras är ökade svårigheter bl. a. för arbetshandikappade, för äldre, för invandrare och för personer med svag förankring på arbetsmarknaden. I Stockholms län kan f. n. hela 75 % av de arbetslösa hänföras till nämnda grupper mot 58 % för riket i övrigt.

Stockholm har under många år drabbats hårt av industridöd och industriutflytningar. Flera tiotusental industriarbetsplatser har försvunnit från länet. Även byggnadsverksamheten har skurits ned, och enligt länsarbetsnämnden föreligger efter årsskiftet och fram till i första hand våren 1982 en klar risk för ökad arbetslöshet i byggfacket. Stockholms län har också specifika drag i sin arbetsmarknad som gör länet mycket sårbart.

Hit hör den stora andelen bland de arbetssökande utan tidigare fast förankring på arbetsmarknaden, en stor andel människor som på grund av bl. a. språkliga och andra handikapp har svårt att finna anställning, den höga andelen invandrare osv. Neddragningen inom den offentliga sektorn drabbar speciellt nytillträdande ungdomar och nytexaminerade långtidsutbildade. Eftersom denna sektor relativt sett är mycket stor i länet får en neddragning här speciellt negativa verkningar, mätta i absoluta tal. Ca hälften av landets kulturarbetare finns vidare i Stockholms län. Här finns många konsthantverkare osv. Både i relativa och absoluta tal drabbas dessa grupper märkbart av den ekonomiska åtstramningspolitiken.

I ett pressmeddelande från länsarbetsnämnden i Stockholms län sammanfattar man läget så här:

- 15 000 arbetslösa i vinter.
- 30 000 arbetssökande vid förmedlingarna.
- Lediga platserna knappt hälften så många som förra vintern.

Av det nya material som finns i dag om arbetslöshetsläget under oktober framgår bl. a. följande, som meddelats från länsarbetsnämnden:

Allt fler i Stockholms län förlorar jobben. I oktober varslade 43 företag om uppsägningar och permitteringar av 1 549 anställda enligt länsarbetsnämndens statistik. Det är den högsta siffran på tio år. Ungefär 500 av varslen gäller permitteringar till kortare arbetstid. Men drygt tusen personer i länet kan räkna med att förlora jobben. De sällar sig till en redan hög arbetslöshet i Stockholmsregionen. Samtidigt minskar antalet lediga jobb, så att det nu går tre arbetslösa på varje ledigt jobb i Stockholms län. Värst drabbade är

ungdomar mellan 18 och 19 år. Bland dem är 61 % fler arbetslösa jämfört med samma tid i fjol.

Vad kan arbetsförmedlingen göra för dem som blir arbetslösa? Den frågan ställer en journalist från Dagens Nyheter till representanten för länsarbetsnämnden. Vederbörande svarar:

”Det finns inte mycket hopp. Vi har nått taket för beredskapsjobben. Det finns nästan inga kvar. Arbetsmarknadsutbildningen har en viss kapacitet, ett par tusen platser, men det kommer inte att räcka.”

Vad tänker regeringen göra för att bereda de många som nu är arbetslösa ett meningsfullt arbete? När det gäller de kortsiktiga åtgärderna anser länsarbetsnämnden att det behövs ett medelstillskott på ytterligare 150 milj. kr. för att få åtminstone 20 000–22 000 personer indragna i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det motsvarar ändå bara den nivå som fanns i början av 1979. Kommer länet att få dessa pengar? Om inte – hur motiverar arbetsmarknadsministern ett avslag?

Avgörande är naturligtvis de åtgärder som direkt tar sikte på att skapa varaktiga arbeten. Här behövs ett industrialiseringsprogram för Stockholms län. Här behövs en utbyggnad av de socialt viktiga delarna av den offentliga sektorn – utbyggd barnomsorg, bättre kollektiva kommunikationer, utbyggnad av äldreomsorgen osv. Bostadsbyggandet måste ökas, bostadsbristen byggas bort.

På alla dessa områden finns det nu stora brister i kommunerna i Stockholms län. Samtidigt går tiotusentals människor arbetslösa. Finns det en naturligare och vettigare åtgärd än att bereda de arbetslösa vettiga och värdeskapande jobb med att bygga bort dessa brister? Jag saknar tyvärr helt detta synsätt i arbetsmarknadsministerns svar. Är regeringen över huvud taget intresserad av att utarbeta ett industrialiseringsprogram och ett program för utbyggnad av de socialt viktiga delarna av den offentliga sektorn, som inbegriper också Stockholms län?

Om den nuvarande regeringen inte vill vidta verkliga kraftåtgärder mot arbetslösheten, så ligger det inte bara i de arbetslösas utan i hela samhällets intresse att regeringen snarast avgår. Arbetslöshet är ett socialt ont som inte får accepteras.

Anf. 43 NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Arbetsmarknadsministern noterar helt riktigt att bakgrunden till de frågor han fått att besvara är den i hela landet ökade arbetslösheten och det ökade antalet varsel samt att situationen på arbetsmarknaden under den närmaste framtiden inger oro. Den beskrivningen gäller i hög grad Östergötland.

Mot bakgrund av den negativa utvecklingen i länet har jag frågat arbetsmarknadsministern vilka åtgärder regeringen är beredd att vidta för att möta den allvarliga arbetslöshetssituationen i Östergötland. Jag tackar för svaret, men jag vill samtidigt peka på några faktiska förhållanden som motiverar mycket mer konkreta åtgärder än vad som anges i interpellationssvaret.

Nr 20

Fredagen den
6 november 1981

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

Fredagen den
6 november 1981

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

I länsarbetsnämndens redogörelse för arbetsmarknadsutsiktarna hösten 1981 lämnas en rad uppgifter som visar på en allvarlig försämring av läget. Jag skall endast beröra några av dessa. Senare undersökningar förstärker den negativa bilden i länet.

I augusti månad noterades den högsta arbetslöshetssiffran hittills. Närmare 11 000 var anmälda vid förmedlingarna i länet, och det var 1 300 fler än föregående månad och augusti 1980. Det noteras också att allt fler av dem som anmäler sig vid arbetsförmedlingarna är utan arbete. Samtidigt minskar anmälda lediga platser vid förmedlingarna kraftigt. Kvarstående arbetssökande utan arbete var vid oktober månads utgång över 6 200.

Antalet varsel om uppsägning eller permittering är mycket stort. Till i slutet av september har i år registrerats 120 varsel gällande i runt tal 7 500 personer. Drygt 1 000 arbetstillfällen har försvunnit under året.

Det har uppenbarligen länge funnits föreställningar om att arbetsmarknadsläget i Östergötland skulle vara avsevärt bättre än i övriga delar av landet. Detta tycks också ha påverkat regeringens bedömning av frågor som berör arbetsmarknaden i länet. Det faktiska läget borde dock kunna göra slut på denna villfarelse.

Om man jämför arbetslöshetssiffrorna med siffrorna för något år sedan, finner man att de ligger ungefär 50 % högre i dag. Denna utveckling ger anledning till oro.

Till bilden hör den negativa utvecklingen inom industrin som pågått en längre tid. Man kan nämna avvecklingen av textilindustrin och nedläggningen av Goodyear i Norrköping och att tusentals industrijobb försvunnit i Motala, bl. a. i samband med avvecklingen av Motala Verkstad.

Även i Linköping har flera tusen industrijobb försvunnit, och på en rad andra orter har antalet arbetstillfällen minskat. Undersysselsättning och dold arbetslöshet präglar också Östergötland.

Det finns också anledning att påpeka att dagens siffror inte ger hela bilden av problemen. Företagsfusioner och strukturförändringar innebär hot mot åtskilliga jobb. Hotet mot hundratals jobb i Boxholm – vilket kan äventyra kommunens existens – och planerna på att skära ned antalet anställda vid Luxor i Motala med över 800 personer kan drastiskt försämma situationen. Jag skall inte utförligt ta upp dessa problem i dag, eftersom jag ställt frågor till industriministern och får tillfälle att återkomma till problemen. Men dessa hot måste finnas med i bilden när arbetsmarknaden i Östergötland diskuteras. En ytterligare allvarlig försämring kan nämligen befaras.

Arbetsmarknadsministern säger i sitt svar att man skall se regeringens ekonomiska politik bl. a. mot bakgrund av sysselsättningsläget. Det bör man givetvis göra, men det leder inte precis fram till det som han tydligen vill säga. Arbetsmarknadsministern vill nämligen göra gällande att regeringens politik motarbetar arbetslösheten. Jag vill påstå att det i vissa avseenden är tvärtom. Arbetslösheten förvärras genom regeringens politik. Låt mig peka på ett område.

Den åtstramningspolitik som regeringen bedriver mot kommuner och landsting leder – förutom till försämrade kollektiv service – till arbetslöshets-

problem, direkt på den offentliga sektorn och i förlängningen även inom byggnadsverksamhet och industri. Den offentliga sektorn har tidigare i betydande omfattning hämtat upp när industrin stött ut folk. Så är det inte längre. Detta får konsekvenser på sysselsättningen, och det förvärrar situationen, särskilt för kvinnor och ungdom.

Av det totala antalet arbetslösa i Östergötland utgör kvinnorna 52 %. Andelen yngre kvinnor utgör drygt en fjärdedel av det totala antalet kvarstående arbetslösa.

Ungdomsarbetslösheten har förvärrats. Enbart i åldersgruppen 18–19 år ökade arbetslösheten under en månad med 400 till 1 100. En färsk siffra från Motala visar att av drygt 1 000 arbetslösa var 580 under 25 år. I Norrköping har gjorts en beräkning som säger att 1 200 ungdomar mellan 16 och 24 år är i behov av sysselsättningsfrämjande åtgärder. Läget är på andra orter liknande.

Åtstrammingspolitiken mot kommuner och landsting kommer att leda till ytterligare svårigheter för kvinnor och ungdom. Det är den nakna sanningen.

Arbetsmarknadsministern vill också göra gällande att regeringen verkligt förutsett det svåra sysselsättningsläget i vinter. Han stöder detta påstående på siffror om ökade beredskapsmedel, för Östergötlands vidkommande plus 16 milj. kr. i förhållande till föregående budgetår. Ökningen avser hela budgetåret. Någon åtgärd för att möta den allvarliga situationen inför vintern är det knappast fråga om.

Länsarbetsnämnden i Östergötland har anfört att arbetslösheten under hösten och vintern kommer att öka och få en sådan omfattning att nämnden med de medel som nu är disponibla saknar möjlighet att vidta nödvändiga åtgärder. Man befarar en fördubbling av arbetslösheten.

Behovet av platser i arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbete och av att snabba åtgärder sätts in för att nå väsentligt förbättrad byggarbetsmarknad har betonats.

Östergötland har under 1981 inte tilldelats resurser för tidigareläggning av hus- och anläggningsarbeten på den statliga sidan, hävdar länsarbetsnämnden.

En begäran om ytterligare 55 miljoner för beredskapsarbeten för att möta den ökade arbetslösheten i höst och vinter prutades av regeringen till 12 milj. kr.

Resurserna för att möta en allt högre byggarbetslöshet i vinter är otillräckliga och kan endast förstärkas genom tidigareläggning av statliga investeringsarbeten.

De personella resurserna för att klargöra den ökade arbetsbelastningen är otillräckliga, och de ekonomiska resurserna är så begränsade att det är orealistiskt att räkna med att nämnden på ett tillfredsställande sätt skall kunna möta en kraftigt ökad arbetslöshet, har länsarbetsnämnden anfört.

Mot denna bakgrund vill jag fråga arbetsmarknadsministern om den siffra han redovisat när det gäller tilldelning av beredskapsmedel är det enda svar han har att ge på de behov som anmälts från Östergötland.

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

Den allmänna redovisningen av regeringens politik kan inte vara ett svar på frågan om vilka åtgärder man är beredd att vidta i den akuta situationen. Arbetslösheten har ökat, samtidigt som vissa av regeringens åtgärder verkat. Att dessa åtgärder effektivt skulle kunna motverka den befarade ökningen av arbetslösheten under hösten och vintern har arbetsmarknadsministern inte förmått göra troligt. Detta gäller givetvis allmänt, men det gäller också i hög grad de speciella problem som finns i Östergötland.

Jag kan därför, herr talman, inte anse att jag fått något konkret svar på den konkreta frågan: Vilka åtgärder är regeringen beredd att vidta för att möta den allvarliga arbetslöshetssituationen i Östergötland?

Anf. 44 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! När länsarbetsnämnden i Gävleborg presenterade septembersiffrorna över arbetsmarknadssituationen i länet gjordes följande konstaterande: "Det råder en påtaglig obalans på länets arbetsmarknad. På varje kvarstående ledig plats gick i september i år 14,4 kvarstående sökande utan arbete för omedelbar placering. Samma siffra för ett år sedan var 5,0 personer."

Det har förflutit en månad sedan länsarbetsnämnden yttrade detta. Arbetslöshetsciffrorna för oktober månad i år finns tillgängliga, och dessa visar en fortsatt ökning av arbetslösheten i länet samtidigt som antalet lediga platser fortsätter att minska. Dessutom känner både arbetsmarknadsministern och jag till att det ligger besked om varsel och nedläggningar av industrier i länet. Alltså kommer situationen att bli ytterligare försämrad. Det är då skrattretande att få ett så intetsägande svar från arbetsmarknadsministern som det han nu har lämnat.

Jag har ställt två frågor i min interpellation, om Ingemar Eliasson tittar efter. De lyder:

1. Vilka åtgärder avser regeringen vidtaga för att förhindra ytterligare arbetslöshet i Gävleborgs län?
2. Vilka initiativ avser regeringen taga för att ge arbete åt de nu ca 6 000 arbetslösa i länet?

Som svar på dessa frågor lämnar arbetsmarknadsministern sifferuppgifter på vilka summor som Gävleborgs län har fått. Men detta visste jag förut. Både Ingemar Eliasson och jag känner också till att dessa summor inte har stoppat ökningen av arbetslösheten och definitivt inte har givit några resultat för att ge de 6 000 öppet arbetslösa i länet något arbete.

Det skulle inte skada om arbetsmarknadsministern uttalade sig om det spel som storfinansen spelar i Gävleborg med länets invånare som insats.

Kinneviksgruppen har nu beslutat att lägga ner driften i Forsbacka. 350 arbetare kommer någon gång nästa år att ställas utan arbete. Motivet för nedläggningen är inte att företaget går med förlust. Motiveringen är att ytterligare öka vinsten. Vad som händer 350 arbetare och deras familjer intresserar inte aktieägarna kring Kinnevik.

Men frågan är: Intresserar detta arbetsmarknadsministern? Tänker Ingemar Eliasson och regeringen ta initiativ till att driften skall fortsätta i

Forsbacka? Om inte, anser då regeringen att det åligger Kinneviksgruppen att svara för ersättningsjobb innan företaget läggs ned?

I Gästrik-Hammarby lägger Kopparfors i juli 1982 ner landets enda industri som producerar oblekt massa. Den typen av produktion är, som arbetsmarknadsministern känner till, både energi- och råvarusnålare än den andra metoden, att producera blekt massa. Anledningen till nedläggningen av detta företag är att västtyska Feldmühle ställde detta krav för att gå in som hälftenägare i Kopparfors anläggning i Norrsundet. Omkring 250 arbetare ställs utan arbete. Har arbetsmarknadsministern något besked till dessa arbetare? Vilka möjligheter anser arbetsmarknadsministern att dessa människor har i en kommun som i dag har över 1 000 arbetslösa? Tänker arbetsmarknadsministern och regeringen ta något initiativ för att sätta press på Kopparfors så att man ser till att ersättningsindustri kommer till stånd i Gästrik-Hammarby?

Sandvik AB i Sandviken har de senaste åren minskat antalet anställda med i genomsnitt 300 per år. Samtidigt ökar man kraftigt verksamheten och antalet anställda utomlands. Vad avser arbetsmarknadsministern och regeringen vidta för åtgärder för att förhindra en fortsatt sådan utveckling? Är arbetsmarknadsministern överens med mig om att Sandviks investeringar i första hand skall ske här hemma i vårt land?

I Hudiksvall finns ett vinstgivande företag som heter Hymas. Företaget har 170 anställda. Ägarna finns i Skellefteå och driver där ytterligare ett företag. Nya fabrikslokaler finns i Hudiksvall men också i Skellefteå. De gamla fabrikslokalerna i Skellefteå har kommunen där lovat köpa för 10.5 milj. kr. Men kommunen ställer ett villkor för detta köp, nämligen att företaget skall koncentrera all sin produktion till Skellefteå. Alltså: produktionen i Hudiksvall skall upphöra.

Företagsägarna i Hymas AB har med förtjusning sagt ja till detta krav från kommunen. 10.5 milj. kr. är för dem mycket mera värdefullt än 170 arbetares utkomstmöjligheter när man lägger ner driften vid Hymas AB i Hudiksvall. Sådan är naturligtvis kapitalismen, det vet vi. Detta är ett exempel på dess hänsynslöshet. Men att kommuner har börjat med sådan verksamhet som Skellefteå gjort är skrämmande. Frågan är: Vad tänker arbetsmarknadsministern och regeringen göra för att se till att produktionen vid företaget Hymas i Hudiksvall fortsätter?

KemaNobel har i Delsbo en ljusfabrik, Norrljus, som företaget tänker avveckla trots att den går med vinst. Vid företaget är det dominerande antalet anställda kvinnor. Tänker arbetsmarknadsministern ta några initiativ så att produktionen vid Norrljus i Delsbo kan bibehållas?

I Edsbyn finns ett stort antal av länets trä- och snickeriindustrier. Många av dessa har nu tvingats permittera och införa korttidsvecka. Orsak är till stor del det låga bostadsbyggandet i landet – trots bristen på bostäder.

Vilka initiativ och förslag har arbetsmarknadsministern och regeringen för att förhindra ytterligare arbetslöshet samt minska den nuvarande arbetslösheten vid länets trä- och snickeriindustrier? Kan man exempelvis förvänta sig ett ökat bostadsbyggande?

Nr 20

Fredagen den
6 november 1981

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

En hög arbetslöshet råder också bland byggnadsarbetarna i länet, en arbetslöshet som dessutom kommer att förvärras under den kommande vintern, bl. a. genom att många som jobbar vid Forsmark kommer från länet och då främst Gävle.

Viktigt i sammanhanget är också att bl. a. polishuset i Sandviken och etapp 2 av skattehuset i Gävle kan påbörjas i vinter. Detta kommer att suga upp en del av de 150–200 som kommer från Forsmark – jag kan inte ange den exakta siffran, men jag tror att den ligger någonstans där. Men förutsättningen för att polishuset i Sandviken och etapp 2 av skattehuset i Gävle skall kunna påbörjas under vintern är att mera pengar beviljas. Och jag vill fråga arbetsmarknadsministern om han är beredd att medverka till att de två nämnda byggena kan komma i gång innevarande vinter.

Herr talman! Jag har i stor utsträckning koncentrerat mig på att beröra befintlig industri i länet som kommer att försvinna eller kraftigt reducera sin verksamhet. Detta måste till varje pris förhindras för att vi skall kunna undvika en ökad arbetslöshet i länet. Men viktigt är naturligtvis också att skapa nya industrier för att på så sätt få bort arbetslösheten. C.-H. Hermansson har här utvecklat hur detta skall kunna ske inom offentlig sektor och industrisektorn.

I Gävleborgs län har vi i vpk:s länsprogram angett hur tusentals nya jobb kan skaffas fram genom satsning på torv och skogsavfall, genom att bygga ut förädlingen inom järn-, stål- och skogsindustrin, genom utbyggnad av kollektivtrafiken, genom att förlägga försöksanläggningen för framställning av metanol till Söderhamn, genom att utveckla ett träkemiskt forskningscentrum till länet, genom att göra SJ-verkstäderna i Bollnäs till ett forsknings- och utvecklingscentrum för bl. a. olika kollektiva trafikmedel och transportsystem.

Jag är medveten om nödvändigheten av att staten, regeringen, går in och lindrar de värsta skadorna av storfinansens härjningar, för att garantera de tusentals människor som blir arbetslösa en viss standard. Denna uppgift har bl. a. arbetsmarknadsministern. Han har i interpellationssvaret talat om hur mycket pengar han betalat ut. Nu bör han också tala om på vilket sätt han och regeringen tänker agera när det gäller de företag som jag nämnt och som kommer att lägga ner sin verksamhet i länet.

Anf. 45 RAUL BLÜCHER (vpk):

Herr talman! Jag får tacka arbetsmarknadsministern för svaret på min interpellation. Samtidigt måste jag emellertid understryka att det gemensamma svaret underlåter att behandla de frågor som jag ställde i min interpellation, som har fått nummer 45 och som gäller Värmland. Underlåtenheten kan knappast hänga samman med att jag i interpellationen refererar till tidigare lämnade interpellationssvar från industriministern om arbetslösheten i Värmland. Genom att hänvisa till generella politiska åtgärder som devalveringen, momssänkningen och den strama finanspolitiken åtar sig ju arbetsmarknadsministern i dag att försvara hela regeringens samlade politik för att komma till rätta med den ökande arbetslösheten.

Jag har låtit min interpellation utmynna i två frågor av följande lydelse:

1. Anser regeringen att hittills vidtagna statliga åtgärder haft tillräckligt positiva effekter på sysselsättningen i Värmlands län?

2. Avser regeringen att ta initiativ till andra typer av statliga åtgärder än de hittills prövade för att motverka den nu kraftigt ökande arbetslösheten i Värmlands län?

Jag måste alltså efter att nu ha hört interpellationssvaret upprepa dessa båda frågor.

Frågorna gäller vad regeringen tänker göra nu, när det visar sig att allt fler värmlänningar blir arbetslösa, att de öppet arbetslösa nu är uppe i 7 000, att länsarbetsnämnden i sin prognos för hösten och vintern räknar med en ytterligare uppgång till omkring 9 000 och att det faktiskt är att vänta nya nedläggningar eller inskränkningar inom skogsindustri och stålindustri i Värmland under de närmaste åren.

De arbetslösa värmlänningarna – och de som nu har att frukta en nära förestående arbetslöshet på de typiska bruksorterna i Värmland – och alla deras anhöriga, dessa tusenden har ju rätt att få besked, och det omgående. Vad är det nu de får veta av det här svaret? Jo, att beredskapsarbetena ökar och att fler kan få arbetsmarknadsutbildning. Och i övrigt att konjunkturen – om exportindustrin får fler order – *kanske* skall ge någon effekt om ett år, under andra halvåret 1982.

Men vi vet ju att om nu Billerud och Uddeholm till äventyrs skulle öka sin export under de närmaste månaderna, så kommer de båda storbolagen att lägga ner tillverkningen av en rad produkter framöver. Detta kommer självfallet att ge färre industrijobb i Värmland, och det alldeles oavsett om exporten skulle öka för basindustrierna mätt i produktmängder och pengar.

I övrigt hoppas arbetsmarknadsministern att regeringens ekonomiska politik skall bemästra problemen och trygga sysselsättningen "på längre sikt". Men inte ett ord om huruvida detta kommer att ge resultat även i Värmland. Det finns ju en regional obalans, herr arbetsmarknadsminister.

I min interpellation erinrar jag regeringen om tidigare löften i två interpellationssvar från industriminister Åsling. Fredagen den 9 maj 1980 räknade Nils Åsling upp en rad statliga åtgärder som han då ansåg "rimligen tillsammans skulle kunna medföra positiva effekter på sysselsättningen i Värmlands län". Fredagen den 24 oktober 1980 intygade herr Åsling att regeringen noga följer utvecklingen i Värmland och är beredd att stödja projekt som ger ökad sysselsättning i länet.

Dessa båda besked måste ju ändå ha varit ägnade att lugna de familjer i Värmland som under förra året antingen redan drabbats av eller stod inför överhängande risk att drabbas av arbetslöshetens verkningar. Dessutom har det gång på gång i tidigare regeringssvar om arbetslösheten i Värmland sagts att den totala sysselsättningen ökade, även om antalet jobb inom industrin minskade. Underförstått skulle alltså kommuner och landsting, servicebran-

Nr 20

Fredagen den
6 november 1981

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

Fredagen den
6 november 1981

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

scherna och handeln ge fler nya jobb medan fabriker lades ner. Det var förstås ett resonemang som var formellt riktigt då, även om ökningen av antalet jobb innehöll en växande andel deltidsarbeten och ökningen av jobben räknat i heltidsarbeten var betydligt mer blygsam.

Men hur går det nu, arbetsmarknadsminister Ingemar Eliasson, när så gott som samtliga värmländska kommuner måste dra ner på sin verksamhet – just till följd av den regeringens ekonomiska politik som bl. a. innebär minskade statsbidrag på en rad områden och som arbetsmarknadsministern räknar med skall bemästra problemen och trygga sysselsättningen på längre sikt? Ni vill ju bromsa utvecklingen inom den s. k. offentliga sektorn, och alla kommuner kan i dag säkert intyga att det kommer att bli färre jobb under 1982 i kommunerna än vad man annars skulle ha räknat med. Till de arbetstillfällena som f. n. blir lediga inom kommunal verksamhet, inberäknat sjukvården, finns för dagen en lång rad av sökande. Kommunalarbetareförbundets organisationer i Värmland har nyligen slagit larm om den hastigt ökande arbetslösheten bland sina medlemmar.

Och service och handel är ju som regel indirekt beroende av hur det går för den lokala industrin och hur det går med arbetslösheten totalt i länet.

Nu får man ju ändå vara tacksam för att arbetsmarknadsministern i svaret ändå nämner strukturella obalanser inom de råvarubaserade industrigrenarna, som svarar för en stor del av sysselsättningen inom t. ex. Värmlands län. Men det är ju detta som jag har tagit upp med industriministern i förra årets interpellationer om industrikris och industriutveckling i Värmlands län. Och då har industriminister Åsling nöjt sig med att uttrycka sin tilltro till de redan vidtagna statliga åtgärderna: Värmlandsdelegationen – salig i åminnelse –, länsstyrelsens projektmedel, som skulle användas för att idéer och projekt skulle kunna tas till vara och utvecklas så att nya arbetstillfällen skulle kunna skapas, och så möjligheterna till regionalpolitiskt stöd, som kan tillämpas inom hela länet och därtill förstås utvecklingsfondens utbyggda verksamhet.

Men därmed skulle det räcka från statens sida. Vi har från vänsterpartiet kommunisterna ställt förslag om betydligt mer omfattande och långtgående statliga åtgärder just för att öka industriverksamheten och antalet industriarbeten inom Värmlands län. Men dessa förslag har avvisats.

Det är ju inte minst detta som gör de två i interpellationen ställda frågorna synnerligen berättigade och högeligen aktuella i dag: Räcker regeringens åtgärder när arbetslösheten uppenbarligen ökar ännu mer i Värmland än vad regeringen sade sig räkna med i fjol? Eller har jag fel? Har regeringen helt kallt räknat med att arbetslösheten skall få fortsätta att öka i den här takten i Värmlands län? Kan vi över huvud taget räkna med ett enda konkret förslag till nya, hittills oprövade åtgärder för att få fart på industrin i Värmland, för att hindra att det blir ännu värre och för att kunna vända utvecklingen åt motsatt håll?

Fru talman! Jag emotser fortfarande svar på mina frågor av arbetsmarknadsministern.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Nr 20

Fredagen den
6 november 1981

Anf. 46 Tredje vice talmannen KARL ERIK ERIKSSON (fp):

Fru talman! I den arbetslöshetsituation som vi befinner oss i finns det några län som har det alldeles särskilt besvärligt. Ett av de hårdast drabbade länen är arbetsmarknadsministrernas och mitt hemlän, Värmland. Jag har i min fråga inriktat mig just på detta och frågat arbetsmarknadsministern vilka åtgärder regeringen avser att sätta in i de hårdast drabbade länen.

Dagens siffror på arbetslösheten i Värmland – som jag har fått nu på morgonen från länsarbetsnämnden och som säkert också arbetsmarknadsministern känner till men som jag inte skall ta upp tiden med att återge här – visar på en kraftig ökning av arbetslösheten både i jämförelse med september i år och i jämförelse med oktober förra året. Ungdomsarbetslösheten ligger ju väldigt högt, och likaså inger varslen stark oro.

Jag tycker det är naturligt att i den här debatten – och i andra debatter som jag har möjlighet att lyssna till här i kammaren – lyssna till representanter för olika län, som känner oro för sina län och för den bygd de representerar. Jag vill säga att ett företag i min hembygd i dagarna – jag tror att den nyheten publicerades just i går – märkt att det seglat upp orosmoln. "Nya avsked vid Thermia-Verken" är den kraftfulla rubriken i tidningarna. Ett företag som långt in på 1980-talet såg fram emot en lysande framtid när det gällde tillverkning av värmepumpar har nu måst friställa 37 personer och har enligt rubrikerna – jag har fått detta bekräftat i dag efter ett direkt samtal med företaget – varslat ytterligare 90. Detta händer i ett företag med 340 anställda och som för mindre än ett år sedan hade mycket goda framtidsutsikter. Det beror dels på det minskade byggandet, dels på oviljan hos enskilda att investera till följd av den osäkerhet som de känner.

Jag vill tacka Ingemar Eliasson för svaret. Jag skall inte överutnyttja den förmån som har getts mig genom att mitt frågesvar har bakats in i ett interpellationssvar. Det innebär ju ökade möjligheter till debatt.

Jag har tolkat arbetsmarknadsministrernas svar så, att han i denna debatt vill ta emot råd från olika håll. Jag utgår från att jag senare kommer att få detta bekräftat. Han har redan fått en del råd när det gäller statliga satsningar, stimulans av industrin och liknande åtgärder. Jag skall inte gå in på dessa frågor, då jag utgår från att arbetsmarknadsministern har sin blick riktad på dem.

Jag vill i stället ta upp några mindre detaljer, som jag dock tror betyder mycket för ungdomen. Ingemar Eliasson nämner i svaret den åtgärd för att främja ungdomars utbildning i gymnasieskolan "i form av inbyggd utbildning, lärlingsutbildning och yrkesintroduktion" som föreslogs i proposition 1979/80:145. Det är riktigt att detta var ett bra förslag. Det har slagit väl ut på många håll. Jag har talat med flera skolledare som har verifierat att de har haft nytta av denna åtgärd och att den har skapat arbete för just ungdom i de lägre arbetsföra åldrarna. Men man känner på många håll en viss oro till följd av den debatt som har uppstått om huruvida dessa former skall betraktas som

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

anställningsförhållande eller utbildning. Och här vill jag ge ett råd till Ingemar Eliasson. Jag tror att det vore mycket värdefullt, om det kunde bli klarlagt att det är ett utbildningsförhållande. Jag vet att detta inte är arbetsmarknadsdepartementets bord, men jag tror att det är av intresse för arbetsmarknaden att det kommer ett klartecken. Om det skulle vara statsrådets bord, är det ännu mer motiverat för mig att ge detta råd.

När jag i dag talade med länsarbetsnämnden i mitt län frågade jag: Vad skulle ni ge för råd till arbetsmarknadsministern, om ni stod i talarstolen i riksdagen? Då sade de, nästan till min förvåning, alldeles oförbehållsamt: Vi skulle ge honom det rådet, att se över, sanera i och göra bestämmelserna mer lättbegripliga när det gäller floran av bidrag på olika områden. Jag skall inte i detalj gå in i en debatt om detta, men det kan vara intressant att föra fram denna synpunkt. På länsarbetsnämnden menar man att många småföretagare nu inte känner till alla typer av stöd och att man på småföretagen skulle kunna få vissa arbetstillfällen, om dessa företagare verkligen kände till alla bestämmelser och om dessa vore något förenklade.

Det finns en annan åtgärd som jag personligen tror mycket på när det gäller ungdomen: en uppmjukning av bestämmelserna om provanställning. Jag vill avsluta med att säga några ord om detta. Det har, inte minst från arbetsmarknadsministerns sida, ställts i utsikt en viss uppmjukning. Och jag noterade med tacksamhet att arbetsmarknadsministern sade ungefär följande: Om bara en ungdom får anställning utan att det går ut över någon annan, är en laguuppmjukning motiverad. Jag tror att en sådan uppmjukning skulle kunna bidra till att många ungdomar får jobb, och jag kan ge ett konkret exempel.

För två veckor sedan var jag inbjuden till ett företagarmöte i Värmland där något över 30 företagare var samlade. Man bjuder in en politiker i taget som man ställer frågor till, och det var hårda krav som fördes fram till mig. Man frågade bl. a.: När kommer denna uppmjukning? Då svarade jag: Det skulle vara intressant att veta om ni företagare är beredda att ställa upp, om regeringen föreslår en uppmjukning. Det blev en intensiv debatt, som slutade med att jag till detta drygt trettioårliga småföretagare i mitt eget hemlän konkret ställde frågan: Hur många av er är beredda att provanställa ungdomar, om det ges större frihet att göra detta? I svarade direkt ja. Det är något över 30 %. Jag tror inte att det är någon riktsiffra för Sverige, men jag tror faktiskt, herr arbetsmarknadsminister, att många företagare kommer att känna ett visst ansvar i samband med en uppmjukning. Och mina frågor är: När kommer förslaget? Och när skall det, enligt era planer, träda i kraft?

Anf. 47 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Fru talman! Jag får tacka arbetsmarknadsministern för svaret. Tyvärr måste jag instämma i vad som har sagts tidigare av andra interpellanter, dvs. att svaret är tämligen innehållslöst. Det är synd att man skall behöva säga de orden, men det är en uppriktig åsikt som jag har om innehållet.

De åtgärder som nämns i svaret, dvs. talet om räntesänkningen, finanspolitiken och generella åtgärder för att stärka näringslivets konkur-

renskraft, är den sedan länge kända politiken, och det var inte den jag frågade efter när jag hänvisade till den svåra situationen i Västmanland.

Beskedet om anslag för andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder och de beviljade anslagen för beredskapsarbeten etc. är, som arbetsmarknadsministern väl känner till, en droppe i havet om de ställs mot de enorma problem som nu kommer.

Några besked om huruvida arbetsmarknadsministern anser att det är nödvändigt att stärka förmedlingarnas personella resurser finns inte heller med i svaret.

Det här svaret kan nog bara tolkas på två sätt: Antingen är det så att regeringen har funnit för gott att acceptera den största arbetslösheten under efterkrigstiden, eller också är det så att man nu inser att man inte klarar av att lösa problemen med en borgerlig politik utan nöjer sig med allmänt tal om finanspolitik och åtgärder för att stärka näringslivet, för att kunna övervintra och i förlängningen hoppas på en konjunkturuppgång.

Jag skall inte fördjupa mig i detaljer kring situationen i Västmanland – den finns ju att studera i statistiken. Men jag vill ändå översiktligt nämna några siffror. Vi har runt 10 000 arbetsökande, varav hälften för s. k. omedelbar placering. Dessutom finns ca 3 500 personer i s. k. sysselsättningskapande verksamhet, i arbetsmarknadsutbildning, beredskapsarbeten etc.

Till detta kommer insikten om att situationen nu snabbt förvärras. Byggnadsarbetarna i länet står inför en av de värsta vintrarna någonsin. Om inga nya stora byggprojekt startas utöver vad som i dag är känt och planerat, så kommer 700–800 man att vara arbetslösa under våren. På byggsidan är vi ett av de värst drabbade länen i landet. Om inget snabbt görs inom stålindustrin, så blir gårdagens varsel för över 700 personer vid Fagersta AB, varav hälften drabbar mitt län, inte det sista i den branschen. I dag spekuleras det också om företagsledningen ens var informerad om vad som skulle hända – om det inte var så att styrelsen, långt bort från de anställda i dessa bruksorter, har fattat beslut om nedskärningar.

I min hemkommun, Hallstahammar, som ju också arbetsmarknadsministern nyligen har besökt, har man i år förlorat ca 700 arbetstillfällen. Och det gäller inte bara det till största delen nedlagda bruket, utan det är också problem vid den andra stora industrin, Bulten-Kanthal AB.

Där går det inte "upp och ner", som arbetsmarknadsministern så hurtigt uttryckte det vid sitt besök nyligen, utan där går det bara ner. Kalla siffror visar att företaget, som i praktiken i ett helt decennium haft anställningsstopp, i december 1975 hade 3 349 anställda, medan man sex år senare, nu i oktober, har 2 649 anställda. Man kan säga att 700 jobb har försvunnit där, redan innan den nu aktuella krisen har satt in. Det går alltså inte upp och ner – det går bara ner. Det hela börjar nu märkas på allvar genom en ökad avflyttning.

När stålkrisen i våras diskuterades i riksdagen, så var det huvudsakliga beskedet från regeringen en hänvisning till att det var korta pendlingsavstånd i länet. Det är bara det att det inte finns några jobb att pendla till på bruksorterna, och situationen för Västerås försämrats också.

Ser man tillbaka på vad som har lovats och vad som har uppfyllts när det gäller nedläggningar, så är exemplet Spännarhyttan lärorikt. Regeringen ville inget göra – det skulle ASEA klara av, sade man. Längre talades det om ersättningsindustrier, som skulle lokaliseras till Norberg. Enligt vad jag vet i dag, har kanske 100 av de 400 som blev arbetslösa fått nya jobb på orten. ASEA:s ansvar var alltså minimalt, och det är detta ansvar som regeringen då kröp bakom. Regeringen har ingenting att sätta emot när de s. k. marknadskrafterna i snabb takt sopar undan jobben och raserar hela strukturer av arbete och socialt liv på bruksorterna.

Eftersom dagens interpellationssvar är ganska tunt, tar jag mig friheten att lyfta fram några av de mera konkreta besked som arbetsmarknadsministern lämnade vid sitt besök i länet.

Arbetsmarknadsministern sade: Den offensiva politik som regeringen presenterat kommer att leda till 30 000–40 000 nya jobb. Extraresurser till arbetsmarknadspolitiken beräknas ge lika mycket.

Jag har gjort ett grovt överslag och beräknat hur många jobb det här skulle ge i Västmanland om man räknar i förhållande till folkmängden. Vad jag förstår innebär arbetsmarknadsministerns besked att det skulle bli 1 000 nya jobb i länet som resultat av arbetsmarknadspolitiken, och det skulle bli 1 000 nya jobb som resultat av den ekonomiska politiken. Jag tycker att det vore av värde om arbetsmarknadsministern något kunde konkretisera sig – även om jag inser att det kan vara svårt – och ge en fingervisning om var, när eller hur de här jobben skall komma till. Vilka etableringar är det som avses? Kan vi räkna med några jobb i Norberg, Fagersta, Hallstahammar, Surahammar eller Västerås, för att ta några exempel på orter som behöver nya jobb, eller är det bara spekulationer och förhoppningar från regeringens sida?

I svaret nämns också att U län har fått 29 miljoner mera än förut för att klara beredskapsarbetena. Det räcker inte alls till. När det gäller beredskapsarbeten i länet är det så att man nu har ungefär 1 600 personer i verksamhet. Om man inte får mera pengar, så kommer det antalet att minska med hälften i april, dvs. det blir ungefär 800 kvar i beredskapsarbeten. Det kommer sedan att minska i snabb takt, så att man i slutet av budgetåret kan hålla ca 200 i beredskapsarbete. Ingen jag har talat med tror att vi har någon väsentligt lägre arbetslöshet vid den tidpunkten än vi har i dag. Med den förda ekonomiska politiken och med regeringens valhända politik är det förmodligen tvärtom.

Situationen för ungdomen är i vårt län som i andra län rent katastrofal. Jobb med s. k. juniormärkning är till antalet noll.

Vad som ytterligare försvårar situationen i Västmanland är att vi just inte har någon statlig verksamhet utöver posten och SJ, som finns på alla håll. Det finns inga möjligheter att tidigarelägga några statliga investeringar som skulle kunna påverka t. ex. byggnadsverksamheten.

Vi är redan tidigare olyckligt lottade när det gäller utlokaliseringen till länet, och nu får vi sota dubbelt för detta.

Jag skall också ta upp situationen på arbetsförmedlingarna. Jag är väl medveten om att några extra tjänster på arbetsförmedlingarna inte innebär

någon långvarig lösning på problemen, men jag har vid kontakter med arbetsförmedlingar fått mig beskrivet hur situationen är. Personalen har en oerhörd arbetsbörda – man kanske kan ägna 10 minuter, en kvart eller något mer åt en arbetslös om allt löper som det skall. Vi har svårt att arbeta med att fylla vakanserna inom arbetsmarknadsutbildningen, säger man. Man har svårt att hinna med t. ex. att ackvirera platser till rekryteringsbidraget, och man har svårt att hinna med uppsökande verksamhet. Situationen är helt enkelt oerhörd trängd, och det var av den anledningen jag ställde min fråga angående personalsituationen på förmedlingarna. Nu har jag hört att AMS har begärt ytterligare medel för att kunna klara situationen med t. ex. övertidsarbete. Men vore det inte bättre med högre anslag, så att man kunde inrätta flera tjänster och på ett mera helt och riktigt sätt arbeta med de små arbetsmarknadspolitiska medel som ändå finns och som arbetsmarknadsministern hänvisar till i svaret?

Jag skall inte uppehålla mig längre vid detta – det står många i kö för att få tala – utan jag vill avrunda med några frågor till arbetsmarknadsministern som det är nödvändigt att få svar på för att få klarhet i vad man kan vänta sig i vårt län.

Har regeringen några planer för att rädda bruksorterna och stålfolket som blir arbetslöst eller några planer för de ungdomar som växer upp på dessa orter och som knacker på porten, men inte släpps in och som drabbas av desperation? Har regeringen några besked att ge om nya jobb för t. ex. byggnadsarbetarna i länet? Har man tagit situationen på allvar och övervägt vad man kan göra för att tidigarelägga några projekt? Finns det några nya projekt? Hur ser regeringen på det faktum att de nu tilldelade medlen för beredskapsjobb inte räcker längre än t. o. m. april med nuvarande omfattning? Anser arbetsmarknadsministern att det behövs någon förstärkning av personalen på förmedlingarna? Eller är allting bra som det är, eftersom det inte nämns någonting i svaret om detta?

Om regeringen menar något med sin stolta paroll som man framförde i Västmanland, nämligen att man startat ett krig mot arbetslösheten, så plocka då fram vapnen och gå till offensiv! Eller är det så, som jag befarar, att man är så skräckslagen att man tänker gräva ned sig än djupare i skyttegravarna?

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 48 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag tackar arbetsmarknadsministern för svaret på min interpellation.

Efter det att jag skrev interpellationen har sysselsättningen i Uppsala län ytterligare drabbats av ett par allvarliga försämringar. I södra länsdelen har ett av de få kvarvarande konfektionsföretagen, Hettemarks i Enköping, dragits in i diskussioner om nedläggning. Det är stor risk för att denna arbetsplats för kvinnor kommer att försvinna nästa år. Det är särskilt

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

allvarligt i den kommunen, där kvinnoarbetslösheten redan är mycket hög.

Vad som är allvarligare i denna kommun är att Bahco Verktyg i Enköping har varslat om korttidsvecka för flera hundra anställda. Vi ser nu resultatet av Bahcos och den övriga svenska verkstadsindustrins utlandsetableringar. Vi har från vpk:s sida ständigt framhållit att de svenska företagens kapitalexport inte på något sätt på sikt skapar några arbetstillfällen i Sverige. Detta är ett av de senaste bevisen för det påståendet. Bahcos tillverkning av tänger och andra verktyg i dess fabriker utomlands hotar nu arbetarna i Enköping.

Jag har också i min interpellation tagit upp problemen i Norduppland. Det är en region som väl kan jämföras med övriga Bergslagen och som har direkta Norrlandsproblem. Också där är det strukturproblemen i den svenska industrin som manifesteras. Dannemoragruvan, den ena av de två återstående järnmalmsgruvorna i Bergslagen, kommer antagligen att läggas ned vid midsommar nästa år. De två mindre kvarstående stålverken i regionen, Österbybruk och Söderfors, hotas som alla andra bruk av krisen i den svenska stålindustrin.

På det här sättet kan vi gå från område till område och konstatera hur privatkapitalet har utarmat Sverige. Stora vinster har plockats ut under de goda åren, men nu har man ingenting som man vill satsa. Statsmakterna och särskilt de borgerliga regeringarna har låtit detta ske utan att ingripa. Nu får man ställa upp för att avhjälpa de värsta verkningarna av den politiken. Men det skapar inga nya arbeten vare sig i Uppsala län eller på andra ställen att hänvisa till ökade arbetsmarknadsanslag, såsom arbetsmarknadsministern gör i sitt svar.

Slutligen några ord om de speciella problem som drabbar Norduppland i samband med att kärnkraftsbygget i Forsmark nu går mot sin fullbordan. Arbetsmarknadsministern har ingenting nämnt om detta, fastän jag frågat särskilt hur dessa problem skall lösas. Trots vackert tal och besök av ministern på platsen finns det fortfarande inga konkreta besked om hur arbetarna i Forsmark skall få nya arbeten. Det är naturligtvis först och främst byggnads- och anläggningsarbetare som drabbas, och det sker nu väldigt snabbt. Det är i och för sig ingenting att skratta åt – jag ser att arbetsmarknadsministern och hans medhjälpare sitter och utbyter leenden – utan det är ett allvarligt problem för dessa arbetare i Forsmark och ingenting att dra på munnen åt. Vi har från vpk:s sida gång på gång framfört krav på att det skall sättas i gång ersättningsarbeten. Man har sagt – det gjordes senast i våras när jag hade denna fråga uppe – att man har bestämda projekt, att det kommer att läggas fram förslag osv. Men ingenting har kommit fram.

Vi har framfört krav på att man skall starta upp med utbyggnaden av ett oljelager i Hargshamn – något som har varit aktuellt och som överstyrelsen för ekonomiskt försvar har sagt ja till. Man har sagt att det behövs ett sådant oljelager. Men saken har lagts på hyllan utan att det har redovisats vad detta egentligen beror på. Men en sådan investering skulle innebära en direkt sysselsättningseffekt. Det skulle också vara en mycket god framtidsatsning, både för regionen och för landet som helhet.

Jag vill därför upprepa mina frågor till arbetsmarknadsministern: Vilka konkreta projekt finns det f. n. när det gäller att ersätta bortfallet av arbeten i Forsmark? Och vidare: Varför har Hargshamnprojektet lagts på hyllan, fastän vi behöver oljelager av bättre kvalitet? Det skulle innebära en stor lättnad för Norduppland som region om det här projektet kom till stånd.

Anf. 49 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min interpellation.

Som jag skrev i interpellationen är arbetsmarknadsläget i Älvsborgs län mycket allvarligt. Det har ju också arbetsmarknadsministern kunnat förvissa sig om på plats vid sitt besök i länet förra veckan.

Den senaste månaden har arbetslösheten sjunkit något. Det beror på att man använt de resurser staten ställt till förfogande för att skapa beredskapsarbeten och anordna arbetsmarknadsutbildning. Men medan man har berett ungefär 1 000 personer sysselsättning eller utbildning har arbetslösheten sjunkit med endast 500. Läget när det gäller varaktiga arbetstillfällen har alltså ytterligare förvärrats under oktober månad.

Jag har i min interpellation ställt frågan vilka åtgärder regeringen ämnar vidta dels på lång, dels på kort sikt för att bekämpa arbetslösheten i Älvsborgs län.

När det gäller åtgärder på lång sikt får jag väl ta hänvisningen till regeringens ekonomiska politik som ett svar från arbetsmarknadsministern. Jag kan inte säga att jag är nöjd med det svaret. Man sätter från regeringens sida sin tillit till marknadskrafterna. Man hoppas på att order skall strömma exempelvis till exportindustrin och därmed sätta fart på hjulen igen. En kommande högkonjunktur hoppas man också skall bidra härtill.

Nu har ju arbetslöshetssiffran under hela senare delen av 1970-talet varit hög – oavsett konjunktur. En första fråga till arbetsmarknadsministern blir därför:

Är regeringens långsiktiga politik inriktad på att få ned arbetslöshetssiffrorna till en så att säga mera normal nivå – dvs. till de siffror om ca 100 000 öppet arbetslösa, som varit det normala under senare delen av 1970-talet – eller är regeringens åtgärder inriktade på att få bort arbetslösheten och att få ned arbetslöshetssiffrorna till nol!?

I båda fallen anser jag att regeringens politik borde ha varit betydligt aktivare. Vad som måste till är ju en offensiv statlig politik med satsningar både på ny samhällsägda industri och på en fortsatt utveckling av den offentliga sektorn. Vpk har också i olika sammanhang här i riksdagen skisserat innehållet i en sådan politik, och nu senast har Carl-Henrik Hermansson redogjort för vår politik i sitt inlägg i denna debatt.

När det sedan gäller mera kortsiktiga åtgärder redovisar arbetsmarknadsministern i svaret de satsningar man hittills gjort från regeringens sida. Och det var i och för sig kända fakta. Det är satsningar som ju visat sig otillräckliga. Arbetslösheten stiger fortfarande i landet.

I Älvsborgs län har man, som jag sagt, använt sig av de medel som hittills ställts till förfogande. Det har enbart påverkat situationen marginellt, och

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

man räknar från länsarbetsnämnden med att arbetslöshetssiffrorna ytterligare kommer att stiga under november och december.

Det man är i behov av i Älvsborgs län just nu är bl. a. ytterligare statliga medel till beredskapsarbeten, och det kravet har arbetsmarknadsministern redan ställt inför vid sitt besök i länet. Länsarbetsnämnden har också upprepat denna framställning till AMS om ytterligare 80 milj. kr. för sysselsättningskapande åtgärder. Jag vill fråga arbetsmarknadsministern om regeringen vid sin förnyade prövning kommer att bifalla detta krav från Älvsborgs län.

Jag tänker inte ta upp några siffror från länet. Jag har redovisat dem i min interpellation. I stället vill jag ta upp några andra konkreta frågeställningar som har betydelse för sysselsättningen i Älvsborgs län.

Det första området är teko. Att tala om arbetslöshetsproblem i Älvsborgs län utan att beröra teko är en omöjlighet. För södra länsdelen är tekoindustrin fortfarande en basnäring. Den bör enligt vår mening fortsätta att vara det, men det fordrar en helt annan tekopolitik från regeringens sida. Eftersom vi skall ha en tekodebatt om några veckor här i kammaren, skall jag inte ta upp de mera principiella frågorna. Men redan nu måste åtgärder vidtas snabbt för att inte situationen ytterligare skall förvärras. Just nu är 627 personer varslade om uppsägning vid Eisers fabrik i Borås. Det är nödvändigt att staten skjuter till de medel som behövs så att varslen kan dras in och verksamheten fortsätta. Jag vill med anledning av det ställa två frågor till arbetsmarknadsministern:

Inser inte regeringen att det blir billigare att täcka Eisers förluster och låta verksamheten fortsätta än att tvinga ut människor i arbetslöshet alternativt beredskapsarbeten?

Är regeringen medveten om vilka risker tekoindustrin löper i stort om varslen får träda i kraft? En fortsatt nedgång för tekoindustrin innebär ju att människor inte vågar satsa på teko, man utbildar sig inte inom den branschen. Och det innebär att även livskraftiga industrier kommer att få problem. Det är alltså hög tid att vända trenden. Att rädda jobben vid statliga Eiser måste vara första steget.

Jag vill också ta upp situationen inom den offentliga sektorn. Älvsborgs län har förvisso inte varit särskilt gynnat när det gäller utlokalisering av statliga verk. Statens provningsanstalt har dock utlokaliserats till Borås. Därmed är också grunden lagd för att utveckla den delen av statlig verksamhet i Borås. Det är ju fullt möjligt att dra nytta av den tekniska utrustning som redan finns vid provningsanstalten och exempelvis inrätta en forskningsstation i anslutning till den. Jag vill därför fråga om regeringen har några planer i den riktningen.

Statliga satsningar inom energisektorn måste ju till om folkomröstningens beslut om avveckling av kärnkraften skall genomföras. För Älvsborgs län, som är både skog- och torvrikt, skulle en medveten satsning på dessa energikällor innebära åtskilliga nya arbetstillfällen. Det har också folkampanjen i länet visat. Men initiativ i den vägen väntar vi fortfarande på från regeringens sida.

En annan sektor, byggverksamheten, är ett viktigt arbetsmarknadspolitiskt instrument, eftersom den dels direkt ger jobb åt byggnadsarbetare, dels indirekt ger sysselsättning åt övrig industri. I Älvsborgs län väntas arbetslösheten bland byggnadsarbetare att bli mycket stor under vintern. Från länsarbetsnämndens sida vill man tidigarelägga byggandet av riksväg 41 mellan Borås och Varberg. Kommer regeringen att medverka till att så kan ske? Allt är också klart för att starta Vattenfalls bygge i Trollhättan. Vad som behövs är regeringens klarsignal. Och jag frågar: Kommer den klarsignalen?

Ett annat stort projekt som skulle ge 250 byggnadsarbetare jobb i fem år är det s. k. NÄL-projektet, att bygga Norra Älvsborgs lasarett. Det är en landstingsfråga, och landstingets borgerliga ledamöter har skrinlagt projektet. Men jag vill mera generellt fråga arbetsmarknadsministern om just landstingens roll när det gäller att bekämpa arbetslösheten. Borde inte landstingen starta nödvändiga projekt för att på sitt sätt bidra till att lösa den svåra arbetslöshetssituationen?

Slutligen en frågeställning som har marginell sysselsättningseffekt men desto större betydelse för arbetsmiljön. Situationen på arbetsförmedlingarna i Älvsborgs län börjar nu bli olidlig. Man har helt enkelt inte tillräckligt med personal för att klara denna situation med ideliga nya varsel och rekordhög arbetslöshet. Säkerligen är situationen likartad över hela landet. Vi har ju nyss hört Hans Petersson i Hallstahammar redogöra för läget i Västmanland. Det finns inga medel för att anställa mer personal, heter det, men nog måste regeringen ta detta under omprövning och ge möjlighet till en personalökning vid arbetsförmedlingarna med tanke på att situationen så drastiskt försämrats. Min sista fråga till arbetsmarknadsministern är därför: Har regeringen några sådana planer?

Allra sist en reflexion. Arbetsmarknadsminister Eliasson kommer förstås att slå ifrån sig alla konkreta krav med hänvisning till att de kostar pengar. Motrepliken kan jag ge redan nu: Det är ett oerhört samhällsekonomiskt slöseri att låta människor gå arbetslösa. Och det finns ju pengar till exempelvis momssänkning på lyxvaror och till att sänka skatten för höginkomsttagare. Vpk har i sin motion med anledning av det senaste besparingspaketet föreslagit att åtgärder vidtas mot arbetslösheten och anvisat medel. Vad man kan hoppas är att riksdagen följer den linjen och inte regeringens. I så fall kommer det att finnas pengar.

Anf. 50 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Jag tackar arbetsmarknadsministern för svaret.

Av svaret framgår att arbetsmarknadsministern inte tänker göra något särskilt för att förbättra den bistra och hotfulla arbetsmarknads- och sysselsättningssituationen för Göteborgs och Bohus läns befolkning. Framför allt tänker inte arbetsmarknadsministern och hans regering göra något för att påverka den industristrukturella bilden, de strukturella särdrag som industrin i regionen har fått genom utvecklingen och som är den största orsaken till den nuvarande situationen. Han nöjer sig med att passivt vänta

och hoppas på att arbetslöshetssiffrorna inte skall slå nya rekord den kommande vintern. Regeringens initiativ och aktiva insatser vänder sig åt ett helt annat håll. Med skattemedel, genom olika former av subventioner, bidrag och stimulansåtgärder, påskyndar och underlättar man strukturomvandlingen, dvs. den medvetna strukturella anpassningen av Göteborgs industri, till den internationella marknaden.

Strukturomvandlingen för Göteborgsregionen har inneburit en markant ökning av utlandsberoendet. Mer än 60 % av Göteborgsföretagens produktion går på export. Det gör att produktionen är särskilt känslig för internationella konjunkturella svängningar och priser. Strukturomvandlingen har inneburit en stark monopolisering och multinationalisering av den svenska och göteborgska industrin. Det har i sin tur medfört en ökad utlandsetablering med den större andelen investeringar utomlands. Och där kan man säga att regeringens politiska syfte, att genom bidrag och subventioner till exportindustrin öka dess vilja till investeringar och på så sätt öka sysselsättningen, har krönts med framgång.

De svenska företagen har ökat antalet anställda med 100 000 de senaste tio åren. Det är bara det att de ökar antalet anställda utomlands, dit stora delar av industriinvesteringarna också går. För Göteborgsregionens del har den utvecklingen inneburit att industrisysselsättningen har minskat med över 20 000 arbetstillfällen sedan mitten av 1960-talet och väntas minska ytterligare.

Utlandsetableringen har inneburit att våra industrier har förvandlats till sammansättningsfabriker, och en stor del av de komponenter som exempelvis Volvo använder för sin biltillverkning kommer från underleverantörer utanför Göteborg. Hela 50 % importeras från utlandet.

Den här strukturomvandlingen innebär att Göteborgsregionen håller på att avindustrialiseras. Av 165 industriföretag med minst 50 stycken kollektivanställda 1950, fanns det endast 33 stycken kvar 1978.

Herr talman! Jag vill ställa en fråga till arbetsmarknadsministern. Den strukturella omvandling som den svenska industrin genomgår har haft de negativa effekter som jag nyss har beskrivit. Den har inneburit ökad kapitalkoncentration, ökad monopolisering, ökad multinationalisering, utlandsetablering och kapitalexport. Den har också inneburit de förändringar i industrins struktur som jag tidigare har beskrivit med motsvarande alarmerande effekter på arbetsmarknaden och sysselsättningen. Regeringens politik syftar till dels att inte påverka och styra den pågående strukturomvandlingen, dels att stimulera och påskynda densamma. Anser inte arbetsmarknadsministern att alla de negativa effekter strukturomvandlingen har haft kommer att förstärkas om strukturomvandlingen tillåts fortsätta på samma sätt?

Herr talman! Arbetslösheten i Göteborgsregionen har stigit under senare delen av 1970-talet. Under första hälften av 1970-talet var det genomsnittliga antalet arbetslösa och personer som var föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder ca 10 000 per månad. Mot slutet av 1970-talet har denna siffra fördubblats.

I september i år fanns i Göteborgs och Bohus län 12 754 arbetslösa och dessutom 9 140 personer som var föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder – sammanlagt 21 894 personer. Mot detta svarade 1 813 lediga platser.

Av de arbetslösa var mer än 5 000 ungdomar under 25 år och 7 700 var kvinnor. Göteborgs näringslivssekretariats prognos över efterfrågan på arbetskraft i Storgöteborg visar att antalet personer i arbetskraftsåldern kommer att öka med nära 20 000 fram till 1985. Samtidigt kommer antalet arbetstillfällen att minska med ungefär 2 500. Vid mitten av 1980-talet kommer det alltså att fattas 30 000 jobb i Göteborgsregionen, trots att man räknar med att ytterligare 6 000 personer kommer att förtidspensioneras av arbetsmarknadsskäl.

Regeringen bemöter den situationen genom en åtstramningspolitik som slår igenom på arbetsmarknadspolitikens område. I september 1979 var mer än 13 000 personer i Göteborgs och Bohus län föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder, medan antalet i september 1981 hade sjunkit till 9 000.

Dessutom försämras villkoren för det statliga lokaliseringsstödet till de fyra nordligaste Bohuskommunerna från årsskiftet. Och det finns risk för att det generella stödet i området kan slopas helt under 1982.

Herr talman! När jag väckte min interpellation hade jag små förhoppningar om att arbetsmarknadsministern skulle vara villig att seriöst diskutera strukturomvandlingen i den svenska industrin och dess förhållande till arbetsmarknadsläget för Göteborgsregionen.

Av det kollektiva svar som jag bland andra har fått framgår att regeringen också i fortsättningen kommer att överlämna ansvaret för de avgörande beslut som reglerar vad som skall produceras, hur det skall produceras, om produktionen skall ske i landet eller flytta utomlands, om arbetslöshetens och utslagningens omfattning, de tusentals och åter tusentals arbetslösa ungdomarnas framtid, till samma krafter som i slutna direktionsrum och med uteslutande företagsekonomiska kalkyler som underlag har skapat den industristrukturella bilden av i dag, den ekonomiska krisen och arbetslösheten.

När arbetsmarknadsministern och hans regering går ut till folket och säger att arbetslösheten beror på att vi – hela landet – befinner oss i en ekonomisk kris talar han inte om hela sanningen.

De tusentals arbetslösa ungdomarna befinner sig inte i någon kris, de varvsanställda, de anställda inom skogs- och stålindustrin, de tusentals permitterade arbetarna befinner sig inte i någon kris. Det som befinner sig i kris är det kapitalistiska ekonomiska systemet, det system som regeringens politik syftar till att i första hand slå vakt om.

En fråga som ställs och som arbetsmarknadsministern borde besvara är följande.

Här i landet finns det en utvecklad produktionskapacitet. Vi har en utvecklad teknologi. Vi har också tusentals arbetslösa som inte önskar annat än att få ett meningsfullt arbete. Vi har vidare en mängd arbetsuppgifter och

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

Fredagen den
6 november 1981

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

behov. Vad beror det på att vi inte kan utnyttja de resurserna för att tillfredsställa våra behov, utan låter folk gå arbetslösa?

Anf. 51 KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Också jag tackar för svaret, som dock inte kan anses tillfredsställa vare sig mig som frågare eller smålänningarna. Det räcker ju inte att ett antal kronor används till konstgjord andning för ett antal arbetslösa. Man måste vidta åtgärder för att hindra att arbetslöshet uppkommer, man måste få hjulen att rulla.

I Smålandslänen finns enligt de senaste uppgifterna sammanlagt 25 753 arbetsökande. Industriminister Åsling har vid något tillfälle sagt att norrbottningarna måste bli litet av smålänningar i fråga om företagsamhet. Och visst är det skillnad mellan Norrbotten och Småland när det gäller företagsverksamheten. Men det beror säkert mera på samhällsstrukturen än på de individer som bor i de olika delarna av landet. I samhällsstrukturen finns stora skillnader mellan Småland och Norrbotten.

Småland består av en mängd inte särskilt stora orter, orter som ibland domineras av ett enda företag och ibland av ett stort antal små företag med få anställda, varför även små förändringar i sysselsättningsläget slår hårt.

Den relativt goda tillgången på skogsareal har i stor utsträckning präglat sysselsättningen i Småland. Tillgången på skog var exempelvis nödvändig för glastillverkningen, och glasbruken växte upp ganska tätt.

Den negativa utvecklingen inom glastillverkningen under senare år har behandlats i riksdagen vid ett flertal tillfällen. Trots under 1970-talet fattade beslut om åtgärder för att rädda glastillverkningen fortsätter nedläggningen och minskningen av antalet sysselsatta inom glasbruken. De stora koncernernas makt över glasbruken utgör i dag ett hinder för en positiv utveckling av glasindustrin. De stora bolag som nu härskar i glasriket har endast en målsättning: att ta ut så stora vinster som möjligt. Därför går deras s. k. utvecklingsplaner ut på ytterligare rationaliseringar, flera robotar och mekanisering av glasindustrin.

Ett konkret exempel. Emmaboda Glasverk skall nu enligt företagsledningen göra den första ordentliga satsningen på tio år. 13 milj. kr. skall investeras i Emmaboda. Resultatet av investeringen blir att ytterligare mellan 10 och 20 personer mister sina jobb, eftersom investeringen gäller en ny arbetsprocess. Man kommer med detta allt längre bort från den sysselsättningsgaranti som var förutsättningen för att det franska bolaget Saint Gobain fick ta över Emmaboda Glasverk.

Detta är bara ett exempel. Med den pågående mekaniseringen och den ökade maskintillverkningen inom glasindustrin följer en yrkesmässig och kulturell utarmning av hela glashantverket med risk för att hela detta hantverk kommer att dö ut i vårt land. Det är med det konstnärliga hantverket som de småländska glasbruken är konkurrensmässiga. Denna konkurrenskraft håller vi nu på att avhända oss dels genom att duktiga glashantverkare i ökad omfattning flyttar utomlands, dels genom mekaniseringen av glastillverkningen.

Vänsterpartiet kommunisterna har vid upprepade tillfällen i motioner ställt förslag som skulle kunna vända den nuvarande glaskrisen till en positiv utveckling. Samhället måste ta över ägandet av de stora glaskoncernerna och stödja löntagarkooperativ av de mindre glasbruken. Importbegränsningar är nödvändiga inom den manuella glasindustrins produktområde liksom upprättandet av ett gemensamt exportbolag som handhar marknadsföringen. Och staten borde kostnadsfritt svara för utbildningen inom glasindustrin. Detta är förslag som helt ligger i linje med de krav som de anställda inom glasindustrin har ställt.

För att fortsätta med Emmaboda så är det en typisk ort där två utlandsägda företag har dominerat. Emmaboda Glasverk och Flyckt AB. Dessa företag har styrt kommunens bebyggelse och investeringar, som har skett helt i företagets intresse. När sysselsättningen nu minskar tar företagen inget ansvar, då är det skattebetalarna som får stå för kostnader som de egentligen inte har någon nytta eller något intresse av. Det finns många liknande exempel.

Träindustrin är ett annat område – också beroende på skogstillgången – som har dominerat Smålandsindustrin. Också här finns ett stort yrkeskunnande, bl. a. när det gäller möbeltillverkningen. Denna industri är beroende av att det byggs i landet, och byggandet ligger som vi vet på en mycket låg nivå. De höga räntorna och det försämrade sysselsättningsläget påverkar byggnationen negativt och innebär att situationen för hela byggvaruindustrin blir allt allvarligare.

Men sysselsättningen här påverkas också av en ökad import på detta område. Träindustriarbetareförbundet har vid jämförelse med importvärdet av inredningssnickerier till bostadshus funnit att Sverige 1970 importerade för 13,3 milj. kr. År 1980 hade den summan ökat till 169,2 milj. kr. Och kökssnickerier, som inte alls importerades 1970, köptes från utlandet för 91,2 milj. kr. år 1980. Man bör också ha i minnet att 1970 byggdes 106 600 lägenheter och 1980 bara 48 600. Detta är väl ganska anmärkningsvärt i ett land där vi har både råvaror och ett stort yrkeskunnande.

I Kronobergs län har exempelvis IKEA och KF stora lager och affärer för möbler. Men möbeltillverkningen är till stor del förlagd utanför landet. Virserum i Kalmar län är ett typiskt möbelindustrisamhälle. Där fanns för inte så länge sedan ett femtiotal små, mellanstora och relativt stora möbelfabriker. Där har nu den sista fabriken lagt ner sin verksamhet.

Samma bild upprepas över hela Småland. Gång på gång får smålänningarna konstatera att idéer stjåls och kommer tillbaka för försäljning på den svenska marknaden, tillverkade t. ex. i Taiwan.

Risken med avrustningen av träindustrin är att även om byggandet skulle komma i gång, finns då inte den kapacitet som behövs för att möta efterfrågan.

Särskilt svår är sysselsättningssituationen i Smålands inland. De små kommunerna Vetlanda, Eksjö, Uppvidinge, Högsby, Vimmerby och Hultsfred drabbas hårt av sysselsättningsminskningen. Befolkningsunderlaget minskar, ungdomen tvingas flytta och skattetrycket på kommunerna ökar.

Genom att orterna är så sma drabbas hela samhällsfunktionen vid nedläggning: skolor, butiker, sjuk- och hälsovård och övrig service som är helt beroende av att sysselsättningen hålls uppe.

För att få behålla sysselsättningen går kommunerna företagen långt till mötes i deras ställda krav och vidtar alltmer drastiska åtgärder, som man ibland dyrt får betala när företagets vinstintresse inte uppfylls och de lägger ner eller flyttar sin tillverkning. Kommuner drar sig inte för att med allt generösare villkor "ragga" företag från varandra. Skattebetalarna får stå för fiolerna i slutändan.

I de kommuner jag förut nämnde startades ett intressant projekt för inte så länge sedan, som berör samtliga län i Småland plus Kinda kommun i Östergötland. LO-sektionerna var den drivande kraften, men samverkan uppnåddes även med läns- och kommunmyndigheter, näringsliv och de politiska partierna. Gemensamt för detta område var att skogs- och träindustri utgjorde huvuddelen av sysselsättningen. Projektet kallades Inlandsovalen och syftade till att skapa nya utvecklingsmöjligheter för detta område, som drabbats hårt av strukturomvandlingen.

Ett omfattande åtgärdsprogram utarbetades, bl. a. en lokalisering av basindustri till det område som omfattades av Ovalen, ökade ekonomiska medel till länens utvecklingsfonder, utbyggnad av kommunikationerna, satsning på Östersjöhandeln, träteknisk utbildning och forskning samt strukturering av träindustrin, framför allt småhusbranschen.

Just när det gäller småhusbyggandet borde det finnas stora möjligheter. Många länder som tidigare byggt stenhus satsar i dag i ökad omfattning på trähus av olika orsaker, bl. a. av hänsyn till energisparande.

Vpk motionerade i frågan och föreslog att Inlandsovalen skulle bli ett regionalpolitiskt försöksprojekt. Motionen avsågs av riksdagen med en dålig motivering.

Men Inlandsovalen lever fortfarande vidare, och det finns möjligheter för regeringen att gå in och stödja projektet. Vad man kräver är inte ett subventionerat näringsliv utan en hjälp till självhjälp i en hårt drabbad region.

Smälänningarna är ju kända för att vara uppfinningsrika, envisa och tålmodiga. Det finns också väl utarbetade planer på sysselsättningsskapande projekt i samtliga län. Men vad de behöver är stöd för att komma i gång. Man måste frigöras från de ofta utländska multinationella storbolag som köper, säljer och lägger ner företag då profiten inte är tillräcklig. De anställda vill inte längre vara brickor i ett sådant spel. De måste få en chans till trygghet i anställningen.

Jag har de senaste veckorna gått igenom Smålandspressen och kunnat konstatera att det inte gått en dag då inte ett eller flera företag varslat om nedläggning, permittering eller minskning av antalet anställda. Enbart i Gislaveds kommun, för att ta ett exempel, har 25 företag haft MBL-förhandlingar om permitteringar och korttidsvecka.

Hur illavarslande utvecklingen är tycker jag bekräftas av den diskussion som nu pågår om att en järnväg där det för några år sedan investerades 20

milj. kr. för upprustning nu hotas av nedläggning – en boll som också ligger hos regeringen.

Alla som har rest i Småland vet att kommunikationerna där redan i dag är speciellt dåliga. Det finns stora krav på förbättringar. Jag vill fråga om arbetsmarknadsministern delar min uppfattning, att ett beslut om nedläggning av järnvägen ytterligare skulle försvara situationen för industrierna – det skulle bli ännu svårare att fungera och få företag att etablera sig där. Smälningarna förväntar sig konkreta åtgärder från regeringen för att hindra utarmningen av sysselsättningen i deras län.

Det var ju vad min fråga gällde, men den är givetvis obesvarad.

Anf. 52 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret på interpellationen.

5 741 personer är nu öppet arbetslösa i Kopparbergs län. Det är 300 fler än i september. Närmare 5 000 är föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det innebär att över 10 000 människor nu är utan ett ordinarie arbete. Lägg därtill att länsarbetsnämndens prognos pekar på att de öppet arbetslösa i vinter blir ca 7 000. Då kan vi säga att läget är allvarligt. Vi vet att arbetsmarknadspolitiska åtgärder har vidtagits och att arbetslösheten är hög detta till trots. Det finns 44,5 milj. kr. för beredskapsarbeten, och ändå blir arbetslösheten hög.

Nu går det 15 arbetslösa på varje ledigt arbete i Dalarna. Antalet lediga jobb är nere i 382.

Arbetsmarknadsministern har svarat på min första fråga, nämligen om man kan förhindra en ökad arbetslöshet. Jag kan konstatera att de åtgärder som regeringen vidtar inte räcker till. På min andra fråga, om de arbetslösa och de som är föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder skall få ett arbete, har jag inte fått något svar. Jag kan tolka detta på två sätt: antingen har regeringen inte något svar att ge på frågan – man är handlingsförlamad – eller också accepterar regeringen den gamle folkpartiledaren Bertil Ohlins tes att vi skall ha en 5-procentig arbetslöshet.

Jag refererade i den allmänpolitiska debatten till arbetsmarknadsminister Eliassons besök i Dalarna för nu drygt en månad sedan, då han hurtfriskt prisade regeringens sysselsättningspolitik och sade att ingen skulle behöva "huppa i älva". Men frågan är nu inte om man skall hoppa eller inte. Efter att ha läst svaret på interpellationen måste jag fråga mig om inte regeringens hela industri- och sysselsättningspolitik borde förpassas till "älva". Hela Dalarna håller på att utarmas.

Dalarnas basnäringar förtvinar. Storfinansens spel med gruv- och stålpolitiken är förödande. SSAB:s företagsekonomiska planer grundar sig inte på samhällsbehoven. De skadar folkhushållet och drabbar gruv- och stålorterna hårt. De mindre handelsstälverken och specialstålsindustrin tilläts agera utan samordning och utan att ta till vara råvarubasen.

Gruvbrytningen har lagts ned på många håll, och det hotas med ännu fler nedläggningar, vilket skapar problem med tanke på de resurser och det

kunnande som finns på de här orterna. Följden blir arbetslöshet och utarmning.

Stora Kopparberg och Gränges tjänar stora pengar på sina manipulationer med staten. Genom statens vattenkraftsrörelse rinner kapitalet både ur länet och ur landet.

Skogsråvaran används i privat vinstintresse dels av skogsbolagen genom rovdrift och kalhyggen, dels genom för liten avverkning i syfte att driva upp priserna, med arbetslöshet och bristande vidareförädling som följd.

Byggandet av bostäder och objekt inom den offentliga och industriella sektorn ligger på en mycket låg nivå. Följden är ju att arbetslösheten blir väldigt hög. Bristen på en statlig industripolitik, inriktad på samhällsbehoven, visas drastiskt genom Statsföretags nedläggningslinje i Stollbergsgruvan och ASSI:s strukturanpassning till Wallenbergsägda Swedish Match, med nedläggning som följd.

Detta är bara några exempel på hur storfinansen styr utvecklingen av branscher och orter i Dalarna. Samtidigt som industriproduktionen går ned och investeringarna stagnerar uppvisar flera bolag, verksamma i Dalarna, starkt förbättrade resultat, t. ex. ASEA, Stora Kopparberg och Atlas Copco.

Aktiebörsen jublar. Det är ju ett av kapitalismens kännemärken att samtidigt som man har produktionskris med arbetslöshet som följd kan företagen till viss del gå bättre.

Om vi går igenom bransch för bransch – eller område för område – finner vi att det inte finns stort hopp för det här länet. Skogsbruket, som tidigare har varit stabilt, kan nu råka ut för svårigheter genom att avsättningen för trävaror inte är så stor. Sågverken visar en nedgång, och den nedgången fortsätter. 600 personer inom sågverksindustrin varslas om uppsägning eller permittering. Snickeri- och trähusfabrikerna har det mycket svårt. Under 1981 har 355 arbetstagare varslats om uppsägning och 430 varslats om permittering – och det kan bli fråga om uppsägning för nästan alla.

Inom byggnadsverksamheten lutar det mot att 1 000 byggnadsarbetare kommer att vara arbetslösa under perioden. I gruvindustrin hotas den sista järnmalmsgruvan – i Grängesberg. För sulfidmalmsgruvorna är det något bättre, men Stollbergsgruvan läggs ned, varvid 90 jobb förloras.

Inom verkstadsindustrin, som skulle vara den expansiva sektorn, kan man hålla ställningen. Orderingången är så stor att man klarar sig. Men man ser problem under första halvåret 1982. Den fulla sysselsättningen kan i bästa fall upprätthållas.

I fråga om stålverk och järnbruk är det rena katastrofen. Sammanslagningen av Smedjebackens Valsverk och Boxholms Bruk betyder att arbeten för 100–150 personer försvinner i Smedjebacken. Genom strukturomvandlingen i Domnarvets Jernverk, som skall gå i mycket snabb takt, skall arbetsstyrkan minskas från 5 100 personer till under 4 000 personer. Och det understöds av landets industriminister, som i proposition 56 just föreslår detta.

Massa- och pappersindustrin kan hålla ställningarna, men det blir inga nya

jobb. När det gäller textil-, konfektions- och skinnindustri är sysselsättningen redan så låg att man där knappast kan förlora några fler jobb.

För handel och lager blir det en volymminskning. Tillgången på lediga platser under den här perioden är mycket låg. Inom kontor och förvaltning finns det inte heller några jobb. Transportnäringen räknar med stor kris och inga jobb. Inom undervisningen blir det inte heller några nya jobb. Grafisk industri kan klara sig. När det gäller hälso- och sjukvård samt barnomsorg råder det överskott på sjukvårdsbiträden, undersköterskor och läkarsekreterare. Inom äldreomsorgen föreligger under perioden inga rekryteringsbehov. Kommunernas och landstingens budget tillåter f. n. inga personalökningar.

Det är alltså rena katastrofen, om man bor i Dalarna. Då räcker det inte med småinsatser – som vi fått redovisade i svaret från arbetsmarknadsministern – om man skall hävda rätten till arbete. Jag kan sammanfatta läget på följande sätt:

Sysselsättningen i basindustrierna minskar.

Sysselsättningen inom hela tillverkningsindustrin viker.

Sysselsättningen inom den offentliga sektorn, handel och service stagnerar eller viker.

Ungdomarna kommer att drabbas särskilt hårt.

Kvinnornas läge på arbetsmarknaden försvåras ytterligare.

Det kanske nya momentet: Män mellan 25 och 64 år blir nu i allt större utsträckning arbetslösa.

Dalarnas kris är ingen tillfällig kris. På kort sikt är utbildning och beredskapsarbeten bra. Men på längre sikt behövs varaktig och för samhället meningsfull sysselsättning.

Frågan är vilka åtgärder en regering kan vidta som helt förlitar sig på att de s. k. fria marknadskrafterna skall klara upp det hela. Vpk har i flera sammanhang föreslagit investeringar och industrialiseringsprogram. Det behövs pengar till detta. Jag skulle för min del med glädje hälsa att dessa industrialiseringsprogram kom till stånd, att de kunde byggas upp med de resurser som finns i dag i fråga om investeringsmedel, t. ex. samhällsfonder och löntagarfonder, att de fick en så decentraliserad karaktär att de kunde ge sysselsättning, att arbetarna med t. ex. löntagarfonder i företagen fick ett inflytande och kunde styra investeringarna så att det blev arbete.

Jag tror att det är viktiga inslag i sysselsättningspolitiken framöver att de arbetande själva kan disponera över de resurser som skapas i samhället.

Jag återkommer till frågan: Kan regeringen – och avser regeringen att – vidta sådana åtgärder att de 5 741 arbetslösa och de närmare 5 000 som är föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder kan ges ett ordinarie arbete?

Till sist skulle jag vilja fråga arbetsmarknadsministern om inte regeringen kan – till viss del, kanske på alla sex punkterna – ställa på upp på det som länsstyrelsen i Kopparbergs län har föreslagit, vilket till viss del – och kanske bara till en liten del – kan förbättra sysselsättningsläget.

Fredagen den
6 november 1981

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

Anf. 53 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar arbetsmarknadsministern för svaret och förutsätter samtidigt att han avseende aktuella län är beredd att ge mera specifika muntliga svar på de följdfrågor som kommer att ställas i mitt anförande. Detta är nödvändigt, därför att det kollektiva svaret till ett stort antal interpellationer måste ha blivit mycket allmänt hållet. Och det är det också.

Vad gäller vpk:s allmänna politiska syn hänvisar jag till vad C.-H. Hermansson sade i sitt anförande vid inledningen av den här debatten: det tänker jag inte upprepa.

Jag har ju ställt samma frågor till arbetsmarknadsministern avseende åtgärder för ökad sysselsättning i två län, Skaraborgs län och Örebro län. Jag börjar med att ta upp mitt grannlän Skaraborgs län.

Vad gäller industrisysselsättning är Skaraborgs län i hög grad beroende av aktiviteten inom byggbranschen. Denna aktivitet är nu låg, och därför har de av denna bransch beroende industrierna i Skaraborgs län svårigheter med sysselsättningen. Under januari och februari 1982 räknar man med en byggarbetslöshet i landet som kan komma att uppgå till ungefär 13 000. I Skaraborgs län räknar man med ca 400 arbetslösa byggarbetare vid den tiden. De skulle utgöra ca 13,5 % av arbetskraften. Det är nödvändigt att man från regeringshåll gör något åt detta. Ökad aktivitet i byggbranschen ger positiva effekter också inom andra branscher, i synnerhet då inom byggmaterialindustrierna i Skaraborgs län.

Den låga aktiviteten på byggområdet har redan lett till att vissa industrier inom Skaraborgs län tvingats permittera folk, införa korttidsveckor och vidta andra åtgärder som lett till arbetslöshet inom länet. På köksinredningssidan berörs bl. a. Star i Lidköping, Marbodal i Tidaholm och Electrolux i Mariestad. Möbelindustrin i Tibro berörs. På isoleringssidan berörs Rockwool i Skövde.

Men det är inte bara den byggberoende sysselsättningen i länet som haft en svag utveckling. Man befarar – som jag anført i motiveringen i min interpellation – att arbetslösheten i länet kan komma att stiga till omkring 6 000 personer i vinter eller till 5–6 % av arbetskraften. Länsarbetsnämnden har i sin skrivelse till AMS framhållit det allvarliga läget och krävt ökade anslag till beredskapsarbeten under vintern. Det gäller alltså att snarast få i gång byggandet i landet för att öka avsättningen på byggmaterial, och det gäller att få mera pengar till beredskapsarbeten.

Som jag också anført i min interpellation kostar de sysslösa pengar för samhället. Det borde då vara förnuftigare att lägga till litet grand till det understöd som ändå måste utgå och få något nyttigt utträttat i form av beredskapsarbeten. På längre sikt måste det föras en näringspolitik som skapar varaktiga och trygga jobb. Men ni lär väl inte hinna fram till det före eller under vintern.

Jag övergår sedan till att ställa de länsspecifika frågor som jag hoppas att arbetsmarknadsministern kan svara på sedan alla haft sina inledningsanföranden. Det är två frågor beträffande Skaraborgs län.

1. Innebär de 12.5 miljoner som redovisas i svaret en väsentlig nedprutning av länsarbetsnämndens krav – vilket jag befarar?

2. Är arbetsmarknadsministern beredd att stimulera byggverksamheten i landet under den instundande vintern, så att avsättningen på byggmaterial kan öka?

Jag övergår nu till att kommentera arbetsmarknadsministerns svar i vad avser Örebro län.

Örebro län, mitt hemlän, ligger mitt i landet som ett inlandslän. Jag har länge hävdad att det måste föras en närings- och sysselsättningspolitik som fördelar sysselsättningen så jämnt som möjligt över landet. Det betyder att också inlandet måste komma i fråga för lokalisering av ny industri och vid utbyggnad av redan befintlig industri.

Örebro län har haft och har fortfarande kännning av de strukturproblem som arbetsmarknadsministern talar om i sitt kollektiva svar. Skoindustrin, som ännu för något årtionde sedan sysselsatte många tusen människor, är i dag nästan utplånad. Örebro sista skofabrik har nyss lagts ned. Stålindustrin, som är viktig inom länets Bergslagsdel, har bantats och hotas av ytterligare bantning. Kilstaverken i Karlskoga har under ett årtionde dragit ned antalet sysselsatta med upp mot 1 000. En betydande neddragning har också skett vid Degerfors järnverk, som ingår i den skuta som industriministern vid ett visst tillfälle sade att vi hade fått klar.

I länets norra del, där svårigheterna är störst, har martinugnen i Hällefors lagts ned, med många förlorade jobb som följd. Vid samma företags fabrik i Bångbro arbetar man korttidsvecka. Det gäller alltså SKF.

I år har också länets sista järnmalmgruva, Stråssagruvan, lagts ned. Att man genom pressmeddelande sagt att det blir fem sex heltidsjobb med regionalpolitiskt stöd inom trädgårdsbranschen i närbelägna Storå är en ringa tröst. Det leder mig nästan till att säga samma sak som i ett TV-program jag såg nyligen, som handlade om historisk tid i Sverige. Det var tidig medeltid, och prästen gick runt och hämtade upp pengar till kyrkan. Till slut fick han en liten silverslant och sade: Ändå något. Det kan jag säga också om den här lokaliseringen. Jag vill visserligen inte uttrycka min ringaktning över att det blir fem sex nya jobb – något är det ju – men det behövs större tag.

På skogssidan finns både negativa och positiva inslag. Det positiva är att Frövifors bruk byggts ut och blir kvar i drift. Det negativa är att Örebro pappersbruk har svårigheter, att flera sågverk har lagts ned och att det moderna sågverket vid Valåsen i Karlskoga har svårigheter med att avsätta virke.

Jag vill också ta upp ett par frågor som är speciella så till vida att de gäller statens ansvar för sysselsättningen på resp. plats. Det är frågor som är annorlunda på det viset att de inte är akuta i dag. Jag ligger liksom före i tiden och ställer frågor om framtiden som kan te sig litet hypotetiska – men det måste ju vara bättre att vara ute i tid när man ställer en fråga än att komma när det redan är kris.

Den ena frågan gäller Boforsverken i Karlskoga. Där sysselsätts ca 8 000

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

människor. Kommunen är helt beroende av denna industri, som står och faller med tillverkning av försvarsmateriel. Staten bestämmer om både svenska köp och svensk export av sådan materiel. Är staten beredd att ta sitt ansvar för sysselsättningen, om denna typ av tillverkning måste dras ned eller rent av stoppas – det har alltså inte skett än, men om det blir så? Det är viktigt att få svar på denna fråga, bl. a. för Karlskoga kommun. Som kanske enda "positivt" inslag kan jag nämna att det finns en industriledare här i landet, Boforschefen, som säger att han kan skapa många nya industrijobb, om han får exportera vapen mycket friare än i dag. Om vi skall göra detta är en helt annan fråga. Jag vill i alla fall nämna saken.

Den andra frågan är av mindre dimension, men är ändå av intresse lokalt. Det gäller infanteriregementet I 3 i Örebro. Mycket talar för att detta regemente riskerar att bli nedlagt om några år. Det kämpas för att det skall få vara kvar, men det kan ju bli nedlagt. Är staten också här beredd att ta sitt ansvar för sysselsättningen? Kan exempelvis en utökning av den redan etablerade verksamheten inom SCB, alltså statistiska centralbyrån, utökas i Örebro? Örebro kommun är säkert intresserad av att få veta, om det kan bli så.

Slutligen vill jag framhålla att länsstyrelsen i Örebro har upplyst om att styrelsens möjligheter att stödja ny sysselsättning i länets mest utsatta norra del, särskilt Ljusnarsbergs kommun, kommer att minska, om propositionen om vissa ekonomisk-politiska åtgärder m. m. i denna del godkänns av riksdagen. Det är alltså samma problem som Alexander Chrisopoulos anmälde beträffande norra Bohuslän. För båda länen gäller att antalet beredskapsarbeten har ökat under den gångna månaden, vilket har lett till att den öppna arbetslösheten i Skaraborgs län och Örebro län inte har ökat. Men om dessa ökade insatser i form av beredskapsarbeten inte hade gjorts, hade den öppna arbetslösheten ökat i bägge dessa län.

Jag vill till arbetsmarknadsministern ställa följande frågor beträffande Örebro län:

För det första: Får jag tolka uppgiften i svaret om 15 milj. kr. i beredskapsmedel till Örebro län så, att länet har fått bara hälften av de 30 milj. kr. som enligt uppgift begärts genom AMS?

För det andra: Kan de anställda inom försvarsmaterielindustrin påräkna att staten ytterst tar ansvar för deras sysselsättning i framtiden?

För det tredje: Kan Örebro påräkna ny statlig sysselsättning, exempelvis inom SCB, om I 3 i framtiden skulle läggas ned?

Anf. 54 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Jag vill tacka arbetsmarknadsministern för svaret och noterar att han tycks dela den oro för arbetslösheten som här kommer till uttryck.

När jag sitter här och lyssnar kommer jag att tänka på Selma Lagerlöf och hennes bok "Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige". Resan börjar längst i söder och ger en överblick över hela Sverige. De bilder av Sverige som Selma Lagerlöf förmedlade var enligt min mening betydligt ljusare och

gladare än de bilder som här har förmedlats men som representerar en krass verklighet.

Tidigare var arbetslöshetsproblemen förknippade med Norrland. Under 1960-talet var det ett stort sug av arbetskraft söderut. Det skedde en kraftig utflyttning från Norrland, och det uppkom regionala problem. Dessa regionala problem växte och blev så småningom politiskt intressanta för partierna i hela landet. Vi fick den moderna regionalpolitiken, som trots sin begränsning avsatt en del positiva resultat.

Förr var alltså arbetslösheten en Norrlandsfråga, en regional fråga. I dag är den en fråga för hela landet, en riksfråga. Det kan sägas att Sverige har blivit ett Norrland i Europa och det bekräftas väl också av tendenserna till lokalisering av industriella aktiviteter ut till främmande länders metropoler och Sveriges allt större beroende av import av t. ex. komponenter till sin industri.

Från denna inledning som jag gjort som norrlänning representerande Norrland här i dag – jag får medge att även Gävleborgs län är en del av Norrland och att det därför varit en norrlänning uppe här tidigare i talarstolen – skulle jag vilja börja med att kommentera läget i Västernorrland. Sedan 1960 har länet förlorat 6 000 arbetstillfällen i skogsindustrin. Genom fjolårets NCB-beslut förlorade länet ytterligare ca 1 000 arbetstillfällen inom denna näring. Det gäller här Köpmanholmen, Dynäs och Johannedal. Till detta kommer nu också Timrå kommun där massa- och pappersindustrin rationaliseras vilket får till följd att ca 400–500 arbetstillfällen försvinner inom kort. Att Timråregionen nu drabbas är ett tidens tecken. Denna kommun har delvis varit fri från större arbetslöshet. Den har betecknats som något av en liten guldkust i Västernorrland. Nu räknar kommunens ansvariga med en arbetslöshet på uppåt 1 000 personer, dvs. över 9 %, stundande sommar. Hotet vilar bl. a. över Gullfiber i Söråker som gör isoleringsmaterial och nu drabbas av ett starkt minskat byggande.

Sådana orter som Sollefteå och Kramfors har mellan 600–700 arbetslösa vardera och totalt ett sextiotal lediga jobb. Illustrerande är att det i Kramfors nu finns 29 arbetslösa på varje ledigt jobb. Inom kort försvinner också nära 150 jobb, då Swedish Match som har köpt in Kalmar Interiörs enhet i Kramfors lägger ner denna enhet och säger sig därmed rationalisera denna typ av produktion. Sundsvall och Örnsköldsvik har tillsammans över 3 000 arbetslösa som skall dela på omkring 300 lediga jobb. Med tanke på dessa dystra siffror är det inte underligt att länsstyrelsen, som 1975 kalkylerade med en ökning av antalet arbetstillfällen i länet med 6 350, numera har fått nollställa denna siffra. Här inställer sig osökt frågan: Tänker regeringen göra någonting för att förhindra en fortsatt utveckling i denna riktning?

Arbetsmarknadsministern synes nu knyta vissa förhoppningar till exempelvis devalveringen och räntesänkningen. Efter samtal med berörda företagare kan jag tala om att man inom i varje fall sågverksindustrin och annan träindustri inte ser att någon som helst effekt av dessa åtgärder är möjlig. Det rör sig helt enkelt om bristande efterfrågan inom denna bransch, till stor del betingad av ett för lågt byggande.

Nr 20

Fredagen den
6 november 1981

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

Länsarbetsnämnden i Jämtlands län uttrycker det så, att risken för driftsinskränkningar det närmaste kvartalet inom sågverks- och snickeribranschen är uppenbar.

En eventuell uppgång i konjunkturen kommer tillverkningsindustrin i mycket stor utsträckning att klara utan personalökning, eftersom man har en överkapacitet. Det förhåller sig ju så, att när en verksamhet går nedåt, försöker ändå företagen – ofta med samhällets stöd – att behålla så många anställda som möjligt. Därför har man en överkapacitet och ofta ett lager som gör att en konjunkturvändning inte behöver innebära någon nämnvärd ökning av sysselsättningen.

400 byggnadsarbetare går nu arbetslösa. Det är en ökning med 100 från samma tid i fjol. Det framstår allt klarare att byggnadsverksamhetens stagnation innebär att själva motorn för en hel rad andra verksamheter nu har stannat. Vilka åtgärder tänker regeringen vidta för att åter få i gång denna motor?

I svaret synes arbetsmarknadsministern mena att effekterna av regeringens åtgärder kommer senare. Ja visst kommer effekterna senare, men det gäller i så fall i hög grad åtstramningen av den offentliga sektorns, främst kommunernas, resurser. Efter hand kommer sysselsättningen i denna sektor att stramas åt och minska mer och mer. Redan nu noteras ökad arbetslöshet bland kommunalt anställda. Och kommunerna i Norrland är verkligen motorer för den lokala sysselsättningen. Om kommunerna drar ned på sin investeringsverksamhet och sitt byggande, slår det omedelbart mot övriga sysselsättningssektorer och förvärrar arbetslösheten.

Jämtlands län uppvisar en dyster bild. Ett typiskt drag är en starkt eftersläpande sysselsättningsgrad. Detta gäller särskilt industrin. Länet har ett rekordstort antal i skyddad sysselsättning och svenskt rekord vad gäller antalet förtidspensionärer – dubbelt så hög förtidspensionering som landet i snitt. Detta sammanhänger med den svaga arbetsmarknaden. Härtill kan man lägga ett permanent födelseunderskott och en mycket ogynnsam ålderssammansättning när det gäller befolkningen. I ytterområdena dominerar pensionärerna helt, och ungdomens andel minskar för varje år. Redan nu sviktar underlaget för skolor och andra viktiga samhällsfunktioner. Tillsammans med den nu starkt växande arbetslösheten – främst bland ungdom – förbehådar detta en tragisk utveckling, om inte en radikal vändning kan åstadkommas. Länet består nämligen av ett stort antal små arbetsmarknadsområden, om jag undantar Östersund. Ett fortsatt bortfall av arbetstillfällen – det behöver då inte röra sig om särskilt många på varje ställe – kommer att bli förödande för dessa mindre orter.

Såväl i Jämtland som i Västernorrland är det ungdomen som är hårdast drabbad. Procentuellt utgör ungdomen under 25 år mer än 40 % av antalet kvarstående arbetslösa. Konkurrensen på arbetsmarknaden hårdnar genom att många av de redan friställda har både längre yrkeserfarenhet och bättre utbildning än ungdomen. De sociala problemen ökar påtagligt. Kommunernas växande ekonomiska bekymmer är ägnade att försvåra situationen.

Det här är en dyster bild, men kan man då inte göra någonting för att

förändra denna utveckling? Såväl länsarbetsnämnderna som länsstyrelserna har gång på gång understrukt att det finns reella objekt för arbeten. Men ryckigheten och uppsplittringen av bidragen till t. ex. beredskapsåtgärder verkar negativt och försvårar en långsiktig planering. Såväl länsstyrelsen i Jämtland som i Västernorrland har för regeringen presenterat förslag till åtgärder för att öka sysselsättningen. Det har skett i anslutning till länsplaneringen och i särskilda framställningar – t. ex. länsstyrelsens i Västernorrlands län framställning om särskilda medel för åtgärder i Kramfors och Köpmanholmen i samband med NCB-krisen. Varje gång en kris inträffar brukar länsmyndigheterna presentera alternativa lösningar. Nu frågar man sig: Kommer regeringen att beakta denna hemställan från länsstyrelsen?

Så snart man grundar närmare på dessa problem kommer man fram till att länen borde förfoga över större finansiella resurser. Är man norrlänning har man vant sig vid att för det mesta vara hänvisad till insatser utifrån. Utifrån kommande kapital har exploaterat Norrlands resurser. Initiativen måste börja komma inifrån i stället. Vi måste sluta att tro på att någon eller några krafter utifrån skall spela den dominerande rollen, när vi skall vända utvecklingen i vår landsända.

Från ypk har vi i en särskild motion till fjolårets riksmöte föreslagit ett system med särskild produktionsavgift på äldre vattenkraftverk – kraftverk som i dag gör stora övervinster. En sådan produktionsavgift på 5 öre per kilowattimme skulle tillföras bl. a. regionala länsfonder – gärna som komplement till löntagarfonder i regionerna – och baseras på inom varje län producerad elkraft. En preliminär överslagsberäkning visar att en sådan avgift i första steget skulle tillföra Jämtlands län 160 milj. kr. per år och Västernorrlands län 155 milj. kr. per år. Många av de projekt som länen själva önskar realisera skulle här få en finansieringsbas.

Jag har velat ta detta tillfälle i akt för att påminna om behovet av ekonomiska resurser direkt till länsmyndigheterna och om att det finns reella förslag till sådana fonder. I debatten om kärnkraften vid folkomröstningen rådde f. ö. stor enighet om att vattenkraftverkens övervinster skulle dras in.

Verkligheten bekräftar nu att regeringens åtgärder är helt otillräckliga för att råda bot på den växande arbetslösheten. Dagens interpellationssvar pekar inte framåt mot någon lösning.

Under detta anförande hade ledningen av kammarens förhandlingar för en stund övertagits av tredje vice talmannen.

Anf. 55 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Får jag börja med att lämna några allmänna synpunkter, om vilka jag tror att frågeställarna och jag kan vara helt överens.

Någon efterlyste i svaret en principiell syn på arbetets värde. Låt mig säga att ingenting kan vara viktigare än att vi som har ett arbete avstår en del av våra disponibla inkomster för att ge utbildning och arbetstillfälle åt dem som

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

har förlorat sitt arbete eller ännu inte fått sitt första. Det är just därför som regeringen har lagt fram förslag om en lång rad åtgärder som med skattebetalarnas medel skapar utbildning och arbete åt de arbetslösa. Vi utgår ifrån att den solidariteten finns hos de flesta människor, men annars är vi beredda att lägga ned stora ansträngningar för att i opinionsbildningen skapa förståelse för en sådan solidaritet.

Jag vill också säga att jag tycker att vi bör höja blicken och se utanför vårt lands gränser. Runt om i vår omvärld är arbetslösheten mångdubbelt större än den vi har i vårt land, detta oavsett om det sitter socialister eller icke-socialister i de olika ländernas regeringar. T. o. m., herrar och fruvar interpellanter, i länder där kommunister sitter i regeringsställning är arbetslösheten tre eller fyra gånger den vi har i Sverige.

Att hänvisa till andra länder är inte ett sätt att skjuta ifrån sig ansvaret för vad som håller på att hända på den svenska arbetsmarknaden, men det är i den världen vi har att hävda oss, vår ekonomi och våra möjligheter att konkurrera. Därför har vi angripit det ekonomiska problemet i grunden. Det är bytesbalansunderskottet som är det stora problemet. Om vi kommer till rätta med det, har vi större frihet att här hemma disponera våra resurser. När regeringen därför under våren och sommaren diskuterade en korrigering av den ekonomiska politiken för att komma till rätta med arbetslöshetsproblemet, valde vi att justera vårt lands konkurrenskraft visavi andra länders i stället för att bara gå vidare med punktvisa insatser. Vi har alltså lagt grunden för en återhämtning av svensk ekonomi. Men vi inser att det kommer att ta några månader innan vi ser effekterna av dessa åtgärder på arbetsmarknaden. Därför har de kompletterats med omfattande arbetsmarknadspolitiska insatser. Jag har redovisat dem i mitt interpellationssvar och skall inte upprepa det.

Någon har emellertid reagerat på att de insatser som redovisas i svaret mäts enbart i miljoner kronor. Låt mig därför komplettera det måttet med att säga att för de län som är i fråga i denna debatt räcker de resurser som vi har anvisat till att öka antalet personer i beredskapsarbete med 12 000 och i arbetsmarknadsutbildning med 8 000 jämfört med läget i september månad. Man har alltså möjligheter – och man har också planerat för det – att öka på de arbetsmarknadspolitiska insatserna i avvaktan på att efterfrågan på arbetskraft till följd av regeringens ekonomisk-politiska åtgärder ger sig till känna.

Får jag så, herr talman, göra några korta kommentarer till de olika interpellanternas frågeställningar.

Börje Nilsson bad nästan om ursäkt för att han måste kritisera regeringen. Det är inte alldeles nödvändigt, Börje Nilsson. Jag tror att vi i långa stycken kan vara överens om vad som behöver göras. Ett av de områden som Börje Nilsson tar upp är byggnadsämnesindustrins problem, och jag vill säga att vi på olika vägar har försökt stimulera byggandet här i landet. Vi har tidigare lagt investeringar för 600 milj. kr. på den statliga sidan, som ökar efterfrågan i byggnadsämnesindustrin. Vi har lagt fram ett förslag, som också har antagits av riksdagen, om 15 000 kr. i reparationsbidrag till dem som

reparerar gamla lägenheter. Vi har flyttat om i finansieringssystemet för att stimulera igångsättningen av nyproduktion.

Ett av Börje Nilssons recept kan jag däremot inte instämma i. Han beklagar att för mycket av investeringarna sker utomlands. Jag delar detta beklagande, men Börje Nilssons recept är att man bör inrätta länsvisa löntagarfonder. Jag tycker att Börje Nilsson skall åka runt bland företagarna i Kristianstads län och fråga om investeringslusten skulle bli större om socialdemokraterna inrättade sina löntagarfonder. Jag misstänker att depressionen skulle gripa omkring sig; de olika företagarna skulle bli deprimerade vid ett sådant besked, och investeringslusten skulle inte stimuleras.

Jag hoppas t. v. över Carl-Henrik Hermansson och återkommer senare till hans inlägg.

Nils Berndtson tar upp Östergötland och påpekar att det kan finnas en föreställning om att Östergötland har ett bättre arbetsmarknadsläge än vad som faktiskt är fallet. Jag tror inte att Nils Berndtson kan ha hämtat det från min föreställningsvärld. Jag vet att så inte är fallet. Vi har från regeringens sida varit indragna i ett antal åtgärder för att stimulera sysselsättningen i Östergötlands län. Jag reser ganska ofta ut i länen och skall i början av januari besöka Östergötlands län och däribland Motala. Men vi har redan tagit beslut om Vrinnevis sjukhus. Vi har tagit beslut om byggen för SJ och byggnadsstyrelsen som ger sysselsättning den här vintern. Det finns också ljuspunkter i Östergötland. Nils Berndtson. Saab i Linköping har rekryteringsbehov.

Bertil Måbrink tar upp Gävleborg och säger att om jag tittar efter, så skall jag finna att han har frågat vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att förhindra en ökad arbetslöshet. Jag vill svara att om Bertil Måbrink tittar efter i svaret så skall han finna att jag gett besked om vilka åtgärder regeringen har vidtagit och vilka möjligheter som finns att möta en ökad arbetslöshet. För Gävleborgs län innebär det att man kan öka antalet personer i beredskapsarbeten med 1 000 och i arbetsmarknadsutbildning med 200 jämfört med september i år. Vidare har vi tagit beslut om att man får bygga polishus i Sandviken och ett länsstyrelsebygge i Gävleborg för att ge sysselsättning den här vintern.

Jag kan inte kommentera alla de olika företagsproblem som Bertil Måbrink tar upp. Låt mig bara säga att jag inte tycker att kommunerna med skattemedel skall bjuda över varandra i subventioner. Vi har från statens sida gått in i ett av de företag som Bertil Måbrink tar upp med rådrumsstöd för att ge möjligheter för företaget att klara sig över en besvärlig situation. Vi har omställningsbidrag, som i de fall som Bertil Måbrink tar upp ibland kan vara en lösning. Men den generella lösningen går naturligtvis ut på att skapa lönsamma företag. Det är det som den ekonomiska politiken syftar till.

Raul Blücher tar upp Värmlands problem och frågar efter nya åtgärder. Låt mig säga att vi inför den här vintern har vidtagit ett antal nya åtgärder: nya rekryteringsstöd, särskilt bidrag till långtidsarbetslösa ungdomar, omställningsbidrag etc. Vi skall naturligtvis utvärdera detta och se vad de

Nr 20

Fredagen den
6 november 1981

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

åtgärderna håller för. Nu finns det också möjligheter för länsarbetsnämnderna att i den enskilda sektorn inrätta beredskapsarbeten.

Karl Erik Eriksson frågade om jag är beredd att lyssna till råd. Jag kan svara att det är precis vad jag är och precis vad jag ägnar en stor del av min tid åt. Jag reser runt mycket i länen just för att inhämta synpunkter.

Karl Erik Eriksson tar också upp frågan om anställningsförhållandena för de clever som befinner sig i företagen. Jag vore glad om jag kunde skapa fullständig klarhet. Vi försökte göra det i propositionen om ungdomarnas sysselsättning. De som är gymnasieelever är i allmänhet elever och alltså inte anställda enligt anställningsskyddslagens mening. Men det finns avtal som gör att vi har en grå zon, där det inte är alldeles klart. Vi återkommer till den frågan i propositionen om anställningsskyddslagen. Men det krävs en medverkan från parterna för att fullständig klarhet skall skapas här.

Sanera i floran av bidrag! – det är ett förslag som Karl Erik Eriksson har fått från ungdomar, om jag fattade honom rätt. Det är ett förslag som jag naturligtvis lyssnar till, och jag förväntar mig att de första råden – vilka bidrag som skall slopas – kommer från herr tredje vice talmannen i nästa inlägg.

När det gäller anställningsskyddslagen så vill jag framhålla att den propositionen kommer om några veckor. Den föredras just nu i lagrådet. Avsikten är att den skall träda i kraft den 1 april.

Herr talman! Jag ber att få återkomma med kommentarer till övriga talare i senare inlägg.

Anf. 56 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag bad inte om ursäkt för mitt inlägg. Jag tycker i stället att det finns stor anledning att kritisera regeringen för bristen på åtgärder som vi finner.

Arbetsmarknadsministern missuppfattade mig också på en annan punkt. Jag sade inte att investeringarna framför allt sker utomlands. Kanske gör de det. I så fall kan jag instämma i uttalandet. Men vad jag sade var att företagen i Kristianstads län framför allt drivs av intressen utanför länet, och delvis utomlands. Som jag ser det är det alltså viktigt att ägandet finns så nära arbetsplatsen som möjligt. Frågar jag löntagarna i Kristianstads län beträffande ägandet, så är jag övertygad om att de tycker som jag och att de ställer sig bakom debatten om löntagarfonder.

I övrigt vill jag bara framhålla att arbetsmarknadsministrerns inlägg är en ny uppräknning av åtgärder. Han försäkrar att de åtgärder som han nu vidtar skall ge ökad sysselsättning, och det gör de väl delvis, men det räcker alltså inte för att klara den arbetslöshet som väntas till vintern. Flertalet bedömare i vårt land säger ju ändå att arbetslösheten kommer att växa. Det räcker med att man studerar länsarbetsnämndernas larmrapporter. De är realistiska, och de pekar på en ytterst svår situation under vintern.

En stor anledning till de problem som vi nu har kan sökas i den allmänna ekonomiska politiken – denna stramas åt, och man drar ner på den offentliga sektorn. Som jag ser det, är det riktigt att man i stället bedriver en offensiv politik. Det bästa sättet att klara den ekonomiska krisen i landet är att skapa

sysselsättning, att få människor i arbete. Naturligtvis måste man satsa ännu mera för att åstadkomma detta.

Eftersom det är ett stort antal frågeställare som deltar är det här i dag inte fråga om någon egentlig debatt. Jag har inte för avsikt att gå upp och göra ytterligare inlägg. Jag har ändå den ljusa förhoppningen att arbetsmarknadsministern skall ta intryck av de inlägg som har gjorts här. På kort sikt behövs det alltså mera av åtgärder och av resurser till AMS. Framför allt när det gäller ungdomsarbetslösheten krävs det ytterligare åtgärder. Jag hoppas att arbetsmarknadsministern begrundar det när han kommer hem.

Anf. 57 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk) replik:

Herr talman! Får jag först rikta en formell anmärkning, inte mot herr talmannen utan mot arbetsmarknadsministern. Jag tycker att han har valt en egendomlig metod att svara på interpellationerna och på frågan. Inte mindre än 15 interpellationer och 1 fråga om arbetslösheten behandlas den här eftermiddagen. Interpellationerna och frågan har framställts under tidrymden från den 6 oktober till den 30 oktober, alltså under 24 dagar. Det hade naturligtvis varit möjligt för arbetsmarknadsministern att besvara dem vid olika tillfällen eller att gå in i debatten här i anslutning till vad som sägs om olika regioner. Det är lätt att göra en sådan indelning av landet.

Nu har han i stället valt att svara efter det att samtliga interpellanter har haft ordet och har helt naturligt inte tillfälle att bemöta alla de frågor som har ställts. Jag tycker detta är en olämplig metod, för det gör att debatten inte kan bli så konkret som den borde vara.

Det arbetsmarknadsministern allmänt har sagt här innebär egentligen bara att regeringen inte vill göra mera. Det kommer alltså att bli en ytterligare ökning av arbetslösheten. Jag anser för min del att detta inte kan accepteras, och här hjälper heller inga hänvisningar till andra länder. Vi har vårt eget ansvar, och arbetslösheten i vårt land har nu nått en sådan nivå att den nivån är oacceptabel.

Jag skulle vilja veta hur arbetsmarknadsministern ser på den frågan. Skall vi verkligen acceptera den stora arbetslöshet vi har i dag, oavsett jämförelser med utlandet? Titta på Sverige, titta på de problem som finns – särskilt för de ungdomar som är arbetslösa! Är detta verkligen något vi måste acceptera?

Jag anser att vi tvärtom måste vidta effektiva åtgärder för att nedbringa arbetslösheten. Det kostar naturligtvis pengar, det kostar insatser. Men det lönar sig att satsa dessa pengar. De arbetslösa skall ha bostad, kläder, mat, men de ges nu inte tillfälle att själva ge några bidrag till landets produktion. Detta är naturligtvis ur landets synpunkt vanvettigt, och det är orättfärdigt ur de enskilda arbetslösas synpunkt.

Radion sade klockan halv ett, då jag lyssnade, att detta var en unik debatt därför att så många riksdagsmän hade frågat om arbetslösheten. Men jag vill säga att debatten håller på att bli unik också därför att landets arbetsmarknadsminister inte har ett ord av hopp till de hundratusentals arbetslösa i vårt land. Det enda han lovar är arbetslöshet i varje fall fram till hösten 1982.

Anf. 58 NILS BERNDTSON (vpk) replik:

Herr talman! Det är inte från min föreställningsvärld vi har hämtat uppfattningen, säger arbetsmarknadsministern när det gäller synsättet på arbetsmarknaden i Östergötland. Det får jag i så fall notera som det positiva inslaget i dagens debatt, att arbetsmarknadsministern är på det klara med problemen i det här länet.

Men, Ingemar Eliasson, nog har det funnits föreställningar också hos regeringen om att sysselsättningsläget i Östergötland skulle vara avgjort bättre än i övriga delar av landet. Jag vill erinra om att det inte är så länge sedan regeringen var beredd att medverka till omlokalisering med statliga bidrag av ett företag från Linköping för att möta sysselsättningsproblem i Blekinge. Nu blev det inte av, bl. a. tack vare den kraftiga lokala opinionen.

När det gäller de projekt som arbetsmarknadsministern menar skulle kunna ge sysselsättning i Östergötland hör givetvis Vrinnevisjukhuset i Norrköping till de större. Det är bara det att arbetsmarknadsmyndigheterna i länet räknar med att det inte ger någon effekt förrän förmodligen under andra kvartalet 1982. Därför behövs det en rad andra omedelbara åtgärder för att möta den akuta situationen.

Arbetsmarknadsministern vill också peka på att det finns ljuspunkter och nämner Linköping och rekryteringsbehovet vid Saab-Scania som exempel. Jag vill bara notera att en klar försämring har skett i Linköping under senare år, och det bör man observera. Ljuspunkten Linköping är inte ljusare än att det vid september månads utgång fortfarande fanns 1 782 personer kvarstående utan arbete vid arbetsförmedlingen. Det visar naturligtvis att läget inte är så ljusst som man vill framställa det. Visst är situationen ännu allvarligare på vissa andra orter, bl. a. i Motala, som arbetsmarknadsministern så småningom skall besöka.

Jag tror att varken jag, arbetsmarknadsmyndigheterna i Östergötland eller de arbetslösa blir särskilt mycket klokare av arbetsmarknadsministerns svar på vad regeringen är beredd att göra för att möta den allvarliga situationen i länet. Jag tycker att den frågan ännu är obesvarad.

Anf. 59 BERTIL MÅBRINK (vpk) replik:

Herr talman! På en punkt vill jag inkassera vad arbetsmarknadsministern sade, nämligen att han tycker att det är otillfredsställande att kommuner bjuder över varandra så som Skellefteå och Hudiksvall gör i fallet Hymas. Jag vill bara framhålla att Hudiksvalls kommun inte har bjudit på det sättet. Det är enbart Skellefteå kommun som enligt min mening har använt en mycket ful metod i det här fallet genom att bjuda 10,5 milj. kr. för gamla industrilokaler i Skellefteå på villkor att företaget flyttar produktionen från Hudiksvall till Skellefteå. Jag skulle naturligtvis kunna ställa en följdfråga här: Vad tänker regeringen och arbetsmarknadsministern göra för att förhindra att denna flyttning blir verklighet? Det är nämligen full fart, och risken finns att det blir så som Skellefteå kommun och ägarna till Hymas har bestämt. Det måste förhindras, anser jag.

När det gäller polishuset i Sandviken och etapp 2 av skattehuset i Gävle är det så, enligt uppgifter som jag fick från länsarbetsnämnden i går, att de pengar som anslagits inte räcker. Har det hänt någonting efter kl. 3 i går eftermiddag eller i dag, som innebär att regeringen har anslagit mer pengar? Om man gjort det, är jag nöjd. Men om inte så har skett, kvarstår behovet av mer pengar för att man skall kunna igångsätta dessa två byggen under kommande vinter.

När det gäller de företag som jag har räknat upp handlar det inte för vare sig Forsbackaverken eller Gästrike-Hammarby om dålig lönsamhet. De företagen är lönsamma, men lönsamheten är tydligen inte tillräcklig för aktieägarna: Kinnevik och Kopparfors. Inte heller när det gäller Sandvik AB handlar det om dålig lönsamhet. Vad det handlar om där är att man de senaste åren gjort investeringarna utomlands i stället för inom landet. Anser arbetsmarknadsministern och regeringen att det är riktigt? Bör inte investeringarna i första hand göras i vårt land?

Anf. 60 RAUL BLÜCHER (vpk) replik:

Herr talman! Jag vill instämma i den formella kritik som Carl-Henrik Hermansson tidigare framförde här mot sättet från arbetsmarknadsministerns sida att besvara interpellationerna. Jag har i min interpellation anlagt ett längre tidsperspektiv, när jag erinrar om de åtgärder som industriministern talade om 1980 och som bevisligen inte har gett någon ökad sysselsättning i Värmland, i synnerhet inte inom industrin. Jag har tidigare påtalat frånvaron av sådana ingripanden som hade kunnat avvärja strukturförändringarnas verkningar, och det kan man göra med ännu större styrka i dag. Det är möjligt att det hade varit mer givande att föra den här debatten med industriministern, men nu har ju dessa allvarliga värmländska industriproblem buntats ihop i ett svar, som bara handlar om en snävt beskriven arbetsmarknadspolitik, tydligen helt frikopplad från industripolitik.

Då måste jag fråga arbetsmarknadsministern: Tror verkligen arbetsmarknadsministern på sina egna ord i det här svaret, dvs. att de generella ekonomiska åtgärder som regeringen står för kan bemästra de problem som sammanhänger med industrikrisen i Värmland och trygga sysselsättningen i Värmlands län på längre sikt? Det är ett hän mot de tusentals värmlänningar som är drabbade av den här situationen och av hotbilden när det gäller basindustrierna för de fortsatta åren under 1980-talet att nämna ytterligare några typer av statliga arbetsmarknadsåtgärder som är av ungefär samma typ som hittills vidtagna åtgärder. Det rör sig om ett slags nödhjälpsarbeten och ingenting annat.

Anf. 61 Tredje vice talmannen KARL ERIK ERIKSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag har begärt ordet för att göra en komplettering, för att uttala en förhoppning och för att framföra ett tack.

Först kompletteringen. Råden om sanering när det gäller bidragsfloran har jag fått av en länsarbetsnämndstjänsteman. Jag tror att arbetsmarknadsministern, om han vill det, på den punkten kan få råden direkt från de

människor som handlägger dessa frågor och som har en positiv inställning när det gäller att slå samman en del bidrag, göra reglerna enklare och mer lättbegripliga och på så sätt göra bidragen tillgängliga för fler människor.

Sedan till min förhoppning: Jag hoppas att dimmorna kommer att skingras i den grå och oklara zon som arbetsmarknadsministern talat om när det gäller inbyggd undervisning och lärlingsutbildning. Jag tror att det är mycket bra att det blir klarhet på den punkten, så att alla – på alla områden i Sverige – känner att det gäller ett utbildningsförhållande.

Tacket gäller det mycket klara beskedet beträffande provanställning. Den 1 april, sade Ingemar Eliasson, kommer reglerna att träda i kraft. Jag hoppas att förslaget kommer att kunna behandlas i riksdagen så snabbt att inte riksdagsbehandlingen på något vis blir ett hinder. Jag utgår ifrån att man från företagarkåll konstaterar detta med tillfredsställelse och gör allt man kan för att den här uppmjukningen skall få just den effekt som så många har haft förhoppningar om.

Anf. 62 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Arbetsmarknadsministerns mellanstick, innan han valde att gå in och svara mer konkret på den andra hälften av frågeställarnas frågor, var helt i linje med liberal ideologi.

Jag kan citera litet av vad arbetsmarknadsministern sade när han talade i Hallstahammar:

”Jag vill nu uppmana företagen att ta till vara de möjligheter som har öppnat sig ---.” Han avsåg de möjligheter som öppnat sig med anledning av regeringens politik.” --- Man bör plocka fram investeringskalkyler ur lädorna och räkna om dem efter de nya förutsättningarna. Man har nu fått möjligheter att göra offensiva satsningar som är bra för företagen själva, men som också kommer att vara till gagn för Sveriges ekonomi och vår sysselsättning. Jag räknar med att man tar chansen.”

Det är det som är regeringens politik: Den lägger fram några förslag på det ekonomiska området och hoppas att någonting skall hända. Men trots alla dessa ekonomiska åtgärder från regeringen läggs rader av företag ned. Senast i går fick vi uppgift om Fagersta Bruk, som är ett bra exempel. Där lägger man ned en lönsam produktion och ställer folk på bar backe. Där hjälper inte regeringens förhoppningar när kapitalet har bestämt sig för att centralisera och minska produktionen.

Jag måste göra en reflexion när det gäller regeringens politik: Vad är det för vits med att först kasta ut folk i arbetslöshet och sedan sätta in arbetsmarknadspolitiska åtgärder som inte räcker till? Vi får stora sociala och ekonomiska problem som följd. Vore det inte bättre att sätta stopp för avskedanden och nedläggningar och omstrukturera – om det nu behövs – i lugn takt medan man planerar för att skapa andra jobb för de människor som blir arbetslösa? Det är klart att det drabbar profitterna. Det blir litet mindre profiter för kapitalägarna, men samhällsekonomin blir bättre. Arbetsmarknadsministern vet, som alla andra, att den dyraste politiken är den som leder

till arbetslöshet. Men Ingemar Eliasson står på kapitalets sida. Det har han också visat i dagens debatt.

När han var i Hallstahammar sade han: Tack vare regeringens förslag kan vi nu se framtiden an med en ny förtröstan. Åk ut till Fagersta och gå ned på verkstadsgolvet och upprepa de orden för de människor som nu blir arbetslösa och får gå från gård och grund!

Nr 20

Fredagen den
6 november 1981

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

Anf. 63 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk) replik:

Herr talman! Arbetsmarknadsministern började med att tala i litet allmänna ordalag och sade att ingenting kan vara viktigare än att vi som har arbete avstår en del av vår disponibla inkomst för att bereda de arbetslösa möjlighet till utbildning och arbete. Det stämmer illa med regeringens skattepolitik, som innebär att man mildrar och lindrar skatten för dem som tjänar mest och som alltså borde ha mest att avstå. Det går inte ihop.

Det viktigaste nu är att skapa varaktiga arbetstillfällen på lång sikt. Då måste man föra en ekonomisk politik och en industripolitik som ger förutsättningar för det. Vi har i debatten givit exempel på hur en sådan politik skulle se ut.

Arbetsmarknadsministern stöder sig på regeringens ekonomiska politik, som han säger skall ge nya arbetstillfällen. Det enda säkra resultatet av den politiken är färre arbetstillfällen inom den offentliga sektorn. Det är alltså en egendomlig politik om man vill åstadkomma flera jobb.

Jag ställde också frågan vad regeringens långsiktiga politik är inriktad på – är det att få ned arbetslöshetssiffrorna till noll eller är det att så att säga få ned dem till en "normal" nivå, den nivå som de legat på under slutet av 1970-talet? Jag fick inget svar på den frågan – den återstår alltså att besvara – och inte heller på några andra frågor.

Arbetsmarknadsministern sade att det skulle ta några månader innan effekterna av regeringens politik skulle synas. I Älvsborgs län räknar man inte med att man skall ha någon nytta av de effekterna i år. I Älvsborgs län har man också använt de medel som hittills ställts till förfogande, och fortfarande är läget allvarligt. Om arbetsmarknadsministern vill förbättra läget i Älvsborgs län återstår alltså för honom att redovisa nya åtgärder – det räcker inte med dem som angavs i svaret.

Jag ställde en rad konkreta frågor, och jag hoppas att jag kommer att få svar på dem i arbetsmarknadsministerns nästa inlägg.

Anf. 64 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! Arbetsmarknadsministern har ännu inte kommenterat de frågor jag har ställt, men en hänvisning till vissa socialistiska länders arbetslöshetssiffror och andra länders arbetsmarknadssituation syftade förmodligen till att bemöta min kritik när det gällde regeringens inställning och politik på arbetsmarknadsområdet.

För det första är hänvisningen till förhållandena i andra länder till föga tröst för alla arbetslösa här i landet. På den punkten tror jag att vi och arbetsmarknadsministern kan vara överens.

För det andra bör, som jag sade i mitt första inlägg, regeringens hållning till den strukturomvandling som den svenska industrin genomgår – den hållningen innebär att man med ekonomiska åtgärder försöker stimulera den eller intar en passiv attityd till den – omprövas.

Mitt första inlägg syftade till en omprövning som innebar en aktiv styrning av strukturomvandlingen, en alternativ sysselsättnings- och industripolitik som bl. a. innehöll de punkter som Carl-Henrik Hermansson tog upp i sitt första inlägg. Det är inte socialism i sig, men det är ett ingrepp i en ekonomi där de fria marknadskrafterna råder helt och hållet. Det är ett ingrepp i den ekonomin till förmån för folket och för samhällsekonomin. Och det är såvitt jag kan förstå en uppgift och ett ansvar som faller på de ansvariga politikerna. Om inte arbetsmarknadsministern och regeringen tar ansvaret för en långsiktig ekonomisk planering som har till syfte att tillfredsställa samhälls-ekonomiska behov, vem gör det då?

Anf. 65 KARIN NORDLANDER (vpk) replik:

Herr talman! Arbetsmarknadsministern sade att de resurser som har anvisats skulle räcka för det behov av inrättandet av beredskapsarbeten som finns. Det vore bra om så var fallet, vilket jag dock betvivlar. Men beredskapsarbete är en dålig ersättning för ett reguljärt jobb, som borde vara en rättighet för dem som är arbetslösa.

I debatten har också tagits upp den offentliga sektorn och hur arbetslösheten där kommer att öka. Detta kommer naturligtvis att ske i snabbare takt när kommunerna har behandlat sin budget – det kan man redan i dag läsa sig till. Minskade tjänster signaleras på flera områden. Redan nu har Kommunalarbetsförbundet drygt 16 000 arbetslösa medlemmar, en siffra som ökar allt snabbare.

I samband med sysselsättningsutredningen 1979 framkom att 75 öre i skattehöjning skulle skapa 50 000 nya reguljära jobb. Hälften av dessa pengar skulle komma tillbaka i form av skatter, minskade bostadshidrag etc. Nu diskuterar en del kommuner skattehöjningar för att minska arbetslösheten – det görs bl. a. i Göteborg, Jönköping och på flera andra håll. Men de hindras till en viss del av regeringens politik och åtstramningen inom kommunerna. Vilken uppfattning har arbetsmarknadsministern? Vore det inte bättre med en skattehöjning för att klara framför allt ungdomsarbetslösheten? Då fick de arbetslösa reguljära jobb i stället för beredskapsarbeten.

Till Karl Erik Eriksson vill jag säga att jag var i förra veckan här i riksdagshuset på en konferens som länsarbetsnämnden i Stockholm anordnade. 132 företag i Stockholms län hade kallats för att diskutera just ungdomsarbetslösheten, som bereder stora bekymmer. Bara fem företag visade något intresse. 1 500 elever har f. ö. lämnat gymnasiet under första terminen för att de tvingas in på en utbildning som de inte är intresserade av och kanske inte har fallenhet för.

I några inlägg har det talats om Swedish Match. För inte så länge sedan hade industriministern en uppvaktning från Svenska Dörr i Nybro, som ägs

av Swedish Match. Där fanns också beslut om nedläggning. Detta visar de multinationella företagens spel, där de anställda behandlas som brickor i det spelet.

Nr 20

Fredagen den
6 november 1981

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

Anf. 66 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! När det gäller frågan om man skall få sysselsättning eller inte är naturligtvis de här 20 000 jobben för de miljontals kronorna som arbetsmarknadsministern nu anvisar bara tillfällighetsarbeten. De räcker ju bara för att kanske göra en första insats. Vad vi behöver är mer långsiktiga jobb. Det är det som saknas när arbetsmarknadsministern, nu för andra gången, går upp och säger att han skall säga någonting som är mer generellt.

Arbetsmarknadsministern säger egentligen att vi som har arbete skall avstå vårt löneutrymme för att ge till dem som behöver få ett tillfällighetsarbete. Så uppfattar jag arbetsmarknadsministern.

Detta måste ju vara en förfärligt bristfällig inställning till de problem vi har: För om någonting skall hända i våra regioner, i Kopparbergs län eller Dalarna i övrigt, med dessa enorma strukturproblem i branscherna – såväl vad gäller skogsindustrin med hela dess kedja från jordbruk till förädling, malm, stål, verkstadsindustri som service, handel och den offentliga sektorn – så måste det väl till investeringar.

Var skall man ta de pengarna någonstans? Och vart skall de komma regionalt?

Ja, skall man ha samhällsfonder eller löntagarfonder i någon form, så måste man väl ta pengarna ur produktionen och skapa den produktion som man kan få fram. Och här ligger kanske skillnaden mellan de löntagarfonds-förslag som finns till diskussion i dag. För vpk:s del räknar vi med att ta de pengarna ur produktionen och låta arbetarna i företag och även samhällsfonder som finns regionalt placera pengarna i verksamhet som ger arbete varaktigt.

Någon åsikt om var industrisatsningarna skall ske har väl arbetsmarknadsministern? Vad skall hända med malm-, stål- och verkstadskedjan i vårt land? Vad har arbetsmarknadsministern att erbjuda i stället på detta område?

Vi kan väl inte bara redovisa att arbetstillfällena minskar i antal, att varsel om permitteringar övergår i avsked, och sedan blir man ställd i den situationen att man kanske kan få ett beredskapsarbete eller utbildning – det kan ju inte vara tillfredsställande.

Attacken mot förslagen om löntagarfonder måste såvitt jag förstår gå ut på att dessa fonder inte ger arbete. Men de fonder som vpk förespråkar kan ge arbete om man tar pengar där de finns – alltså ur produktionen – och sätter in i verksamheter som ger arbetstillfällen.

Anf. 67 PER ISRAELSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag ställde ju några frågor i mitt första inlägg. Jag anser inte att jag har fått särskilt mycket svar på dem.

Det enda jag har fått något svar på var frågan om stimulans av byggverksamheten, som skulle kunna få positiva effekter för sysselsättningen i industrin i Skaraborgs län. Arbetsmarknadsministern räknade upp vissa ansträngningar som har gjorts för att stimulera byggverksamheten. Men såvitt jag kan finna är dessa åtgärder inte alls tillräckliga. Vid den konferens som man hade inom byggfacket för en tid sedan kom man ju fram till att det skulle bli en mycket besvärlig vinter, och det behövs helt andra tag än vad som hittills har anmälts på det området.

De övriga frågorna kan jag inte finna att jag har fått något svar på – arbetsmarknadsministern kanske inte heller vågar ge något svar på dem. En fråga gällde statens ansvar för dem som arbetar inom försvarsmaterielindustrin och om staten är beredd att göra någon ny insats av statlig verksamhet i Örebro om man lägger ner regementet. Detta har jag inte fått något svar på.

Om jag inte hellre nu slutligen får svar, måste jag tolka det negativt. Det finns ju tre sätt att svara: ja, nej eller vet icke. Jag tolkar det som nej eller vet icke, om jag inte får något svar.

Vad gäller anslagen till AMS och till arbetsmarknadsutbildning säger man att det blir 12 000 nya beredskapsjobb och 8 000 i arbetsmarknadsutbildning. Men är detta gränsen? Om arbetslösheten ökar, är regeringen då beredd att sätta in ytterligare åtgärder, eller får vår arbetslöshet öka? Jag vet inte alls om arbetslösheten ligger på den nivå som Bertil Ohlin angav eller ej – det har jag inte närmare undersökt. Men jag förutsätter att arbetsmarknadsministern inte accepterar en arbetslöshet på viss nivå som man teoretiskt gjorde på Ohlins tid, utan man skall i varje fall hindra arbetslösheten från att stiga, och helst skall den pressas ned.

Jag vill ha svar på de frågor jag har ställt.

Anf. 68 SVEN HENRICSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag fick det intrycket av arbetsmarknadsministerns inlägg att det finns tillräckligt med resurser för att öka antalet beredskapsarbeten rätt kraftigt. Men emot detta står nu vad t. ex. länsarbetsnämnden i Jämtlands län skriver i sin senaste redovisning:

”Med den utveckling som nämnden befarar av länets arbetsmarknad kommer de arbetsmarknadspolitiska insatserna vara otillräckliga. Det bortfall av arbetstillfällen som föreliggande och väntade varsel innebär, kan endast temporärt och i bästa fall kompenseras med arbetsmarknadsutbildning, beredskapsarbeten etc. Härtill fordras emellertid betydligt ökade resurser för beredskapsarbeten.”

I går hade jag ett samtal med länsarbetsnämnden i Västernorrlands län och fick direkt reda på hur situationen ter sig där. Man formulerade saken så här: Nu är pengarna slut. Vi har gjort förberedelser för det som pengarna räcker till för, men nu är pengarna slut. Till detta kommer att länsstyrelsen i Västernorrlands län redan i februari 1980 presenterade ett krisprogram för Västernorrlands län som sammanhänge med konsekvenserna av NCB:s omstrukturering och åtgärder för ersättningsysselsättning.

Det har inte inträffat någonting positivt med anledning av den framställningen, och man har nu förnyat den med hänsyn till att Forss fabrik i Köpmanholmen slås igen den 1 juli. 580 blir arbetslösa. I Kramfors uppkommer också en rad problem i detta sammanhang. Man har gjort en ny framställning om att få medel, och i fyra punkter, tror jag, specificerar man vad som skulle behövas i form av finansiella resurser för att man skall kunna klara den våg av arbetslöshet som kommer. Där väntar man alltså på besked.

Anf. 69 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Får jag först något kommentera debatten om debatten.

Det kan ju inte komma som någon överraskning för interpellanterna att det blir vissa problem med besvarandet av interpellationerna, när större delen av vpk-gruppen interPELLERAR mig inom loppet av två tre veckor. Det har att göra med tiden för arbetet i kammaren och talarordningen. Någon samordning kanske också hade kunnat finnas på vpk-sidan. För att spara tid här i talarstolen kan t. ex. Karin Nordlander och Lars-Ove Hagberg internt ta debatten om huruvida vi skall höja skatten för att skapa sysselsättning eller ej. Lars-Ove Hagberg vill inte det, medan Karin Nordlander förordar det.

Får jag sedan, herr talman, gå vidare i mina kommentarer till interpellanternas inlägg.

Hans Petersson i Hallstahammar tar upp läget i Västmanland, däribland i Spännarhyttan. Jag har, som Hans Petersson berörde, besökt platsen nyligen och fick en bild av mycket stor aktivitet från kommunens och kommuninvånarnas sida när det gäller att bemästra läget. Tillsammans med arbetsförmedlingen och länsarbetsnämnden hade man kommit en ganska lång bit på väg. Jag försäkrade mig också om att ASEA inte har dragit sig undan sitt ansvar, utan arbetar vidare på att uppfylla de löften som ställdes ut. Hans Petersson har räknat ut att beträffande de jobb som jag förväntar mig skall komma till stånd genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder skulle arbetstillfällena för ungefär 1 000 personer tillfalla Västmanland. Det stämmer ganska väl med det utrymme som finns kvar. Man kan öka med 500-600 i beredskapsarbeten och 200-300 i arbetsmarknadsutbildning. Vidare har man fått 15 milj. kr. för olika byggen. I oktober var det färre kvarstående arbetslösa än i september i år.

Oswald Söderqvist tar i sin interpellation upp frågan om den offentliga sektorn och talar om att det blivit en minskning av antalet anställda. Det är ju inte på det viset. Det är en minskad ökningstakt, men det finns fortfarande kommuner och landsting som nyrekryterar, ökar antalet anställda. Mellan september förra året och september i år har antalet sysselsatta inom denna sektor ökat med 30 000.

Oswald Söderqvist tar också upp läget i Forsmark. Länsarbetsnämnden, som ju är statens förlängda arm ute i länen, håller nu på att arbeta fram ett åtgärdsprogram för att söka bemästra de svårigheter som följer med avvecklingen av Forsmark. Jag vill bara konstatera att om vi hade följt

Oswald Söderqvists politik, så hade byggnadsarbetarna i Forsmark inte haft något bygge där att gå till.

Marie-Ann Johansson talar om Älvsborgs situation. Men hon frågar först efter regeringens långsiktiga politik. Det gör också C.-H. Hermansson och ytterligare någon interpellant. Låt mig därför slå fast att det självfallet är så, att den ekonomiska politiken och arbetsmarknadspolitiken syftar till att driva tillbaka arbetslösheten, att långsiktigt skapa trygga och varaktiga jobb. I finansplanen görs den bedömningen att vi under 1982 skall komma ner till en genomsnittlig arbetslöshet som ligger under innevarande års.

Om man skall undvika en försämring av arbetsmarknaden, Marie-Ann Johansson, och då inte minst för de produkter som framställs av tekoindustrin, så skall man också hålla uppe hemmaefterfrågan. En högre moms än den regeringen föreslår innebär naturligtvis att inköpen av svensktillverkade varor kommer att gå tillbaka. Vill man undvika det, bör man alltså stödja regeringens förslag om momssänkning.

Älvsborg och tekoindustrin hör ihop, som Marie-Ann Johansson säger. Hade inte den här regeringen infört och bibehållit äldrestödet, så skulle läget för tekoindustrin vara mycket, mycket värre. Nu återkommer regeringen med en särproposition under vintern eller våren för att redovisa läget för tekoindustrin. Låt mig säga redan nu, att jag för min del har dragit slutsatsen att vi under nästa budgetår inte kan påbörja den neddragning av äldrestödet som har föreslagits och som riksdagen har beslutat. Jag tror att det är fel tidpunkt.

Marie-Ann Johansson frågar också efter mina synpunkter på landstingens ansvar. Låt mig säga att det är klart att landstingen spelar en mycket central roll. Mitt intryck är att de också lever upp till sitt ansvar, både när det gäller nyrekrytering och när det gäller beredskapsarbete. Vi använder, för att besvara en annan av Marie-Ann Johanssons frågor, 85 % av vår budget för att skapa utbildning och sysselsättning. Det är ändå det som är själva målet för arbetsmarknadspolitiken. Till Älvsborgs län har därför gått 94 milj. kr. för beredskapsarbeten. Vi har anslagit 6,1 milj. kr. för olika byggnadsarbeten, för att skapa sysselsättning den vägen. Sedan 1976 har Älvsborgs län fått 260 milj. kr. i lokaliseringstöd för att skapa varaktiga arbeten.

Alexander Chrisopoulos tar upp Göteborgsregionens problem och befarar en avindustrialisering. Det är sant att det har hämt stora saker i den regionen under senare år. Bl. a. därför har regeringen föreslagit – och riksdagen anslagit – mångmiljardbelopp sedan 1976. Inte mindre än 17 miljarder kronor har gått till varvsindustrin, varav en mycket stor del till Göteborg, och för att klara neddragningen 237 miljoner till P 80 – just för att förhindra en fortsatt avindustrialisering.

Karin Nördlander talar om den manuella glasindustrin. Den har ju berörts i en särproposition, där särskilda pengar har anslagits till marknadsföring och produktutveckling. Det slås där också fast att den manuella glasindustrin har en framtid i Sverige och skall bevaras.

När det gäller Emmaboda har jag haft överläggningar med Saint Gobain för att markera den vikt som den svenska regeringen lägger vid den

överenskommelse som träffades i början av 1970-talet om anställningsgarantin. Jag har fått intrycket att det investeringsprogram som nu har beslutats innebär att man avser att stärka företagets möjligheter och därmed slå vakt om sysselsättningstillfällena i Emmaboda.

Lars-Ove Hagberg tar upp Kopparbergs läns bekymmer. Får jag först säga när det gäller basindustrierna att regeringen i en proposition om SSAB återkommer med förslag om ytterligare medel. 725 milj. kr., för att rädda stålhanteringen. Det innebär naturligtvis att vi menar att denna basindustri skall leva vidare.

I avvaktan på att den ekonomiska politiken skall sätta spår i efterfrågan på arbetskraft ger också arbetsmarknadspolitiken i Kopparbergs län effekter i form av 400 ytterligare beredskapsarbeten och 350 personer i arbetsmarknadsutbildning. Får jag säga till Lars-Ove Hagberg att detta inte är några tillfälliga insatser. Arbetsmarknadsutbildningen ger möjligheter till ny varaktig sysselsättning.

Per Israelsson tar upp motsvarande fragor för Skaraborgs län. Där finns det möjligheter att nu fördubbla antalet beredskapsarbeten och öka arbetsmarknadsutbildningen med 600.

När det gäller Örebro län har länsarbetsnämnden där tyckt sig märka en viss nedgång av varslen såsom en produkt av septemberpaketet. Det är också färre arbetslösa i oktober än det var i september. Om inte beredskapsarbetena hade funnits, säger Per Israelsson, så hade olyckan varit större. Ja, precis! Det är därför vi sätter in de åtgärderna för att ge sysselsättning i avvaktan på en bättre arbetsmarknad.

De hypotetiska frågor som Per Israelsson ställer tar jag inte nu upp tiden med att försöka besvara.

Sven Henricsson för in debatten på litet mer litterära våglängder. På den tid när Nils Holgersson svävade över landet var bilden ljusare, säger Sven Henricsson. Jag undrar allt det, jag. Om Sven Henricsson går hem och läser historia, så skall han finna att i början av det här seklet – när boken skrevs – levde alla människor i det här landet i en betydligt sämre situation än vad som gäller nu. – Detta är ett understatement.

Sverige är ett Norrland i Europa, säger Sven Henricsson också. Men om Sven Henricsson åker i andra riktningen skall han finna att i Danmark är arbetslösheten fyra gånger så hög som i Sverige, i Frankrike ligger den på 8-9 % och i Italien lika högt. Jag undrar vad det är för kartbild Sven Henricsson egentligen har.

Låt mig, herr talman, för att till slut återkomma till C.-II. Hermanssons program för att skapa varaktig sysselsättning i Sverige bara konstatera att det naturligtvis är ett helt annat samhälle som C.-H. Hermansson talade om – ett samhälle där den fria företagsamheten är avvecklad, där vi i stället har en planbyråkrati, som han tror skall skapa de varaktiga jobben. Jag har en helt annan värdering därvidlag.

Anf. 70 CARL.-HENRIK HERMANSSON (vpk) replik:

Herr talman! Arbetsmarknadsministern har nu lyckats lägga upp den här debatten på det sättet att han helt har försummat att svara på de konkreta frågor som jag har ställt om arbetsmarknadsläget i Stockholms län, vad regeringen säger till begäran från länsarbetsnämnden om ytterligare 150 milj. kr. för att åtminstone få upp antalet berörda av arbetsmarknadsåtgärder till samma läge som 1979 och vad han sagt på min fråga, om regeringen är beredd att ta initiativ för att få ett industrialiseringsprogram och ett program för uppbyggnad av den gemensamma sektorn, som också berör Stockholms län.

Jag vill skärpa den kritik som jag i mitt föregående anförande riktade mot arbetsmarknadsministerns sätt att besvara de här interpellationerna med att säga att jag tycker att han är nonchalant. Nonchalansen gäller då inte främst riksdagen, utan det är en nonchalans mot de många arbetslösa i landet att på detta sätt avfärda konkreta problem och konkreta frågor som är djupt allvarliga och som skapar den största oro och den största pessimism som vi har haft i det här landet på väldigt många år.

Det är ett typiskt folkpartistiskt sätt han sedan har, när han sveper undan mina förslag med talet om att de förutsätter ett samhälle med en planbyråkrati som skall ordna allting. Om han hade lyssnat på vad jag sade, hade han funnit att det jag här har föreslagit i åtta punkter är ett program som är fullt möjligt att genomföra utan stora förändringar av det ekonomiska systemet i vårt land. Vad har en ökning av AMS resurser i enlighet med vad verket begärt för att mildra den mest akuta situationen nu i vinter med andra samhällssystem och planbyråkrati att göra? Är det inte nödvändigt med ett statligt industriprogram som skapar 100 000 nya industriarbetsplatser under 1980-talet? Sverige har tappat 100 000 industriarbetsplatser under 1970-talet. Skall vi bara acceptera detta? Under samma tid har svenskägda företag utomlands ökat sina anställda med 100 000. Är det en bra politik? Kan man inte, herr Eliasson, också från borgerliga synpunkter vara kritisk mot denna utveckling?

Vi har fört fram krav på ett program för 100 000 nya samhällsnyttiga arbeten under en period av högst tre år, ökat bostadsbyggande, en utbyggnad av den offentliga sektorn och en satsning på inhemska förnybara energikällor. Vad kan det finnas för motstånd mot ett sådant program? Är det ideologiska skygglappar som hindrar regeringspartierna från att över huvud taget sakligt pröva något förslag som vpk framlägger här i kammaren?

Efter arbetsmarknadsministerns senaste inlägg måste jag konstatera att han inte vill ha en allvarlig diskussion om våra konkreta förslag. Jag beklagar detta, framför allt ur de arbetslösas och samhällets synpunkt.

Anf. 71 BERTIL MÅBRINK (vpk) replik:

Herr talman! Jag skall upprepa en del frågor. Måste inte, Ingemar Eliasson, en arbetsmarknadsminister också vara intresserad av att förebygga arbetslöshet? Efter vad jag förstår måste han det.

Jag har redogjort för en rad konkreta fall där man har signalerat

nedläggningar av industrier. Det är ytterligare 1 000 industrijobb i Gävleborgs län som kommer att försvinna. Jag har också, i motsats till arbetsmarknadsministern, hävdats att det i dessa fall inte handlar om bristande lönsamhet, för det finns lönsamhet i dessa företag. Men storfinansen och aktieägarna är inte nöjda med den vinst de får.

Jag har frågat arbetsmarknadsministern om regeringen tänker vidta några åtgärder för att förhindra exempelvis nedläggningen i Forsbacka, som ur samhällsekonomisk synpunkt är helt vanvettig. Om regeringen inte är beredd att göra det, anser den då att det åligger Kinneviksgruppen att svara för att det ordnas ersättningsjobb, innan man lägger ned befintlig industri? Jag har likaså talat om Gästrike-Hammarby, där 250 människor i juli nästa år blir utan jobb. Jag har frågat om arbetsmarknadsministern tänker ta några initiativ för att sätta press på Kopparfors att verkligen skaffa fram ersättningsjobb. Det har företaget lovat, men det struntar man nu fullständigt i.

I år kommer Sandvik att dra in 300 jobb, precis som företaget gjorde förra året. Samtidigt ökar Sandvik sina utlandsinvesteringar. Tänker arbetsmarknadsministern och regeringen ta några initiativ för att se till att Sandvik i första hand gör sina investeringar här hemma?

Jag har redovisat arbetslösheten bland byggnadsarbetarna. Jag har tagit upp polishuset i Sandviken och skattehuset etapp 2 i Gävle. De pengar som är anslagna räcker inte. Och jag har frågat om regeringen skall se till att de pengar anslås som behövs för att få i gång dessa byggen. Jag har också talat om en ökning av bostadsbyggandet, men inte enbart i Gävleborg utan i landet som helhet. Det är ju bostadsbrist i flera regioner i landet. Det låga bostadsbyggandet har bl. a. resulterat i att de trä- och snickeriindustrier som finns i Gävleborgs län nu börjar gå på knä. Jag tycker alltså att arbetsmarknadsministern måste ge oss mera konkreta besked.

Anf. 72 RAUL BLÜCHER (vpk) replik:

Herr talman! Jag får väl känna mig apostroferad som denne "ytterligare någon" som jämte Carl-Henrik Hermansson och Marie-Ann Johansson efterlyste en bredare, djupare och mer långsiktig debatt om de här industriproblemen.

Jag skall nu säga något om det som tredje vice talmannen Karl Erik Eriksson tog upp. Jag vet att han nu är på väg hem till Värmland – han har säkert sina giltiga skäl till det – och jag refererar inte till honom därför att jag vill dra in honom i debatten.

Karl Erik Eriksson hade vänligheten att förstärka mitt anförande med ytterligare ett aktuellt exempel på industrikrisen i Värmland, och det gällde Thermia-Verken i Arvika. Jag tror inte att det är helt fel att ana ett samband mellan Thermia-Verkens bekymmer och regeringens otillräckliga åtgärder i fråga om utbyggnaden av den alternativa energin i landet – Thermia-Verken har just sådan tillverkning.

Karl Erik Eriksson efterlyste också goda råd till regeringen när det gäller att komma till rätta med arbetslösheten. Sådana ingår ju i vpk:s konkreta

Nr 20

**Fredagen den
6 november 1981**

Om åtgärder mot arbetslösheten

förslag. Carl-Henrik Hermansson talade just om att man måste planmässigt skaffa fram nya industriarbeten, exempelvis genom att satsa på att bygga upp alternativ energi. Det är ju ett konkret förslag, och när man sätter in Thermia-Verken i sammanhanget för man ju ner förslaget på värmländsk nivå. Det skulle sannolikt ha sett ljusare ut för företaget om regeringen hade bedrivit en sådan politik. Varför har den uteblivit?

Vi har också föreslagit – något som skulle ha stor betydelse i Värmland – en 5-procentig avgift på de övervinster som de äldre vattenkraftverken i dag gör, och där ingår också statliga Vattenfall. Vi framställde ett sådant förslag för att få fram en fond för planmässiga industriinvesteringar som skulle kunna lindra verkningarna av strukturomvandlingarna.

Dessa åtgärder, bl. a. efterlysningen av en planmässig industriutbyggnad innebär ju inte i det korta perspektivet någon övergång till socialism, som Carl-Henrik Hermansson så riktigt påpekade. Det är förslag till en bättre arbetsmarknadspolitik.

Anf. 73 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Jag fick kritik av arbetsmarknadsministern för att jag tog upp spelet kring Spännarhyttan och nedläggningen där. Jag fick ett intryck av att arbetsmarknadsministern försökte räkna sig till godo den aktivitet som pågår i Norbergs kommun för att skapa nya jobb. Han tyckte också att ASEA hade skött sig bra. Men det är ju faktiskt folkets kamp där uppe, när de engagerar sig tvärpolitiskt och tvärfackligt i aktionsgruppen kring Spännarhyttan för att försöka få den att leva vidare, som ligger i botten, som är orsaken till att det över huvud taget händer någonting där. Det är inte regeringens förtjänst, den saken är klar.

Samma sak gäller Hallstahammar, där man nu i tvärpolitiska studiecirklar m. m. studerar vad man kan göra för framtiden. Det är deras initiativ som ger någonting åt Hallstahammar – regeringen ger ingenting.

Arbetsmarknadsministern säger att regeringen har gett 15 miljoner till byggen, och han kritiserar mig för att jag efterlyser ytterligare åtgärder. Men så sent som i går talade jag med en företrädare för Byggnads i Västerås, och man hävdar där att det även med de nu kända och projekterade jobben skulle bli en arbetslöshet på 700–800 byggnadsarbetare under våren – jag har sett siffror sora visar på en ännu högre arbetslöshet, men jag håller mig här till de lägre siffrorna. Det här hänger ihop med att industrin faller samman. Det blir inga jobb ute i industrin – inga reparationer, inga utvidgningar och ingen service inom byggsektorn.

Den kritik för flathet inför stålbranschens sammanbrott som nu drabbar arbetsmarknadsministern drabbar naturligtvis också industriministern och regeringen som kollektiv. Det går inte att ersätta en basnäringens sammanfall med generella åtgärder och hopp om att man, som det sägs, skall ta fram sina kalkyler ur byrålådorna. Det är helt andra tag som behövs för att rädda en basnäring. Vi har från vårt parti föreslagit konkreta program för Spännarhyttan, konkreta program för Hallstahammars bruk och för specialstålet. Vi har föreslagit att man skall tillsätta en Bergslagsdelegation med speciella,

bestämda uppgifter för att produktionen inom området skall kunna ökas. Men arbetsmarknadsministrarnas motdrag blir att inte säga någonting om t. ex. stålet, inte säga någonting annat om byggnadsarbetarnas situation än att man har givit litet pengar – men trots detta har vi ju här en av de värsta situationerna i landet på det området – inte säga någonting om ungdomen, inte säga någonting mer om ytterligare pengar som kan anvisas för att klara beredskapsarbetena i länet och inte säga någonting om arbetsförmedlingarnas situation, vilket jag nu har frågat efter för andra eller tredje gången.

Oswald Söderqvist har givit sig av härifrån för att resa till Gotland, och jag skall helt kort kontra i fråga om energipolitiken. Det var verkligen en bumerang som arbetsmarknadsministern slängde ut när han sade att om inte planerna fick fullföljas i Forsmark, så skulle arbetstillfällena vara slut. Det hade varit bra att ha utvecklandet av den alternativa energitekniken att sätta i händerna på folk nu, när arbetslösheten ökar.

Anf. 74 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk) replik:

Herr talman! Först till frågan om regeringens långsiktiga politik, som enligt arbetsmarknadsministern skall syfta till att driva tillbaka arbetslösheten. Hur långt den skall drivas tillbaka fick vi inget besked om. Vi fick inte veta om man har som mål att få ned arbetslöshetssiffrorna till noll eller om man kommer att nöja sig med att stanna i ett tidigare skede.

Arbetsmarknadsministern nämnde tekoindustrin och anförde att regeringens ekonomiska politik och i synnerhet den allmänna momssänkningen skulle gynna denna industri. Men det är ju så att momssänkningen genomförs för alla varor, även för importerade kläder, och mot den bakgrunden frågar man sig vad det är som säger att just den åtgärden kommer att gynna svensk tekoindustri. Jag är inte alls säker på att den kommer att spela någon roll över huvud taget, utan jag tror i stället att det finns andra åtgärder som bättre skulle gynna svensk tekoindustri. Förutom det jag tidigare anförde, att man borde stoppa nedläggningarna och se till att människor kan jobba kvar, kan man nämna åtgärder som att styra över den offentliga upphandlingen till svensk tekoindustri och att se till att man får en bättre tullkontroll så att inte kläder smugglas in från lägreprisländerna. Man skulle också kunna förbättra ursprungsmärkningen, för det finns i dag hos många en vilja att handla svenskt.

Det finns även andra alternativ till den momssänkning regeringen föreslår. Vpk har som alternativ föreslagit att man sänker matpriserna, håller nere hyrorna och bekämpar arbetslösheten. Vi har skisserat detta i vår motion. Med en sådan politik skulle arbetsmarknadsministern ha varit betydligt bättre rustad i den här debatten. Jag kan konstatera detta av de svar jag fått på mina övriga frågor. På frågan om att anslå mera medel är svaret nej, och de 7 600 som fortfarande är arbetslösa har alltså ingenting att hämta från regeringen. Jag har inte fått svar på min fråga om de byggen jag nämnde, och jag vill gärna upprepa den. Det gällde tidigareläggning av ombyggnaden av riksväg 41 mellan Borås och Varberg liksom av Vattenfalls bygge i Trollhättan, vilket skulle ge jobb. På den frågan har jag alltså inte fått något

Slutligen vill jag upprepa frågan om planerna på att utvidga verksamheten i anknytning till provningsanstalten. Jag vill också, liksom Hans Petersson i Hallstahammar, fråga om regeringen inte måste göra en omprövning och ge arbetsförmedlingarna resurser för att anställa mer personal. Man skulle då kanske kunna göra mer åt arbetslösheten med de medel som redan finns.

Anf. 75 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! I mitt första inlägg hänvisade jag till vissa siffror som bevisar den avindustrialisering som Göteborgsregionen drabbats av. Av 165 industriföretag med minst 50 kollektivanställda år 1950 finns det nu endast 33 kvar.

Arbetsmarknadsministern håller visserligen med om att det skett omvälvande förändringar inom Göteborgs industri, men han säger att regeringen gör allt för att förhindra den här avindustrialiseringen och att det inte alls är så att regeringen bidrar till den strukturomvandling som pågår. Stråvan är i stället att slå vakt om den nuvarande industrin.

Som exempel på regeringens vilja och konkreta åtgärder hänvisade arbetsmarknadsministern till de miljoner som anslogs till varven under varvskrisen. Dessutom hänvisade han till de 200 milj. kr. som Projekt 80 kostat, dvs. sysselsättningsgarantin till varven. Jag vill påstå att arbetsmarknadsministern antingen är mycket dåligt informerad om syftet med regeringens insatser eller också att han kommer med osanningar. De miljoner som satsats på varven hade inte till syfte att utveckla dem. Det är ju tvärtom – de pengarna har satsats för att underlätta den strukturomvandling som varvsindustrin var i behov av enligt de företagsekonomiska principerna. De miljonerna har resulterat i att två varv i Göteborg har lagts ned, och de har resulterat i att tusentals anställda vid varven blivit friställda. De 200 milj. kr. som P 80 har kostat satsades just för att underlätta för Göteborgsvarven att bland de anställda plocka ut dem som var överflödiga. Dessa arbetare har skickats ut i arbetslöshet eller förtidspensionering. Det är så dessa pengar har använts.

Ansers arbetsmarknadsministern att det är åtgärder som förhindrar avindustrialisering av Göteborgsregionen?

I proposition 1981/82:30 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder står det att läsa följande på s. 13:

”Nödvändigheten av att inte binda resurser i näringar som inte positivt bidrar till att förbättra utrikesbalansen sätter emellertid bestämda gränser för de arbetsmarknadspolitiska satsningar som kan göras. Också när det gäller industripolitiken måste största restriktivitet iakttas.”

Vem far med osanning? Är det arbetsmarknadsministern som påstår att man vill slå vakt om industrialiseringen eller är det regeringen i övrigt?

Anf. 76 KARIN NORDLANDER (vpk) replik:

Herr talman! Arbetsmarknadsministern berörde ett område när det gällde Småland, och det var glasbruket. Men det är ju ingalunda så att deras problem är lösta. Vi har för inte så länge sedan här diskuterat Pukeberg, som

har gått i konkurs två gånger på grund av att industriverket inte godtog Bo Irenaeus och Fred Jerner som köpare av glasbruket. Sedan köpte de lager och maskiner, men de fick inte köpa lokalerna. Nu skall lokalerna säljas på exekutiv auktion av konkursförvaltaren. Handelsbanken och kommunen som har fordringar trycker på och vill ha tillbaka sina pengar. Men om nu de som driver glasbruket inte kan ta över lokalerna står en part med lager och maskiner och en annan med lokaler. För tillfället har Pukeberg en tillfredsställande orderingång, men nu skapas nya problem genom lokalbehovet. Min egentliga fråga gällde hur man skall förhindra att de många varsel som kommer på löpande band i Småland träder i kraft.

Jag vill bara ange några siffror: I Kalmar län har det under september månad skett en ökning av antalet utfärdade varsel. Tillsammans med tidigare aktuella företag har nu 80 företag varslat sin personal om uppsägning, permittering eller korttidsvecka. Av de varslade blir 1 200 personer helt utan jobb.

Man säger litet krasst i Småland att den enda industri som går är den som tillverkar likkistor, för den industrin berörs inte vare sig av konjunkturer eller av någonting annat.

Liknande siffror finns beträffande övriga län. Det är de människor som varslats som vill ha ett konkret svar från arbetsmarknadsministern.

Anf. 77 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Jag och Karin Nordlander är inte alls oense om skatteuttaget. Det är bara fråga om var vi skall ta skatterna. Den borgerliga filosofin i dag är att vi skall sänka våra reallöner och ta pengarna från de löner vi har i dag. Därför beskattar man de vanliga arbetarna väldigt hårt. Nej, de fonder som vi talar för skall beskattas ur produktionen. Det är förmögenheterna och de stora inkomsterna som skall beskattas, och därmed blir det en kombinerad kontroll över investeringarna, så att vi får sysselsättning. Dagens stora problem är ju bristen på investeringar trots att det finns kapital, och det är problemet med kapitalismen i dag.

Konkret beträffande Kopparbergs län säger arbetsmarknadsministern att industriministern återigen har lagt ned 1,8 miljarder kronor i SSAB. Men eftersom kommunikationerna mellan departementen kanske inte är så goda, kan jag upplysa arbetsmarknadsministern om att förutsättningarna för detta är att antalet anställda i SSAB minskats från 14 488 till 11 000. Däri skall innefattas Grängesberg och Domnarvets Järnverk – stora enheter som här kanske förlorar åtskilliga arbetstillfällen. Han säger också: Jag anser nämligen att för SSAB liksom för andra företag som arbetar efter företagsekonomiska och affärsmässiga principer måste lönsamhetsmålet vara överordnat sysselsättningen i ett längre tidsperspektiv – det är alltså borgerlig politik. Här kommer människor helt enkelt att avskedas. Vad gör man då? Jo, då kommer arbetsmarknadsministern och vill ge några kronor och ören till utbildning. Ja, det är helt riktigt att de som kommer i utbildning kan få ett arbete. Men var finns då dessa arbeten? Industriministern har ju

inte några att erbjuda. Det betyder att man utbildar sig och att man sedan inte kan få något jobb. Det är dagens sanning.

Så fort vi från vpk ställer kravet på en industrialisering - ett program eller inte - förklarar man att detta är omöjligt. Det är tydligen så att varje förslag - utöver vad som görs i dag - betraktas som socialism. Det är förvisso den lagbundenheten som råder, för efter kapitalism kommer socialism. Det är helt klart. Och den sanningen har nu uppdragats för arbetsmarknadsministern. Det innebär tydligen att man också godkänner permanent arbetslöshet. Man har ju egentligen ingenting att sätta in i stället för de jobb som går förlorade. Det är just i stället för de jobb som vi i dag förlorar - t. ex. i Dalarna - som vi skulle vilja ha sysselsättning, men då blir vi erbjudna beredskapsarbete och utbildning. Några ordinarie arbeten erbjuds inte av regeringen.

Anf. 78 PER ISRAELSSON (vpk) replik:

Herr talman! Nog har jag fått litet svar ändå.

Arbetsmarknadsministern säger att beredskapsarbetenas antal i Skaraborgs län har fördubblats. Det är kanske riktigt. Samtidigt kan jag konstatera att den ökning som skett där tar jämnt ut den ökning av arbetslösheten som uppstått under en månad. Han säger också att det är färre arbetslösa i Örebro län än det var för en månad sen. Det är också riktigt. Men vi har fått 424 nya beredskapsarbeten och är nu uppe i 962. Om vi inte hade fått de 424 beredskapsarbetena skulle arbetslösheten ha ökat med 136 personer. Insatserna har bara gått jämnt ut med den ökade arbetslösheten. Det jag frågade om gäller i fall den här utvecklingen fortsätter: Är regeringen beredd att ompröva de insatser ni redan gjort och besluta om ökade insatser? Det skulle jag gärna vilja veta, och det är nog många länsarbetsnämnder som skulle vilja vet det.

Arbetsmarknadsministern säger att han inte svarar på hypotetiska frågor som gäller framtiden. Det kan jag till nöds förstå. Men det är också ett sorts svar. Vi får ta ställning till frågan om de anställda som är beroende av de försvarspolitiska besluten när den situationen uppkommer.

Slutligen skulle jag vilja ställa en klassisk fråga till arbetsmarknadsministern, vilket är att vända på en fråga som Lars Orup ställde till Tage Erlander i ett känt TV-program för ett antal år sedan: Vilket råd vill arbetsmarknadsministern i dag ge en arbetslös ung människa som går till arbetsförmedlingen efter att ha gått arbetslös väldigt länge? Hur skall den personen egentligen göra för att kunna komma ur sin situation på ett bra sätt? Om man inte kan göra någonting skall vi då sätta upp deisen över landets arbetsförmedlingar: I som här inträden, låten hoppet fara!

Anf. 79 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Hans Petersson i Hallstahammar har noga läst referatet av vad jag sade vid mitt besök där. Han ogillar den politiken därför att Hans Petersson vill ha en planekonomi i stället. Hans Petersson som, skulle jag tro, alla kommunister tror att lyckan är gjord bara staten äger företagen. Vi kan

med exemplen SSAB och varven se att lyckan minsann inte är gjord, alla kommer inte på grön kvist för att de har staten som arbetsgivare. Vi behöver sådana företag också ibland, när vi vill ha dem kvar i en ekonomi trots att de inte går med vinst eller över huvud taget går ihop. Men föreställningen att sysselsättningen skulle vara tryggad bara för att vi förstatligar företagen är en vanföreställning.

Vi skall enligt Lars-Ove Hagberg ta de här pengarna ur produktionen. Det är som om kommunister föreställer sig att det finns en särskild hög med pengar som man kan ösa ur utan att det märks i gemene mans inkomstförhållanden. Det är också ur produktionen, Lars-Ove Hagberg, som vi tar pengar att betala löner med. Vi kan inte skapa jobb eller utbildning åt dem som är arbetslösa via statsbudgeten utan att vi får inkomster någonstans ifrån – i huvudsak kommer de från vanliga löntagare. Det är därför jag talar om solidaritet mellan individer om vi skall få resurser att brygga över en period med låg efterfrågan på arbetskraft.

Vi satsar, Hans Petersson i Hallstahammar, på ett annat ekonomiskt system, nämligen det som har byggt upp vårt land till att vara ett av de rikaste i världen och där vi klarar sysselsättningen bättre än i många andra länder. Det är det ekonomiska systemet vi vill bevara. Det är på den grunden som regeringens septemberpaket baseras, dvs. med bevarad marknadsekonomi och en fri företagsamhet. Nu har vi med det paketet lagt grunden för en ekonomisk återhämtning. Näringslivets konkurrenskraft har stärkts, ytterst genom devalveringen, räntesänkningen, momssänkningen och uppskrivningen av valutor i andra länder. Det ger svenska företag kraftigt förstärkta möjligheter att klara konkurrensen på exportmarknaden men också på hemmamarknaden.

Jag upprepar därför, Hans Petersson i Hallstahammar, att jag förväntar mig att svenska företag nu lägger manken till för att ta vara på dessa möjligheter. Under våren och sommaren bedrevs en häftig och ihärdig debatt om att regeringen måste förändra den ekonomiska politiken, så att näringslivets konkurrenskraft stärks. Nu har vi gjort det. Nu har man fått chansen, och jag förväntar mig att man tar vara på den på olika sätt, inkl. att man ger ungdomarna den chans som de är värda för att bekanta sig med industrin från insidan. Vi har ställt en lång rad olika åtgärder till förfogande för att underlätta den processen.

Flera talare har ställt frågan om resurser till arbetsmarknadsverket. Låt mig bara erinra om att vi under en tioårsperiod har förstärkt AMS med 2 200 nya tjänster och att vi också har förstärkt resurserna genom att tillföra ADB-system, som nu effektiviserar förmedlingsarbetet. Medelstillelningen är en budgetfråga, och jag får därför hänvisa till budgetpropositionen i januari när det gäller fortsättningen. Får jag så, herr talman, återkomma till C.-II. Hermanssons åtta punkter. Han har blivit irriterad för att jag påpekat att det programmet leder till ett annat ekonomiskt system än det jag förordar. Bland de åtta punkterna finns förslag om ett förstatligande av näringslivet och förslag om löntagarfonder, som successivt avvecklar den fria företagsamheten. Där finns omfattande statliga investeringsprogram och förslag om

att reglera kapitalmarknaden. Vad betyder det? Jo, det betyder att man stoppar enskilda initiativ och dödar enskild skaparkraft. Det betyder att man måste överföra miljardbelopp för att köpa upp enskilda företag, alternativt att man konfiskerar de företagen. Det betyder att man byråkratiserar för enskilda, företagare och andra, som vill låna pengar för att skapa ny sysselsättning. Och det betyder framför allt en kraftigt höjd skatt för att finansiera de olika programmen, en höjd skatt som naturligtvis innebär mindre utrymme för enskilda personer att klara sina inköp.

Detta menar C.-H. Hermansson inte är att komma in i ett annat ekonomiskt system. Jag menar att det skapar mindre frihet, att det är en sämre hushållning med våra resurser och att det också blir ett samhälle med mindre rättvisa. Det är ett annat system än det jag förordar.

Det hindrar inte att det också finns inslag i det här programmet som även jag kan ställa mig bakom, t. ex. att vi skall göra allt för att öka bostadsbyggandet, att vi skall se till att AMS har omfattande resurser för att motverka arbetslösheten, att vi bör stimulera alternativa energikällor som också skapar ny sysselsättning. Men det anmärkningsvärda är att så fort man påpekar att en kommunist vill införa socialism i ett samhälle, blir vederbörande irriterad.

Gå, C.-H. Hermansson, till de 43 företag i Stockholms län som varslar om permitteringar eller uppsägning och fråga om de tar tillbaka sina varsel, om detta åttapunktsprogram skulle genomföras!

Jag kan också illustrera hur det förhåller sig med ett citat på fri hand från Alexander Chrisopoulos inlägg. Han sade: Det är inte människorna som befinner sig i kris – det är det kapitalistiska systemet som befinner sig i kris. Kan det sägas tydligare än att det är något annat än omsorgen om individen som ligger bakom vpk:s många frågor om arbetsmarknadsläget? Det verkar som om proletariatets diktatur är viktigare än hur det går med enskilda människors sysselsättning. Herr Chrisopoulos avslöjar i ett par meningar vpk:s värderingar. Jag utgår från att det inte bara är hans. Skulle det vara så, finns det utrymme för att påpeka det.

När det gäller diverse framställningar som har gjorts till regeringen om nya resurser vill jag tala om att vi nu håller på att summera hur långt de redan givna resurserna räcker. Som jag påpekat här i flera inlägg har vi ett betydande utrymme för att öka både arbetsmarknadsutbildningen och beredskapsarbetena och den vägen brygga över en svår vinter, som ligger framför oss.

Vi har under årens lopp avdelat miljarder till basnäringar inom malm, järn, skog, varv och teko. Vi har likaså ställt miljardbelopp till förfogande för arbetsmarknadsutbildning, beredskapsarbeten och för handikappades sysselsättning. Vi har kort sagt förutsatt och krävt att de av oss som har jobb skall vara beredda att avstå för att skapa arbetstillfällen för dem som har berövats sina möjligheter. Det är, Carl-Henrik Hermansson, något helt annat än att visa nonchalans mot de arbetslösa.

mansson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Nr 20

Fredagen den
6 november 1981

Anf. 80 BO SÖDERSTEN (s):

Herr talman! Arbetsmarknadsministern har i dag besvarat ett stort antal interpellationer om arbetsmarknadsläget i olika delar av vårt land. Jag skall göra några kommentarer till läget i Kopparbergs län. Men jag skall också ge ett par konkreta förslag till åtgärder som har en mer landsomfattande räckvidd och som naturligtvis också är bra för folk som bor i Dalarna. Först alltså ett par ord av mer generell natur.

Anledningen till dagens svaga arbetsmarknad är i stor utsträckning att söka i fyra borgerliga regeringars ekonomiska politik. Vi fick en avgörande försvagning i vår ekonomi redan under 1977 och 1978, de två verkligt förlorade åren. Under mer än två år hade vi då en total stagnation i den svenska ekonomin. Detta berodde bl. a. på en överdriven åtstramning av den inhemska efterfrågan. Det ledde till en kris för den svenska industrin, som gjorde att man under två år förlorade 100 000 jobb. Den devalveringspolitik som den dåvarande trepartiregeringen förde blev misslyckad, inte minst därför att man inte var konsekvent. Samtidigt som industrisektorn drabbades lät man den offentliga sektorn expandera och skapade där 80 000 nya jobb. Det här var en ytterst kostsam politik, som på en och samma gång gav oss stagnerande statsinkomster och kraftigt stigande statsutgifter. På två år sjönk i löpande priser, trots en kraftig inflation, statens inkomster med 3 miljarder kronor. Utgifterna steg med 70 miljarder. Det var då som de stora budgetunderskotten skapades. Det är följderna av den politiken som vi alljämt lider av.

Dagens situation visar också att den nuvarande mittenregeringen har tappat kontrollen över det ekonomiska läget. Man har inte lyckats hålla investeringsutvecklingen uppe. Underskotten i betalningsbalansen består trots – det är det som är märkligt – att vi har ett mycket svagt kapacitetsutnyttjande med fallande inkomster också i år. Som vi vet kommer arbetslösheten att stiga till vintern samtidigt som regeringen saknar resurser för att angripa problemen. Det är i grunden uppgivenhet och resignation som präglar regeringens handlande. Det är inte att undra på att många människor i vårt land också är djupt oroad.

Vi har i Kopparbergs län i dag 5 700 personer som är öppet arbetslösa, varav hälften är ungdomar. Särskilt illa ute är byggnadsarbetarna. Vi har totalt ungefär 3 600 byggnadsarbetare i länet. Av dessa går i dag 500 arbetslösa. Vi kan säkert räkna med en ökning till 1 000 arbetslösa byggnadsarbetare i vårt län. Kanske stiger siffran ända upp till 1 500, som vissa tror. Det innebär att mellan 30 och 40 % av alla byggnadsarbetare kommer att sakna jobb. Det är en siffra som inte har någon motsvarighet sedan andra världskriget.

Den låga byggaktiviteten drar också med sig stora problem för träindustrin i länet, som i stor utsträckning består av husfabriker och underleverantörer till byggnadsindustrin. I Gagnefs kommun t. ex. är 80 % av de sysselsatta,

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

eller 600 personer, anställda i snickerier. 60 % av dem som arbetar i dessa industrier är berörda av varsel om endera uppsägning eller permittering. Det är inte underligt att människorna blir pessimistiska och oroliga inför framtiden när läget är sådant.

Men den kanske mest intressanta frågan är: Finns det då några åtgärder som vi i dag kan vidta för att börja att vända läget?

Det mest effektiva är givetvis en kraftig omläggning av den ekonomiska politiken, men en sådan omläggning tar tid. Men det finns åtgärder som även på kort sikt skulle få effekt.

I stället för att sänka momsens borde vi sänka räntan ytterligare för att stimulera investeringarna och satsa på beredskapsarbeten.

Regeringen vill i dag satsa 400 miljoner på beredskapsarbeten. Det är helt otillräckligt. Vi socialdemokrater har föreslagit en satsning av 1 345 miljoner ytterligare på beredskapsarbeten. Det betalas mer än väl av en utebliven momssänkning. Den momssänkning som regeringen nu har kompromissat sig fram till kostar trots allt 3 miljarder kronor.

För Kopparbergs vidkommande skulle den socialdemokratiska satsningen innebära att vi finge ytterligare ungefär 60 miljoner mer för beredskapsarbeten. Det skulle betyda att vi kunde bereda 600–700 arbetssökande meningsfulla jobb under vintern, och det skulle ge kommuner och stat möjlighet att få viktiga och nödvändiga ting uträttade.

Jag kan tillägga att vi socialdemokrater från kommunalt håll är beredda att göra vad på oss ankommer. Den arbetarekommun som jag tillhör, Falu Arbetarekommun, har beslutat att ge de arbetslösa ungdomarna i Falu kommun en sysselsättningsgaranti. Det innebär att vi måste höja kommunalskatten med 50 öre, men det är en höjning som vi är beredda att ta. Så om vi får ett regimskifte i Falun i nästa val och en socialdemokratisk regering i landet kan ungdomen i Falun se med förtröstan på framtiden.

Vi kan trots allt bygga flera bostäder än vad vi gör. I flera av de mindre kommunerna i Kopparbergs län, i Leksand, Rättvik, Gagnef, Säter och Hedemora finns behov av bostäder. Vad som nu lägger hinder i vägen för byggnation är de höga inflyttningshyrorna. Vi har från socialdemokratiskt håll framlagt ett förslag om en temporär hyresrabatt, som skulle sänka inflyttningshyrorna med 60–80 kr. kvadratmetern. Per 10 000 lägenheter skulle en sådan subvention kosta 50–60 milj. kr. För vårt läns vidkommande skulle en sådan reform även på kort sikt kunna ge ett par hundra nya lägenheter, vilket skulle vara ett värdefullt bidrag till sysselsättning och boendestandard, särskilt i det arbetsmarknadsläge som råder för byggnadsarbetarna.

När man befinner sig i en utdragen lågkonjunktur får man vara påhittig. En annan åtgärd vore att införa tillfälliga investeringsstimulanser för industrin. Det kan man göra genom att sänka räntan för marginella investeringar med säg 50 %. Det skulle behöva investeras för 5–6 miljarder mer i den konkurrensutsatta sektorn. En rabatt av det slag jag talar om skulle kosta ca. 80 miljoner för varje miljard som industriinvesteringarna ökade. Skulle vi kunna få fram en investeringsökning på hela 5–6 miljarder skulle det kosta

kanske 400 miljoner, men då skulle vi också ha löst det mest akuta problemet i dagens svenska ekonomi.

Man kan fråga sig: Har vi råd med produktiva stimulanser av den här typen – de kostar ju ändå pengar? Ja, låt oss se vad regeringen i dag använder pengarna till!

De skatterabatter som ges till banksparande och särskilt till aktiesparande kostade i fjol 500–600 miljoner. Men kostnaderna skjuter kraftigt i höjden, inte minst på grund av att man i år varit betydligt mer rundhänt med stödet till skattefonderna och på grund av att också räntor etc. är skattebefriade. Vi kan räkna med att kostnaderna i år ligger runt 1 200 miljoner. De här skatterabatterna är naturligtvis trevliga för dem som får dem men den reella innebörden av dem är att regeringen går ut på gator och torg och delar ut tusenlappar. Samhällsekonomiskt sett är de alltså helt meningslösa. De skapar inte ett enda nytt jobb.

Satsade vi dessa resurser i produktiva investeringsstimulanser av det slag som jag antytt, i stöd till bostadsbyggande, i beredskapsarbeten, i stöd till AMS, och i stöd till industriinvesteringar, skulle vi få kraftiga positiva effekter på vår ekonomi, och arbetslösheten skulle kunna bekämpas betydligt mer effektivt än som nu sker. Och detta är – jag vill betona det – åtgärder som kan genomföras på kort sikt.

Det går inte att som regeringen gör skylla ifrån sig på utlandet, på ett högt kostnadsläge och annat. I varje ekonomiskt läge är det möjligt att föra en aktiv konjunkturpolitik. När vi nu gar mot en vinter med rekordhög arbetslöshet beror det på att regeringen för en lam och ineffektiv politik. Jag har med utgångspunkt i situationen i Kopparbergs län gett några exempel på konkreta åtgärder som kan vidtas. De åtgärderna skulle vara bra för människorna i Dalarna och för hela vårt land. Men regeringen gör ingenting, den fortsätter att vrida sina händer. Vore det inte, Ingemar Eliasson, förnuftigt att tillgripa konkreta stimulansåtgärder av det slag som jag förordar i stället för att falla tillbaka på vad som i realiteten är en liberal låt-gå-politik?

Anf. 81 OLLE ERIKSSON (c):

Herr talman! Arbetsmarknadsminister Ingemar Eliasson har bl. a. genom sina många besök ute i landet fått en klar och total bild av arbetsmarknads-situationen med vikande sysselsättning och en starkt ökad arbetslöshet. Arbetsmarknadsministern var så sent som i förra veckan på besök i mitt hemlän, Älvsborgs län, som intar femte platsen vad gäller den högsta arbetslösheten i riket. Vid det nämnda besöket vet jag att representanter från olika kommuner, länsstyrelsen och företag ingående informerade om den rådande arbetsmarknadssituationen. Jag vet också att samma representanter framförde många förslag till och synpunkter på hur man skulle kunna förbättra sysselsättningen på både kort och lång sikt. Jag hoppas att arbetsmarknadsministern tog vara på dessa synpunkter och allvarligt beaktade vad som framfördes.

Det är viktigt att ge AMS ökade resurser, men vi skall också vara

observanta på att här måste det tas initiativ för hela det arbetsmarknadspolitiska fältet. Jag tror att bl. a. kontakterna i Älvsborgs län gav vår arbetsmarknadsminister goda uppslag, idéer och tips.

Jag har förståelse för svårigheten att i detalj och mer ingående belysa alla de problem som har tagits upp i raden av interpellationer och i frågan. Det hade dock varit av värde om det hade lämnats ett betydligt fylligare svar på alla de skiftande problem som har tagits upp.

En generell fråga som borde ha fått större plats i den här interpellationsdebatten är industriinvesteringarna. De ligger f. n. på en alldeles för låg nivå. En god regel är att investera under en lågkonjunktur för att ha en så bra produktionsapparat som möjligt när högkonjunkturen kommer. Industriinvesteringarna i denna lågkonjunktur ser ut att ligga sämre än under de senaste lågkonjunkturerna. En orsak är tydligen det höga ränteläget. Hur ser arbetsmarknadsministern och regeringen på denna allvarliga fråga? De initiativ som regeringen hittills har tagit för att stimulera till industriinvesteringar har inte varit tillräckliga. Kan ytterligare regeringsförslag väntas? En markant ökning av industriinvesteringarna skulle skapa många sysselsättningstillfällen, och i synnerhet skulle det vara en nödvändig satsning för den nu hårt drabbade byggsektorn.

Marie-Ann Johansson har i sin interpellation och i sitt anförande tagit upp en rad arbetsmarknadspolitiska problem i Älvsborgs län, vilket gör att jag i den här debatten kan lämna den södra länsdelen. Vidare kommer Sjuhäradsbygdens arbetsmarknadsproblem att debatteras i kammaren den 19 november.

Jag vill ta upp en sak som berör Älvsborgs län som helhet och som nämns i statsrådets svar. Det gäller de olika länens tilldelning av beredskapsmedel.

Antalet arbetslösa i Älvsborgs län har ökat mycket kraftigt – från 4 750 år 1980 till 7 500 hösten 1981. Ser vi på den tilldelning som Älvsborgs län har fått finner vi att det är en ökning från 79 milj. kr. 1980/81 till 94 milj. kr. 1981/82. Den ökningen står inte i relation till den kraftiga ökningen av arbetslösheten som har skett i länet. Många andra län har fått en procentuellt sett högre tilldelning än vad Älvsborgs län har fått. Vad är orsaken till detta?

Jag hoppas att arbetsmarknadsministerns besök i Älvsborgs län förra veckan har gett klart belägg för att man från regeringens sida starkare bör stödja olika initiativ och satsningar i Älvsborgs län.

Beträffande den stora industrikommunen Trollhättan kan jag nämna tre företag. Statens vattenfallsverk har allting klart för byggstart när det gäller en ny förvaltningsbyggnad – här skall, om jag har fattat det rätt, finansieringen ske med vinstmedel från statens vattenfallsverk. I den del som regeringen har att handlägga detta hoppas jag att regeringen inte i onödan förhålar en igångsättning. När det gäller Bofors-Nohab är det av vikt att det svensk-norska industrisamarbetet med Kvarner Bruk kan fördjupas och förstärkas. Volvo Flygmotor är ett företag med ett högt och avancerat tekniskt kunnande, och företaget är starkt beroende av kommande JAS-beslut.

I Vänersborgs kommun är en fortsatt utveckling för Teli helt nödvändig.

Norra Älvsborg tillhör dessutom de delar av landet som inte gynnats av statliga utlokaliseringar och borde verkligen stå i tur för sådana när tillfälle ges.

Situationen är densamma när det gäller högskoleutbildning i regionen. Här hoppas vi verkligen att propåer från tvåstadskommunerna Vänersborg och Trollhättan och från vår länsstyrelse skall vinna gehör i regeringskretsen.

De fem Dalslandskommunerna har en mycket svår situation. Det är inte bara dagens höga arbetslöshet utan också situationen för de närmast kommande åren som djupt oroar.

Det finns troligen ingen annan rad av kommuner i en region söder om Norrbotten som i dag har så höga arbetslöshetstal som kommunerna i norra Dalsland och sydvästra Värmland. Vi hittar tre av dessa kommuner bland de 15 sämst ställda kommunerna i landet. Tre orsaker till denna situation kan nämnas. För det första: ett alltför ensidigt och odifferentierat näringsliv. För det andra: alltför långa pendlingsavstånd till större och mer differentierade arbetsmarknader. För det tredje: liten och ständigt krympande offentlig sektor.

Dessa och många fler exempel kunde nämnas som styrker att Dalslandskommunerna borde flyttas från stödområde 3 till stödområde 4. Det finns kommuner i Sverige, placerade i stödområde 4-6, som både i dagens läge och för de närmaste åren har en bättre arbetsmarknadssituation än Dalslandskommunerna.

Närheten till Norge är en resurs som hittills inte tagits till vara. Industri- och företagssamarbetet med Norge borde etableras och utvecklas. Utvecklingsfonden i P-län har nu en kontaktman i Norge. Det är en blygsam start, som vi hoppas skall ge resultat, men mycket mer än detta behöver göras.

När det gäller energiprojekt borde statsmakterna bl. a. ge utvecklingsfonderna ökade konsultmedel för att utvärdera och i initialskedet stödja olika energiprojekt. I vårt län är vi långt framme i flera projekt, t. ex. en träpulverfabrik i Ulricehamn och en torvpelletsanläggning söder om Bäckeåkers. När det gäller att utvinna metangas ur mossar är man mycket intresserad av ett sådant projekt i Dals Ed.

I Dalslandskommunerna efterlyser man vidare bättre finansieringsmöjligheter för byggande av industri- och hantverkshus just i de kommuner som ligger utanför stödområdena 4-6 och som är särskilt hårt drabbade av strukturomvandlingar.

Dalslandskommunerna har en stark resurs i sin vackra natur och sin fina rekreativmiljö. Men man måste konstatera att statsmakterna saknar erforderliga resurser för rekreation och turism. Hur ser arbetsmarknadsministern på glesbygdskommunernas möjligheter att här få bättre ekonomiska resurser till olika utbyggnader?

Strukturomvandlingen inom jordbruk, skogsbruk och skogsindustri har slagit hårt i Dalslandskommunerna. Svårast drabbat i dagsläget är Håvrestöms Bruk, och situationen för övriga skogsindustrier i Dalsland är fortsatt problemfylld för de närmaste åren.

Nr 20

Fredagen den
6 november 1981

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

När så basnäringarna sviktar, ensidigheten och den bristande differentieringen i det dalsländska näringslivet ständigt gör sig påmind och den offentliga sektorn från en låg nivå ytterligare minskar, är det förställigt att Dalslandskommunerna genom olika påtryckningar söker att stämma i bäcken i stället för i ån.

Arbetsmarknadsministern har i denna debatt sagt att han lyssnar på råd och inhämtar synpunkter. Kan jag då fråga om de synpunkter och råd som kom fram vid besöket i Älvsborgs län förra veckan kommer att bära frukt i form av olika åtgärder från regeringens sida, åtgärder som kan främja en positiv utveckling i Älvsborgs län?

Anf. 82 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Jag hade inte tänkt gå in mera i debatten. Jag har inte hört allt, för jag satt i telefon, men så mycket hörde jag att jag kände att det var nödvändigt att gå in.

Nu har alltså den här debatten hamnat där den brukar hamna. Vi är kvar i landet, i de olika länens problem, med arbetslöshet, med utslagning och med långsiktig stagnation. Regeringen far, såvitt jag hörde, utomlands för att hitta exempel på hur dåliga vi egentligen är, vi som tar upp de här problemen. Sedan försökte man sig på trickset att lyfta fram SSAB som ett exempel på planeekonomi. Jag vet inte om det beror på att arbetsmarknadsministern inte satt med i regeringen under den tid då SSAB behandlades. Det är ju härresande genant att påstå att SSAB skulle ha någonting med planeekonomi att göra. Vad som kännetecknar vår kritik av SSAB-politiken är att vi efterlyser en samhällsekonomiskt grundad plan och vänder oss mot eftergifter för storfinansens. Nedläggningar av masugnar och gruvor passar som handen i handsken när det gäller den internationella storfinansens stälstruktur. Hur kan man få SSAB att bli ett exempel på planeekonomi eller ens på hur statligt ägande skulle gestalta sig?

Det är klart att sitter borgerliga politiker vid rodret, så kan man driva staten till konkurs på ett par valperioder. Det har man ju visat. Men det kan ju inte vara en kritik som gäller staten som maktinstrument, utan det måste vara kritik av den förda politiken och hur man har använt staten som maktinstrument – eller hur, herr arbetsmarknadsminister?

Vi är inte rädda för att diskutera socialismen. Men ni är rädda för att diskutera kapitalismen och de härvarande problemen. Det är därför ni flyr och söker andra diskussionsområden. Frågan är ju egentligen: Är det troligt att den borgerliga politiken kan föra Sverige ut ur krisen och få bort underskotten i bytesbalansen och statsbudgeten? Svaret måste bli nej. Nedskärningar av reallöner, minskning av den offentliga sektorn leder i själva verket till ökad arbetslöshet och till en skärpning av krisen.

Den borgerliga strategin som går ut på att Sverige skall klaras genom exportledd tillväxt är de borgerliga i det här landet inte ensamma om. Den försöker ju alla andra kapitalistiska länder att klara sig på. I de länder som Sverige skall exportera till stramar man åt på samma sätt, minskar köpkraften och skapar stagnation.

Hela den förda ekonomiska politiken är i en återvändsgränd. Den har gått i baklås. Nyckeln till att komma ur de nuvarande problemen är att göra insatser som direkt skapar nya jobb. Det är därför som vi i dag har tagit upp och diskuterat de här problemen. Det är nödvändigt, som C.-H. Hermansson har sagt, med ett program för 100 000 nya samhällsnyttiga jobb. Det är nödvändigt med ett samhälleligt industriprogram för att vi skall kunna klara återstoden av 1980-talet. Annars kommer vi att få se ännu värre problem och ännu större ras inom industrisektorn. Fler människor i arbete betyder ju ökad produktion. Det måste vara det avgörande medlet mot både inflation, stagflation och underskott i bytesbalansen osv. Man måste genomföra ett arbetsskapande program. C.-H. Hermansson har tidigare i dag redogjort för inom vilka områden det skulle kunna klaras.

En sådan debatt kan man inte fly från genom att hänvisa till proletarietets diktatur eller till sådana enkelheter som att SSAB skulle vara något slags bevis för planeekonomi eller statligt ägande. Det är bevis för borgerlig inkompetens och ingenting annat. Jag kan inte fatta annat än att arbetsmarknadsministern med sin ekonomiska politik och med sina lösningar är kvar i 1950-talet, under en kapitalistisk tillväxt som kanske aldrig mera återkommer. Nu ställs problemen på annat sätt och fordrar nya lösningar. Det är ni rädda för.

Anf. 83 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Jag vill också gärna först kommentera något av vad arbetsmarknadsministern sade i sitt senaste inlägg. Han sade att det under sommaren har varit en intensiv debatt, där det har ställts krav på regeringen. Man måste ta initiativ för att ge näringslivet möjligheter att växa, och nu har man tagit de initiativen. Näringslivet har fått chansen, sade arbetsmarknadsministern, och man hoppas att näringslivet då tar den chansen. Det är väl betecknande för regeringens politik: den består just nu i att man sitter och hoppas. Men vad händer, herr arbetsmarknadsminister, om näringslivet i stället fortsätter att flytta jobben utomlands och om kapitalet också i fortsättningen i allt större utsträckning används för spekulation, om man inom näringslivet fortsätter att slå samman företag, vilket ju sannerligen inte ger fler jobb?

Arbetsmarknadsministerns inlägg innehöll ju inte något mer konkret svar på mina frågor om Älvsborgs län. Nu har ytterligare en deltagare i debatten tagit upp de frågorna, och jag hoppas därför att vi i nästa inlägg av arbetsmarknadsministern kan få litet bättre svar.

Men jag vill ändå kort säga vad de kontakter jag hade med länsarbetsnämnden gav vid handen. Man har använt de statliga resurser som hittills har ställts till förfogande. De har alltså inte räckt. Man behöver ytterligare 80 milj. kr. Man vill tidigare lägga vägbygget Borås-Varberg, och man vill sätta i gång Vattenfalls bygge. Detta är några omedelbara åtgärder för de 7 600 människor i Älvsborgs län som förvisso inte befinner sig i kris men som drabbas av den kapitalistiska krisen och är arbetslösa. Det är deras situation som gör att jag har skrivit min interpellation.

Länsarbetsnämnden sade också just detta som både Hans Petersson i Hallstahammar och jag har talat om beträffande arbetsförmedlingarna. Det finns alltså nu stora problem. Framför allt är det arbetsmiljöproblem för personalen. Man har inte tillräckligt med resurser för att klara den svåra situationen – och även arbetsmarknadsministern håller med om att vi har en svår situation i dag när det gäller sysselsättningen. Arbetsförmedlingarna behöver anställa mer personal.

Nu senast hänvisar arbetsmarknadsministern till ADB-system. Såvitt jag vet – och enligt vad som redovisats för oss i datadelegationen – är det ännu så länge bara en försöksverksamhet, som inte är utbyggd för hela landet. Denna verksamhet är ändå avsedd att ge möjligheter för personalen att få bättre tid för de arbetssökande, det är riktigt. Men det gäller inom ramen för en oförändrad situation. Nu har vi ju en ny situation, som innebär att arbetslösheten stiger. Det räcker alltså inte med att hänvisa till ADB. Jag vill ännu en gång fråga om inte regeringen måste ompröva denna fråga och ge resurser, så att man kan utöka personalen vid arbetsförmedlingarna. Det vore åtminstone något positivt om man kunde få ett sådant svar i dag.

Anf. 84 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Bo Södersten tar upp en lång rad ekonomiska problem som Sverige brottas med, däribland den alltför låga investeringsverksamheten i industrin – en fråga som också Olle Eriksson kommer in på.

Den grundläggande förutsättningen för att industrin skall öka sina investeringar är ju att man tror att det går att avsätta de produkter som man tillverkat. För att en förhoppning därom skall infinna sig måste konkurrenskraften stiga, endera här på hemmamarknaden eller på exportmarknaden. Konkurrenskraften har successivt försvagats, och det var det som ledde fram till beslutet att devalvera den svenska valutan. Det var också det som ledde fram till förslaget att sänka momsen för att här på hemmamarknaden inte urholka köpkraften ytterligare.

Om dessa bättre förutsättningar för att avsätta produkterna på marknaden finns, då får man också så småningom möjligheter att fatta investeringsbeslut. Det var det som jag förutsatte att företagen nu gör, dvs. plockar fram sina investeringskalkyler och räknar om dem efter de nya förutsättningarna: devalvering, revalvering, momssänkning, räntesänkning.

Jag förvånar mig över att Bo Södersten inte har kommit fram till slutsatsen att den inhemska efterfrågan inte ytterligare kan pressas tillbaka. Det är naturligtvis en bedömningsfråga, men vi vet ju att redan med det förslag som gäller på skattesidan, med den moms nivå som regeringen föreslår, kommer reallönerna att sjunka. Att ha en högre moms nivå, vilket tydligen Bo Södersten förordar, innebär att reallönerna ytterligare skjuts tillbaka och efterfrågan på den privata konsumtionen kommer att sjunka. Det betyder fler arbetslösa och det betyder en högre inflationstakt, vilket i sin tur kommer att innebära ännu sämre efterfrågan på arbetskraft. Vi går alltså då vidare i en ond cirkel.

Var det inte så, Bo Södersten, att själva greppet för socialdemokraternas

krisprogram var en antiinflationspolitik? Det förvånar mig då att man inte från socialdemokratisk sida går vidare på det temat – jag tyckte det var ett riktigt grepp – och att man, när man ändå accepterar devalveringen, inte också håller med om att vi måste hålla nere inflationstakten. Annars riskerar vi att den kommer att förstärkas av devalveringseffekterna.

Det förvånar mig också att Bo Södersten här kan ställa förslaget om att man i stället skall sänka räntan. Bo Södersten vet ju mycket väl att det inte är vare sig i kanslihuset eller i den här kammaren som sådana beslut fattas. Med en fast ekonomisk politik kan dock möjligen utsikter finnas till att räntenivån successivt kan sjunka.

Bo Södersten har fått för sig att det är 400 milj. kr. som vi satsar i beredskapsarbete. Men det är 2.7 miljarder för det här budgetåret.

Bo Södersten har i och för sig intressanta tankar, tycker jag, om hur man skulle kunna stimulera industriinvesteringarna. Låt mig då bara upplysa om att vi har ett system med både bidrag och avdrag, där vi alltså subventionsvägen försöker få fram ökade industriinvesteringar. Nu vill Bo Södersten införa ett system med subventionerad ränta. Jag föreställer mig att den beräkning som han gjorde motsvarade intäktsbortfallet för ett år. Jag föreställer mig också att man för att investeringarna skall komma till stånd vill ha en längre effekt än ett år för att veta att investeringskalkylen inte plötsligt efter en kort tid har förändrats. Men det betyder också att kostnaderna är mångdubbelt de 400 milj. kr. som Bo Södersten nämnde. Det innebär, kan man säga, en subvention till de redan befintliga aktieägarna. Om man i stället subventionerar ökat aktiesparande, så ger det, som vi har sett, skjuts åt nyemission, och vi får då samtidigt ett ökat antal aktieägare. Det tycker jag att det ligger ett egenvärde i.

Detta om industriinvesteringarna var också en kommentar till Olle Erikssons allmänna fråga.

Får jag beträffande Älvsborgs län i övrigt säga att de resurser som man redan har räcker till för att bekosta upp till 1 400 beredskapsarbetare under vintern jämfört med de 600 som finns nu, att man kan öka på antalet människor i arbetsmarknadsutbildning med ca 600, att vi också har fattat beslut om Bäckefors sjukhus, att vi har fattat beslut om att lägga beställning till Åsieverken i Åmål och att vi för dryga 6 milj. kr. har tagit beslut om byggen, som också ger sysselsättning den här vintern. Jag gav vid mitt besök i länet min uppfattning till känna, som jag också upprepat här, nämligen att vi bör öka äldrestödet för att klara sysselsättningen i tekoindustrin bättre och öka det i förhållande till det beslut om nedtrappning som föreligger.

När det gäller glesbygdskommunerna delar jag naturligtvis den oro som Olle Eriksson gav till känna. Nu finns ju möjligheterna för lokaliseringstöd, 260 milj. kr. har gått till länet sedan 1976, och det finns naturligtvis tillfälle att hämta hem mer där, om det finns projekt som är realistiska.

När det gäller Hans Petersson i Hallstahammar har jag, ärligt talat, litet svårt att förstå vart han vill komma, om inte poängen i hans inlägg är att betona de ideologiska skillnaderna mellan ett planhushållningssamhälle och ett marknadshushållningssamhälle. Jag har velat ta upp sådana exempel som

illustrerar vart en planekonomi leder. Varje exempel som man tar får blodtrycket att stiga hos en kommunist. Men på något sätt skall det väl gå att illustrera vart en planekonomi av kommunistlag leder.

Jag satt, Hans Petersson, med i den s. k. strukturdelegationen när denna fördelade ganska mycket pengar till stålindustrin. Vi försökte göra vårt bästa, och det var ett slags planmässig hantering av dessa pengar. Men inte kunde vi skapa några garantier för att sysselsättningen skulle klaras för var och en eller för att varje företag som, på mycket mjuka villkor, fick pengar av den anledningen skulle komma på grön kvist.

Jag vill bara påpeka att lyckan inte är gjord därför att man byter ut ett decentraliserat beslutsfattande ute i företagen mot ett centraliserat i en planhushållningsekonomi, som Hans Petersson vill ha. Vi satsar på den svenska blandekonomin. Det är en marknadsekonomi som har lett oss fram till ett högt välstånd och en bättre sysselsättning än i något annat land. Det är detta som är den ideologiska grunden bakom det jag här förordar och regeringen står för.

Detta kallar Marie-Ann Johansson för att vi sitter och hoppas, medan vpk vill att man skall fatta alla beslut i kanslihus eller centrala instanser och ersätta den lokala kännedomen med centrala planer. Vi är därmed tillbaka till den ideologiska skillnaden. Vi tror att man ute i företagen bättre känner problemen. Vi litar på att företagsledarna i samspel med de anställda kan förvalta de nya förutsättningar som vi har gett med den ekonomiska politiken. Vi vill skapa förutsättningar för nyföretagande. Vi tror inte att vi centralt sitter inne med alla idéer och all kunskap. Det är trots allt detta som det i grunden handlar om – vilken väg vi vill gå för att återskapa den fulla sysselsättningen och inrätta nya företag eller verksamheter som skapar både varaktiga och trygga jobb.

Anf. 85 BO SÖDERSTEN (s):

Herr talman! Ingemar Eliasson säger att investeringar beror på flera faktorer, bl. a. efterfrågeläget. Det är fullständigt korrekt. Men inte inbillar sig väl Ingemar Eliasson att vi får någon investeringsökning, om man sänker momsen med futtiga två procentenheter och späder på den effektiva efterfrågan med 3 miljarder? Hälften av detta rinner ju ut i form av import. Och det är fler jobb här hemma för våra ungdomar som vi behöver – inte större import av videoapparater.

Detta är anledningen till att jag här har betonat betydligt mer konkreta åtgärder. Ta exempelvis förslaget om investeringsrabatt. Ofrånkomligen är investeringar beroende av kostnader. Ingemar Eliasson tycks föreställa sig att det här är en form av rabatt som skulle vara för evigt. Så är inte fallet. Tvärtom ligger vitsen med investeringsrabatten i att den kan göras tidsbegränsad. Vi kan gå ut till våra företagare och säga: OK, är ni nu villiga att på ett års sikt öka investeringarna, kan vi ge er en ordentlig kapitalsubvention. Därigenom drar man fram investeringarna just i lågkonjunkturen. Det är det som är själva vitsen med rabatten. Och det är, som jag sade tidigare, en mycket billig åtgärd som direkt ger effekt, vilket skulle vara

mycket välkommet för dagens svenska ekonomi.

Ingemar Eliasson sade att jag hade fel, när jag talade om att man vill anslå 400 miljoner till beredskapsarbeten. Men det är den ökning som ni har i den senaste propositionen, som skall diskuteras här i riksdagen nästa vecka. Och det är den som skall jämföras med den ytterligare ökning ovanpå er ökning med 1 345 miljoner som vi föreslår. Det är dessa siffror som det är relevant att jämföra.

Jag ägnade merparten av den korta tid jag hade åt att framställa de två konkreta förslagen till hur man kan öka bostadsbyggande och industriinvesteringar. Boendekostnader har alltid behövt och kommer alltid att behöva utjämnas mellan årgångarna. Då frågar man sig: Vad är det för fel i att i dagens krisläge ge en extra hyresrabatt till produktionen av flerfamiljshus? Den kan också göras temporär. Ingemar Eliasson kunde tydligen inte alls beröra den frågan.

Till sist vill jag säga att ekonomisk politik alltid är en fråga om att använda knappa resurser. Är det inte, Ingemar Eliasson, ett upprörande slöseri att kasta bort 1 200 miljoner på meningslösa sparstimulanser, som bara leder till att folk flyttar pengar mellan konton, när man i stället kunde använda dem till sådana åtgärder som jag har pekat på? Sådana produktiva stimulanser som jag har föreslagit till bostadsbyggande och till industriinvesteringar samt ökade medel till beredskapsjobben skulle naturligtvis minska arbetslösheten och skapa jobb. Är det då inte bättre att använda våra knappa resurser till att bekämpa arbetslösheten, i stället för att göda den medelklass som ändå har sitt på det torra? Det är en fundamental motsättning hos herr Eliasson när han å ena sidan talar om något slags uppoffringsmentalitet och å andra sidan ser till händernas verk och delar ut stora dusörer till dem som minst behöver dem.

Anf. 86 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Visst är det en ideologisk skillnad – en solklar skillnad – mellan herr Eliasson och mig, och jag är mycket glad för att den markeringen gjordes. Jag ser till samhällets bästa, till människornas behov av att leva vidare i sina bygder, med arbete, i en fast och social miljö som de känner igen. Herr Eliasson är beredd att släppa på detta, därför att kapitalet skall få handla fritt. Vi vet var det slutar – det slutar i katastrof.

Arbetsmarknadsministern säger att regeringen har öst ut pengar men att det inte har givit någonting. Han tror sig ha suttit med i något slags planekonomi därför att han suttit i olika delegationer. Det är en upprörande enkel och ytlig analys av samhällsproblemen som presenteras.

Jag kan bara konstatera att vårt samhälleliga industriprogram, vårt krav om att planera för och skapa 100 000 nya industrijobb, att bygga bort den bostadsbrist som finns i en del kommuner, att bygga ut sjuk- och långtidsvård, att satsa på kollektivtrafik, daghem och miljöförbättringar, som genom samhällets direkta insatser skapar både bättre förhållanden, arbete och marknad för många av våra basindustrier, detta betraktas som socialism och ett slags förkastlig politik. Det som herr Eliasson har att ställa

Nr 20

**Fredagen den
6 november 1981**

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

emot måste då rimligen vara motsatsen. Det kallar jag förkastlig politik. En sådan politik fördöms också av folket ute i bygderna. Dessa människor, vilkas framtid vi i dag diskuterar, förkastar folkpartiets och regeringens politik.

Anf. 87 OLLIE ERIKSSON (c):

Herr talman! Det är tacknämligt med de beslut som regeringen redan har fattat för Dalslands och Älvsborgs läns del. Men jag tog upp fler frågor, som det kunde ha getts svar på. Det gällde för det första igångsättningen av Vattenfalls förvaltningsbyggnad i Trollhättan, för det andra förbättrade finansieringsmöjligheter för Dalslandskommunerna att bygga upp hantverks- och industrihus och för det tredje bättre möjligheter för Dalslandskommunerna att bygga olika rekreations- och turistanläggningar.

Jag vill också peka på ett problem som sällan debatteras i denna kammare, och det är svårigheterna för ungdomar i glesbygdskommunerna att finna sysselsättning i sina hemkommuner efter avslutad skolutbildning. Jag tänker i synnerhet på de ungdomar som bl. a. utbildar sig vid högskolor, universitet och specialskolor. I glesbygdskommunerna, där näringslivet präglas av odifferentiering och där man har en krympande offentlig sektor, är möjligheterna för ungdomarna att komma tillbaka och finna sysselsättning mycket små. Det är ett problem. Det är också en fara i detta, därför att glesbygdskommunerna förlorar här en stor begåvningsresurs.

Anf. 88 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Oavsett ideologiska skillnader och olika syn på hur vi långsiktigt skall tackla de här problemen – vi får så småningom se vad regeringens politik kommer att innebära, om den kommer att ge många nya jobb, vilket jag tvivlar på – finns det redan nu sådant som regeringen och arbetsmarknadsdepartementet skulle kunna fatta beslut om. Jag har ställt frågor här – för min del gällde det t. ex. tidigareläggning av vissa byggen och resursförstärkning till arbetsförmedlingen – och också många andra interpellanter har ställt frågor. Regeringen kunde ju göra något annat än att bara hoppas. En aktiv politik skulle kunna föras, men jag tycker att debatten har visat att regeringen inte tänker göra något mera. Arbetslösheten får fortsätta att växa. Det är svaret till alla arbetslösa, och jag beklagar att det svaret är mycket negativt.

Anf. 89 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Bo Södersten säger att vi inte får större investeringar med en lägre moms. Det återstår väl att se. Men säkert är att vi får lägre investeringar om vi sänker efterfrågan, och det gör vi med ett högre momsåläge. Det måste väl ändå spela någon roll, Bo Södersten, hur efterfrågan i det privata konsumtionsledet ser ut. Eller bestrider Bo Södersten att det finns ett samband mellan den reala, disponibla inkomsten och den nivå vi har på mervärdesskatten? När vi har förändrat den har socialdemokraterna alltid tyckt att det äventyrar sysselsättningen, oavsett om man föreslår en höjning

eller en sänkning. Nu befinner vi oss i ett läge där vi riskerar en inflationsvåg till följd av devalveringen, som var nödvändig för att vi skulle kunna stärka konkurrenskraften visavi utlandet. För att eliminera risken att denna inflationsvåg sänker efterfrågeläget på hemmamarknaden, har vi lagt fram förslag om sänkt moms.

Jag förstår inte riktigt hur Bo Södersten, som är en kompetent ekonom, kan komma fram till att det inte spelar någon roll om vi låter denna inflation slå igenom på efterfrågeläget eller ej. Jag har sagt – och jag vill upprepa det – att jag befarar att vi får ännu större problem att brottas med på arbetsmarknadsdepartementet och i arbetsmarknadspolitiken, om vi inte sänker momsen. Bara i handelsledet riskerar flera tusentals människor sina jobb, om man låter momsen ligga kvar på oförändrad nivå.

Jag har ställt de subventioner för industriinvesteringar som Bo Södersten föreslår mot de subventioner som redan finns för att stimulera aktieägandet. Man kan säga att man i det ena fallet subventionerar de redan befintliga aktieägarna och att man med det system vi har subventionerar sparande i aktier, som ökar mängden riskvilligt kapital och därmed också intresset för industriinvesteringar. I det senaste fallet får man dessutom en ökad aktiespridning och en annan förmögenhetsbildning. Jag vill inte definitivt förkasta Bo Söderstens tankar, men jag tycker att det kan vara illustrativt att ställa den ena subventionsgraden mot den andra.

När man lyssnar på Hans Petersson i Hallstahammar får man intrycket att socialismen i hans tappning är en massa vackra ord, men så snart man försöker illustrera vad den konkret innehåller slår han ifrån sig med näbbar och klor. Vi vet vart det kapitalistiska samhället leder, säger Hans Petersson. Ja, vi vet åtminstone vart den marknadshushållning, den blandekonomi vi har i Sverige leder. Den innebär en högre sysselsättning än i andra länder. Den innebär en lägre arbetslöshet än i andra länder. Den innebär att människor stimuleras att ta egna initiativ, att ta eget ansvar, att starta eget. Vi har nått fram till en högre materiell levnadsstandard i det här landet än i kanske något annat land. Vi har en större frihet i det här landet än i kanske något annat land. Det är skönt att den ideologiska skillnaden mellan ett planhushållningssamhälle och ett demokratiskt marknadshushållningssamhälle kommer fram, Hans Petersson i Hallstahammar. Det tycker jag också.

Till sist vill jag till Olle Eriksson bara säga att vi prövar de olika uppslag till att ytterligare stimulera sysselsättningen i vinter som nu kommer in till departementet. Vi har den inställningen i arbetsmarknadsdepartementet att vi aldrig säger aldrig utan ständigt är beredda att ompröva den förda politiken, om den inte ger avsedda resultat.

Anf. 90 BO SÖDERSTEN (s):

Herr talman! Först resonemangen kring devalvering och effektiv efterfrågan.

Den devalveringspolitik som regeringen för är en framtvängd politik. Den har tvingats fram, därför att man har misslyckats med att kontrollera

kostnadsläget, därför att man har misslyckats med att stimulera investeringarna, osv. Därför tvingas man till en devalvering. Men själva vitsen med en devalvering är att vrida efterfrågan över till svenska produkter och att sänka absorptionen, som det heter på fint språk.

Men vad gör då mittenregeringen i stället? Jo, plötsligt sänker man momsens, vilket får den helt motsatta effekten och ger en generell stimulans till den totala efterfrågan. Vi vet att en stor del av de 3 miljarder med vilka man ökar efterfrågan kommer att rinna ut, eftersom vi har en väldigt hög marginell importbenägenhet i den svenska ekonomin. Sannolikt rinner 1,5 miljarder av dessa 3 miljarder ut i efterfrågan på videoapparater och andra saker som kanske inte är det mest essentiella som vi behöver spendera våra pengar på nu. Det är därför som vi som alternativ i stället säger: Låt oss försöka göra selektiva satsningar på importsnåla aktiviteter. Om vi inte sänker momsens har vi ändå i princip 3 miljarder – kanske inte så mycket om vi också vill förstärka budgeten, men vi har ändå vissa resurser till vårt förfogande.

Ingemar Eliasson är som arbetsmarknadsminister säkerligen ingen ondskefull person. Han skulle säkert vilja använda större resurser på arbetsmarknadspolitiska insatser. Men han kan inte göra det, helt enkelt därför att han saknar de resurserna. Vi kan däremot göra det med vår alternativa politik, eftersom vi inte ägnar oss åt den här onödiga efterfrågestimulansen som mittenregeringen nu försöker driva igenom. I sanningens namn gör man det av tämligen taktiska skäl, dvs. för att klara indexklausulerna i avtalen osv.

Sedan till resonemanget om att mitt förslag om marginella investeringsstimulanser skulle stödja aktieägarna. Jag tror att den effekten bli ytterligt blygsam. Effekten av era generella sparstimulanser är ju däremot att ni ger pengar till aktieägarna, direkt genom dem som utnyttjar rabatten och indirekt genom att vi får ett tryck uppåt på aktiekurserna, något som vi också kunnat bevittna detta år. I en krisekonomi är detta sannerligen ingenting som man skall eftersträva. Tvärtom är det ett exempel på rent slöseri.

Arbetsmarknadsministern vill uppenbarligen inte ta upp mina propäer och de förslag som finns i vår motion om att vi skall ge dessa riktade stimulanser för att sänka inflyttningshyrorna. Det är återigen en temporär åtgärd som kan behövas i dagens krisläge. Det skulle ge en fin effekt på bostadsbyggandet som en typ av investeringar. Det skulle alltså bli en bra arbetsmarknadsstimulerande effekt på en verksamhet som också är väldigt importsnål.

Summan av kardemumman blir alltså att vi vill ha betydligt mer precisa och riktade åtgärder, som vi omedelbart kan utläsa effekten av på arbetsmarknaden och som vi kan tillämpa på kort sikt. Regeringen däremot kryper som sagt i grunden bakom den här ganska orkeslösa, allmänt liberala attityden. Den spenderar sina pengar på dåliga alternativ av typen momssänkning och dessa stimulanser till sparandet, som i grunden bara innebär en omflyttning mellan konton. Det är i grunden skillnaden mellan vår aktiva arbetsmarknadspolitik och en defensiv och ineffektiv arbetsmarknadspolitik.

Anf. 91 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Försök att inte se så mekaniskt på dagens problem, herr arbetsmarknadsminister! Gamla tider kommer inte åter. Sverige hade en unik ställning efter andra världskriget, då praktiskt taget hela Europa låg i spillror. Alla behövde våra varor. Vi hade råvaran. Vi hade basindustrierna. Vi hade överlevande yrkesfolk som kunde producera för fulla muggar. Den tiden kommer inte tillbaka. Era gamla recept anpassade till den tidens växande kapitalism kommer aldrig att vara giltiga i dagens verklighet.

Vi har en stagnation som vi förmodligen inte kommer ur, och därför fordras det helt andra tag. Att sedan herr Eliasson inser att sådana tag naturligtvis delvis inkräktar på det privata näringslivet och hindrar folk från att snabbt suga ut det mesta möjliga ur råvaror och befolkning får inte hindra honom från att acceptera nya modeller som är nödvändiga.

Vi föreslår i dagens akuta läge en sänkning av matmomsen och åtgärder för att minska hyrorna – mycket bättre förslag än de som regeringen har kommit med när det gäller den ekonomiska politiken. Vidare föreslår vi att AMS skall få sina pengar för att klara arbetslösheten under vintern. Därutöver föreslår vi – och det har arbetsmarknadsministern kritiserat – långsiktiga program för basindustrierna med avsikt att bevara yrkeskunnandet, att bevara och utveckla traditionerna inom basindustrierna och att få fart på den svenska ekonomin.

Jag kan inte förstå att man är så rädd för dessa program. Vad är det som gör att ni blir så sjuka så fort vi talar om att er gamla politik inte duger? Det har ni ju själva märkt under sex års borgerligt regerande. Ni måste gå hem och ställa er framför spegeln och inse att det här inte håller – ni måste börja tänka om.

Anf. 92 OLLE ERIKSSON (c):

Herr talman! När det gäller industriinvesteringarna föredrar väl en lång rad företag att låta sitt kapital förräntas, bl. a. i banker. Jag vet att kapital den vägen många gånger ger en bättre förräntning än kapital investerat i olika delar av produktionsapparaten. Men häri ligger en stor fara. En kortsiktig vinst kan nämligen bli en förlust i en försvagad produktionsapparat när högkonjunkturen väl kommer.

Jag hoppas att vår arbetsmarknadsminister har noterat de detaljfrågor som jag har ställt, men som jag inte här fått något direkt svar på. Jag förväntar mig att det inom en snar framtid kommer att fattas positiva beslut i dessa frågor.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1981/82:76 och 77 till utbildningsutskottet

9 § Anmälades och bordlades
Propositionerna
1981/82:25 med förslag till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret
1981/82
1981/82:59 om ändring i lagen (1968:430) om mervärdeskatt

10 § Anmälades och bordlades
Motion
1981/82:78 av *Lars Werner m. fl.*
med anledning av proposition 1981/82:44 med förslag till lag om spridning av
bekämpningsmedel över skogsmark

11 § Anmälades och bordlades
Konstitutionsutskottets betänkanden
1981/82:12 om omval av kommunala och landstingskommunala nämnder
m. m. (prop. 1981/82:4)
1981/82:13 om godkännande av en nordisk språkkonvention (prop. 1981/
82:5)

Skatteutskottets betänkande
1981/82:10 om beskattning av vissa eldrivna fordon (prop. 1981/82:13)

Försvarsutskottets betänkanden
1981/82:1 om ekonomiska förmåner i FN-tjänst
1981/82:2 om användningen av Upplands regementes anläggningar i
Uppsala
1981/82:3 om användning i fredstid av militära elverk
1981/82:4 om ändring av beredskapskungörelsen
1981/82:5 om försvarets materielverks organisation m. m. (prop. 1980/
81:199)

Socialförsäkringsutskottets betänkande
1981/82:2 om arbetsskadeförsäkringen

Socialutskottets betänkanden
1981/82:7 om ökat stöd till hälsohemmen m. m.
1981/82:8 om insatser för äldre genom allmänna arvsfonden

Kulturutskottets betänkanden
1981/82:4 om Tessininstitutets verksamhet
1981/82:5 om bevarande av stenvalvsbroar

1981/82:6 om gränsdragningen mellan amatöridrott och professionell idrott

1981/82:7 om den svenska sång- och lektraditionen

Nr 20

Fredagen den
6 november 1981

Jordbruksutskottets betänkanden

1981/82:1 om fiske m. m.

1981/82:2 om bestrålning av livsmedel

1981/82:3 om djurskydd m. m.

1981/82:5 om fridlysning av duvhöken

1981/82:6 om nitrat i dricksvatten

1981/82:7 om godkännande av konvention om fiskesamarbete i Nordoststat-
lant. m. m. (prop. 1981/82:18)

*Meddelande om
interpellationer*

Civilutskottets betänkande

1981/82:2 om förlängning av giltighetstiden för vissa stimulansåtgärder inom
bostadssektorn (prop. 1981/82:17)

12 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställts

den 5 november

1981/82:74 av *Kurt Hugosson* (s) till kommunikationsministern om åtgärder mot ekonomisk brottslighet inom åkerinäringen:

Förutvarande kommunikationsministern Ulf Adelson tog initiativ till åtgärder för att komma till rätta med den omfattande s. k. svartåkning som förekommer inom åkeribranschen. Konferenser avhandlade problemen och arbetsgrupper tillsattes för att föreslå åtgärder mot denna form av ekonomisk brottslighet som hotar hela den seriösa åkerinäringen. Dessa initiativ hälsades med tillfredsställelse, men några resultat av aktiviteten har man inte sett av. Svartåkningen förekommer, och nyligen genomförda undersökningar i Göteborgsområdet visar att 12 % av alla kontrollerade fordon inte hade klara papper och att mer än var tionde bil kör olagligt.

Detta att mer än var tionde lastbil kör olagligt får till följd att stat och kommun förlorar miljardbelopp på skatter och avgifter som aldrig betalas av dessa kriminella åkeriägare. De många kryphålen i lagen, som svartåkarna skickligt utnyttjar, hotar därför hela branschens existens. Konsekvenserna blir att de seriösa åkarna får allt svårare att hävda sig i den illojala konkurrensen. Som exempel på åkeribranschens problem kan nämnas att mer än var fjärde åkare i Göteborg har stora ekonomiska problem och bl. a. är skyldiga staten över 19 miljoner i obetalda skatter. Även om det är svårt att från situationen i ett lokalt begränsat område räkna upp motsvarande belopp för hela riket, så kan man säkert utgå från att resterande skattebelopp utgör flera hundra miljoner. Till dessa belopp skall läggas den undanhållna skatt

*Meddelande om
interpellationer*

och de avgifter som svartåkarna inte betalar. Gör man den kalkylen handlar det inte om miljoner utan kanske om miljarder.

Mot bakgrund av vad jag här anfört står det klart att statsmakterna av såväl ekonomiska skäl som rättssäkerhetsskäl och för att slå vakt om den seriösa åkerinäringen omgående och utan dröjsmål bör ta itu med den rättsröta som svartåkningen inom åkeribranschen innebär. Det finns anledning att se över gällande lagstiftning och täppa till de luckor i lagstiftningen som svartåkarna i dag hänsynslöst utnyttjar.

Såväl åkerinäringen som de anställdas organisation, Transportarbetareförbundet, har fört fram en rad krav på åtgärder som bör vidtas för att komma till rätta med svartåkeriet. Låt mig nämna några av deras krav och förslag.

1. Bättre kontroll av kreditvärdigheten vid nyetablering av företag.
2. Företagen bör få lämna garantier för att kilometerskatt och andra skatter och avgifter blir betalda.
3. Beställaransvar, dvs. företag och andra skall inte kunna anlita svartåkare utan att bli delansvariga för olagligheterna.
4. Bättre kontroll och samordning av företagens ekonomiska situation i samband med ansökan om preliminär B-skatt.
5. Översyn av arbetstidslagstiftningen.
6. Auktorisation av seriösa företag.
7. Kontroll och uppföljning av företag som bedriver olaglig trafik måste förbättras.
8. Väsentligt skärpta straff för svartåkning.

Många av de krav som här redovisats kräver förändringar i gällande lagstiftning och bör genomföras snarast. Viktigast av allt är emellertid att samhällets olika organ tar itu med problemen inom åkeribranschen. Inte minst gäller detta polisen. Hur kommer det sig att polisen i Göteborg inte hittar en enda svartåkare trots att man från fackligt håll ger polisen det ena tipset efter det andra och trots att man i utredningar funnit den tidigare nämnda höga frekvensen svartåkare? Regeringen bör prioritera åtgärder för att komma till rätta med den ekonomiska brottsligheten, och för kommunikationsdepartementets ansvarsområde torde svartåkningen inom åkerinäringen vara den dominerande ekonomiska brottsligheten.

Med hänvisning till vad jag anfört i min interpellation vill jag till kommunikationsministern ställa följande frågor:

1. Vilka lagstiftningsmässiga åtgärder avser kommunikationsministern vidtaga för att komma till rätta med svartåkningen inom åkeribranschen?
2. Kommer kommunikationsministern att vidtaga några åtgärder för att samhällets olika organ, t. ex. polis, åklagarmyndigheter, länsstyrelser och skattemyndigheter, på allvar tar itu med den ekonomiska brottsligheten som förekommer inom åkerinäringen?

1981/82:75 av Göran Persson (s) till statsrådet Ulla Tillander om skolans förstärkningsresurser:

Ett av de centrala inslagen i SIA-beslutet var den behovsorienterade resursfördelningen. Skolstyrelserna sköter fördelningen av resurserna till de olika rektorsområdena. Därvid skall eftersträvas att de områden som har störst behov av stöd också skall tilldelas de största resurserna. Av gjorda utvärderingar, bl. a. skolöverstyrelsens "SIA-uppföljningen" av den 21 september 1981, framgår att resurserna i flertalet kommuner sprids schablonmässigt. Vidare kan man klart se tendenser att medel tas från de svagaste eleverna och satsas på andra. Det är snarare regel än undantag att s. k. 20-grupper har inrättats på högstadiet. Specialundervisningens volym har också minskat. Utvecklingen är oroande och står i strid med de tankegångar som låg bakom riksdagens ställningstagande i anledning av SIA-propositionen. Nyligen har riksdagen förelagts en proposition 1981/82:14 om förändringar av gymnasieskolans utformning m. m., där det föreslås inrättandet av en förstärkningsresurs också på gymnasieskolan. Resursen tillskapas bl. a. genom att medel avsedda för stöd- och samordnad specialundervisning förs till en gemensam pott, som disponeras av skolstyrelsen.

I propositionen 1981/82:15 om studie- och yrkesorientering i grundskola och gymnasieskola m. m. föreslås att SYO-verksamheten inryms i förstärkningsresursen.

Mot den här bakgrunden finns det anledning att ställa ett par frågor till statsrådet:

1. Står statsrådet fast vid de principiella tankegångar som låg bakom införandet av förstärkningsresursen i grundskolan?
2. Om så är fallet, vilka åtgärder avser statsrådet att vidta för att dessa principer skall vara styrande för resursfördelningen i grundskolan?
3. Vilka åtgärder avser statsrådet att vidta för att förhindra att den utveckling som skett i grundskolan upprepas vid fördelningen av förstärkningsresursen i gymnasieskolan?

1981/82:76 av *Lennart Pettersson* (s) till jordbruksministern om förhandsprövningen rörande användning av hybrid-DNA-teknik:

Biotekniken anses allmänt som ett starkt expansivt framtidsområde, där många industriella tillämpningsmöjligheter ligger inom räckhåll för svenska företag. Hybrid-DNA-tekniken utgör därvid en nyckelteknologi, som får allt större betydelse.

Mot denna bakgrund är det oroande att Sverige internationellt sett synes ha den mest tillkrånglade, tidsödande och byråkratiska handläggningsordningen när det gäller prövningen av tillstånd för forskning, utveckling och industriell tillverkning på hybrid-DNA-området. Nuvarande regler är direkt hämmande och fungerar mer eller mindre som en klar uppmaning till svenska företag att förlägga denna verksamhet utomlands. Så har också skett i flera fall. Tiden borde nu vara inne för en anpassning av tillståndsprövningen till aktuell riskbedömning av hybrid-DNA-tekniken.

Som det nu är, regleras användningen av hybrid-DNA-tekniken genom

Fredagen den
6 november 1981

*Meddelande om
interpellationer*

såväl arbetsmiljölagen som miljöskyddslagen. Dessa bestämmelser utfärdades vid en tidpunkt då riskerna med hybrid-DNA-tekniken bedömdes som påtagliga och speciella för tekniken och delvis också som okända. Under de senaste åren har det, alltefter att erfarenheter vunnits, skett betydande förskjutningar i riskuppfattningen. Det är numera en utbredd uppfattning att tekniken i sig inte innebär några särskilda risker. Riskerna anses inte vara större än de som är förenade med hanteringen av det biologiska material som används. Om t. ex. bara för människan ofarliga mikroorganismer utnyttjas, så är verksamheten ofarlig för människan. Utnyttjas smittosamma organismer, så uppstår inte andra eller högre risker än dem som orsakas av utgångsorganismerna. Det är t. o. m. tvärtom så, att hybrid-DNA-tekniken innebär att man kan bedriva forskning rörande farliga sjukdomsalstrande organismer på ett säkrare sätt än tidigare.

Utomlands har den ändrade riskbedömningen lett till lättnader i regleringen av användningen av tekniken. Nuvarande svenska regler upplevs av såväl ansvariga myndigheter som berörda forskare och företag som otidsenliga och onödigt restriktiva. Härigenom föreligger påtaglig risk för att svensk forskning och industriell utveckling på området hämmas på ett icke acceptabelt sätt.

Inom arbetarskyddsstyrelsen pågår nu ett författningsarbete som syftar till att få fram basregler för den yrkesmässiga användningen av hybrid-DNA-tekniken. Reglerna för förhandsprövning avses därvid ändras, så att tillstånd i fortsättningen endast kommer att krävas för verksamhet på s. k. hög risknivå eller i stor skala. I övrigt skulle enbart anmälningsplikt gälla. Arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter skulle därmed komma att bättre överensstämja med den förskjutning i riskuppfattningen som har ägt rum under senare år. Det är därför angeläget att sådana föreskrifter utfärdas snarast möjligt.

Den verkliga stoppklossen för forskning och utveckling på hybrid-DNA-området är emellertid miljöskyddsförordningen med dess omständliga och tidsödande handläggningsordning, som främst är anpassad för större miljöstörande industrier. Varje hybrid-DNA-ärende, hur obetydligt det än må vara ur storleks- eller risksynpunkt, måste emellertid enligt nuvarande lagstiftning också behandlas fullt ut enligt miljöskyddsförordningen. Mot bakgrund av den förskjutning av riskbedömningen som allmänt har ägt rum, är detta inte längre rimligt.

Den rådgivande delegationen för hybrid-DNA-frågor som sorterar under arbetarskyddsstyrelsen har nu i en skrivelse till jordbruksdepartementet föreslagit att forskning och utveckling på hybrid-DNA-området i vad avser lägre riskklasser inte längre skulle behöva prövas enligt miljöskyddsförordningen. Det är angeläget att regeringen snarast möjligt tillmötesgår delegationens krav, utan att ta omvägen över de offentliga utredningar som arbetar på angränsande områden.

Samma uppfattning uttryckte också riksdagens socialutskott i våras. Utskottet ansåg att regeringen bör kunna vidta de åtgärder som forskning och vunen erfarenhet föranleder för att inte göra kontrollen onödigt

krånglig. Utskottet ansåg även att den omständigheten att två utredningar skall arbeta på hybrid-DNA-området inte bör utgöra hinder för sådana åtgärder. Regeringen har dock ännu inte handlat. Man kan fråga sig om detta beror på allmän senfärdighet eller om det föreligger speciella politiska skäl.

Enligt min mening finns det alltså skäl för en särskild reglering av hybrid-DNA-tekniken främst inom ramen för arbetsmiljölagsstiftningen, så att samhällets behov av kontroll tillgodoses. Det är dock bl. a. med tanke på den utvecklingspotential som tekniken innebär såväl i fråga om forskning som för industrin synnerligen angeläget att restriktionerna för teknikens användning inte är hårdare än vad som erfordras från risksynpunkt.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande fråga:

Vilka åtgärder avser jordbruksministern vidta för att förhandsprövningen enligt miljöskyddskungörelsen skall kunna begränsas till sådan användning av hybrid-DNA-tekniken som är av betydelse ur miljöskyddssynpunkt och inte som nu gå långt utöver vad som är erforderligt?

1981/82:77 av *Erling Bager* (fp) till kommunikationsministern om säkerhetsåtgärder vid transport av kolsvavla:

Till Sverige importeras kontinuerligt kolsvavla från England. Transporterna sker med de brittiska fartygen Silverfacon och Silvermerlin och går via Göta älv till Svenska Rayon AB utanför Karlstad. Varje fartygslast är på ca 1 800 ton.

Kolsvavla bedöms av en enad expertis vara den farligaste last som transporteras på älven och i Göteborgs hamn.

Om lasten kommer i kontakt med luft, sker explosion som pulvriserar fartyg och omkringliggande byggnader. Kommer kolsvavlan ut i sjön eller älven, förstörs vattentäkt för överskådlig tid framåt. Göteborgs kommuns vattenintag sker via Göta älv. Den lättantändliga vätskan skyddas därför i fartyget av ett vattenlager.

Under transporterna passerar fartygen Göteborg och rakt genom Lilla Edet, Trollhättan och Vänersborg. Om en olycka sker, blir konsekvenserna troligen förödande.

I ett industriland som Sverige sker och accepteras transporter av farligt gods. Detta är dock inte liktydigt med att vi måste acceptera "farliga transporter".

Avser kommunikationsministern att vidtaga åtgärder för att transporterna av kolsvavla genom berörda kommuner sker på ett betryggande sätt?

Fredagen den
6 november 1981

Meddelades att följande frågor framställdes

*Meddelande om
frågor*

den 5 november

1981/82:94 av *Christer Eirefelt* (tp) till kommunministern om handläggningstiden vid registrering av handelsbolag:

Expeditionstiden för registrering av handelsbolag är f. n. orimligt lång främst i storstadsområdena. Handelsregistret i Stockholms län, som svarar för ungefär en femtedel av samtliga registreringar, har i dag en handläggningstid på sex-sju månader.

Det är väsentligt att den här typen av byråkratiska hinder för nyförtagande undanröjs.

Jag vill därför ställa följande fråga till kommunministern:

Vilka åtgärder har vidtagits eller kommer att vidtas för att förkorta de helt otillfredsställande expeditionstiderna för registrering av handelsbolag?

1981/82:95 av förste vice talmannen *Ingegerd Troedsson* (m) till ekonomi- och budgetministern om finansieringen av förslaget till skattereform, m. m.:

Folkpartiet, centern och socialdemokraterna har nu presenterat sitt förslag till "Reformerad inkomstbeskattning". Partierna har dock ännu inte tagit ställning till finansieringen, trots att vetskap om denna krävs för att skattebetalarna skall kunna få en helhetsbild av förslaget.

I skatteöverenskommelsen av den 24 april framhölls att skattereformen i sin helhet bör finansieras genom en höjning av arbetsgivaravgiften eller genom proms.

Anser budgetministern fortfarande att skattereformen skall totalfinansieras?

Vilken höjning av arbetsgivaravgiften skulle i så fall behövas?

Avses kommunerna få full kompensation för det minskade skatteunderlag som skulle bli följden om arbetsgivaravgiftshöjningen/promsen avräknas från löneutrymmet?

1981/82:96 av *Nils Hjorth* (s) till industriministern om tillstånd för torvtäkt:

Med anledning av ett aktuellt ärende, som inom kort skall avgöras av regeringen, får jag ställa följande fråga till industriministern:

Anser industriministern det angeläget att vid beviljandet av tillstånd för torvtäkt undanta sådana myrområden som i inventeringen av landets skyddsvärda våtmarksområden angivits vara av särskilt stort värde att bevara?

den 6 november

Nr 20

Fredagen den
6 november 1981

1981/82:97 av *Per Stenmarck* (m) till statsrådet Ulla Tillander om yrkesintroduktionen för ungdomar:

*Meddelande om
frågor*

Yrkesintroduktion infördes genom den s. k. ungdomspropositionen (1979/80:145). Avsikten är att de ungdomar som inte antagits på gymnasieskola skall kunna beredas annan sysselsättning.

I ett antal kommuner i Malmöhus län har krav framförts från fackliga organisationer och från socialdemokraterna på att en förutsättning för yrkesintroduktion är att det företag där eleven skall vistas har kollektivavtal. Därmed har man "diskvalificerat" en lång rad seriöst arbetande företag.

En trolig konsekvens – om samma beslut fattas på andra håll – är att många ungdomar tvingas gå utan sysselsättning.

Hur ser statsrådet på yttringar som gör att lokal skolstyrelse kan begränsa yrkesintroduktion till endast företag där kollektivavtal slutits?

1981/82:98 av *Ivar Franzén* (c) till arbetsmarknadsministern om driftstörningarna vid Ringhals 3:

Ringhals 3 har efter bara någon månads kommersiell drift drabbats av allvarliga driftproblem på grund av helt oförutsedda och mycket omfattande förslitningar av rör i ånggeneratorerna.

Med anledning av det sagda vill jag ställa följande fråga till statsrådet:

Vilka åtgärder avser statsrådet att vidtaga med anledning av de inträffade driftproblemen med Ringhals 3?

14 § Kammaren åtskildes kl. 17.09.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert